

Møte fredag den 18. november 2011 kl. 9

President: Dag Terje Andersen

Dagsorden (nr. 18):

1. Innstilling fra valgkomiteen om valg av et varamedlem til Stortingets delegasjon til NATOs parlamentariske forsamling (Innst. 53 S (2011–2012))
2. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om læring og fellesskap (Innst. 50 S (2011–2012), jf. Meld. St. 18 (2010–2011), unntatt kapittel 6)
3. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Tore Sanner, Elisabeth Aspaker, Svein Harberg, Henning Warloe og Peter Skovholt Gitmark om å åpne for forsøk med muntlige karakterer i 7. klasse på barnetrinnet (Innst. 23 S (2011–2012), jf. Dokument 8:152 S (2010–2011))
4. Interpellasjon fra representanten Lise Christoffersen til barne-, likestillings- og inkluderingsministeren:
«I Soria Moria-erklæringen sier regjeringen bl.a. at den vil øke støtten til frivillige organisasjoner som gjør en innsats for velferdssamfunnet, og at norske frivillige organisasjoner skal stimuleres til å inkludere personer med innvandrerbakgrunn. Det er delte meninger om hvorvidt innvandrernes egne organisasjoner bidrar til segregering eller inkludering, men i St.meld. nr. 39 for 2006–2007 Frivillighet for alle slår regjeringen fast at disse organisasjonene har en viktig funksjon i å bidra til samfunnsdeltakelse. Samtidig vises det til undersøkelser som tyder på begrenset kontakt med nasjonale og lokale myndigheter og lite makt.
Hva mener statsråden kan gjøres for å styrke bidraget til en vellykket inkludering både fra innvandrerorganisasjonene og fra andre frivillige organisasjoner?»
5. Referat

Presidenten: Representantene Karin S. Woldseth og Øyvind Vaksdal, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Fra representanten Anne Tingelstad Wøien foreligger søknad om permisjon i dagene 21. og 22. november for å delta i møte i NATOs parlamentariske forsamling i London.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten, for Oppland fylke Johannes Rindal, innkalles for å møte i permisjonstiden tirsdag 22. november.

Sak nr. 1 [09:00:45]

Innstilling fra valgkomiteen om valg av et varamedlem til Stortingets delegasjon til NATOs parlamentariske forsamling (Innst. 53 S (2011–2012))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 573)

Sak nr. 2 [09:00:56]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om læring og fellesskap (Innst. 50 S (2011–2012), jf. Meld. St. 18 (2010–2011), unntatt kapittel 6)

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 15 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 25 minutter, Fremskrittspartiet 15 minutter, Høyre 10 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Venstre 5 minutter og statsråden 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletiden.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på takerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Dette anses vedtatt.

Elisabeth Aspaker (H) [09:02:07] (ordfører for saken): Det er en omfattende stortingsmelding vi har til behandling, Læring og fellesskap – Tidlig innsats og gode læringsmiljøer for barn, unge og voksne med særlige behov.

Etter min mening er meldingen den viktigste på svært lenge, av to grunner:

For det første fordi meldingen grunnleggende handler om hvordan norsk skole kan settes bedre i stand til å utfylle sitt opplæringsmandat og bidra til sosial utjevning, også i møte med elever som krever særskilt oppmerksomhet og tilrettelegging.

For det andre fordi det knytter seg store utfordringer til den raske økningen i spesialundervisning.

Spørsmålet er: Kan vi utnytte de betydelige ressursene som bindes til spesialundervisning, på en klokere måte og med annen organisering oppnå et minst like godt læringsresultat?

La meg helt innledningsvis slå fast at komiteen enstemmig har sluttet seg til videreføring av opplæringsloven § 5-1 som gir elever som har behov for det, rett til spesialundervisning. Dette gjør komiteen i den erkjennelse at skolen har klare utfordringer når det gjelder tilpasset opplæring.

Spesialundervisningsparagrafen skal fortsatt fungere som en sikringsmekanisme som kan komme til anvendelse om andre tiltak viser seg utilstrekkelige.

Komiteen stiller seg også enstemmig bak meldingens tre hovedstrategier:

- fange opp og følge opp
- satse på målrettet kompetanse for å få et styrket læringsutbytte

- samarbeid og samordning, med bedre gjennomføring som siktemål

Strategiene tydeliggjør hvilke utfordringer utdannings-systemet står overfor, og de veivalg som er nødvendig for å kunne møte mangfoldet av barn, unge og voksne som trenger spesiell hjelp og støtte i sin læring og utvikling.

Som saksordfører har jeg lagt vekt på ikke å forstørre uenighet og – så langt det er mulig – å samle komiteen bak politikk det faktisk er enighet om. Denne tilnærmingen mener jeg kan bidra til at Stortinget kan sende svært tydelige politiske signaler til skolen og skoleeiere. Rett nok skiller posisjonen og opposisjonen lag på noen punkter, men partiene står sammen om merknader til støtte for hovedstrategiene i stortingsmeldingen. Jeg vil takke komiteens medlemmer for det konstruktive samarbeidet som har ledet fram til dagens innstilling.

Jeg er glad for komiteens vektlegging av at alle mennesker må møtes med respekt og som enkeltindivider.

Stortingsmeldingen spenner over hele spekteret av lærevansker, fra de mest vanlige til de mer sjeldne, sosiale og emosjonelle vansker, funksjonshemninger og utviklingshemninger, med et felles behov for til dels omfattende spesialpedagogisk oppfølging.

Stortinget har tidligere behandlet meldingens kap. 6 om organiseringen av Statped og det statlige støtteapparatet.

Kompetansehevsstrategien er en viktig bærebjelke i meldingen og en forutsetning for at personer med ulike hjelpebehov skal kunne få kvalifisert hjelp og et godt tilrettelagt opplæringstilbud.

Jeg vil her understreke hvor viktig det statlige støtteapparatet er for å sikre tilgang på spesialisert kompetanse som støtte for PP-tjenesten og for de brukerne dette angår.

Sammen med PP-tjenesten utgjør det statlige støtteapparatet den kompetansemessige ryggraden som skal holde skolen og lærerne oppe, i deres daglige arbeid for å få til god tilpasset undervisning og bedre læringsutbytte. Forenkling og mindre byråkrati i saksbehandlingen av spesialundervisning er viktig for at PP-tjenestens ressurser skal kunne brukes mer direkte inn i skolen.

Departementet er opptatt av at kompetansen må styrkes i alle ledd. Komiteen ser det som en særlig utfordring å utruste PP-tjenesten med den kompetansen som kreves, for at tjenesten skal kunne ta seg av flere av de mest vanlige lærevanskene. Samtidig skal PP-tjenesten bidra til kompetanseoverføring til skolen. Etter- og videreutdanning av lærere skal sette skolen selv bedre i stand til å takle mangfoldet i elevgruppen. Og skal vi lykkes med tidlig innsats, må de nye lærerutdanningene gi fremtidige lærere innsikt nok til at de kan oppdage de mest utbredte lærevanskene.

Av komitéinnstillingen fremgår at det er tverrpolitisk enighet om hovedretningen i meldingen: Flere elever må få kvalifisert hjelp tidlig og kompetansen i PP-tjenesten må styrkes og bli mer skolenær. Komiteen står samlet bak forventningen om at ressursbruken i PP-tjenesten og Statped i større grad må vris fra tidkrevende og omfattende saksbehandlingsforløp og over til aktivt forebyggende arbeid og veiledning i skolen.

Målet må være at slik bistand til lærere og elever skal overflødiggjøre utredninger og enkeltvedtak og gjøre at

færre elever tas ut av klassen. Dersom vi i stedet kan kanalisere ressurser inn mot skolen og klassen, kan vi skape en vinn-vinn-situasjon der alle elevene blir vinnere.

Jeg vil her også rette oppmerksomheten mot grupper med behov for logopedhjelp. Fra flere hold slås det nå alarm om stor mangel på logopeder, med de konsekvenser dette har for opplæringstilbudet til disse gruppene.

Dagen i dag er en gledens dag for elever med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon, ASK. Etter mange års kamp får denne gruppen den lovbestemmelsen som sikrer nødvendig hjelp til opplæring, noe komiteen er svært tilfreds med.

Komiteen støtter videre opprettelsen av et tverrfaglig forum som skal sørge for en mer helhetlig oppfølging av barn med cochlea-implantat. Mindretallet i komiteen, Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, mener imidlertid at meldingen ikke går langt nok for barn med cochlea-implantat, og ber regjeringen foreslå en lovbestemmelse som gir disse barna rett til også å kunne velge forsterket talespråkopplæring. Det ser vi som en naturlig konsekvens av innføringen av rett til cochlea-implantatoperasjon i 2005.

Komiteens flertall, regjeringspartiene, støtter den foreslåtte presisering av vilkårene for bruk av assistenter i opplæringen. Opposisjonen understreker skolens behov for andre yrkesgrupper og mener sekkebetegnelsen «assistenter» kan oppfattes som en nedvurdering av annet høyt utdannet personell med kompetanse som skolen trenger, og som kan avlaste lærerne.

En stadig økende andel elever i Norge som omfattes av spesialundervisning, gir grunn til bekymring. Ekstra tankevekkende er det at mange ikke får hjelp før svært sent i skoleløpet.

En nøkkeltallsrapport 2011 fra KS viser at andelen elever som mottar spesialundervisning, har økt fra 5,9 pst. i 2006 til 8,2 pst i 2010. Sagt på en annen måte: De siste fire årene har andelen spesialundervisningselever økt med 39 pst. I samme periode har andelen timer til spesialundervisning av total andel lærertimer økt med 20 pst. Rapporten viser også stor variasjon mellom kommuner når det gjelder andelen elever som mottar spesialundervisning.

Regjeringen har et samlet storting bak seg når strategiene i stortingsmeldingen har som ambisjon å snu denne utviklingen. Komiteen støtter at flere elever må få nødvendig tilpasset opplæring innenfor rammen av klassen og uten å måtte gå veien om utredning og enkeltvedtak.

Hvis vi skjeler til Finland, ser vi et mønster med sterk vektlegging av tidlig innsats og spesialundervisning de første årene. Andelen elever som får spesialundervisning, er høyest i 1. klasse og lavest i 10. klasse.

I Norge er situasjonen stikk motsatt, og forskere snakker om «spesialundervisningskarrierer», der elevene ikke får god nok hjelp til å kunne legge problemene bak seg. Et annet faktum er at gutter i Norge er sterkt overrepresentert blant elever som mottar spesialundervisning. Det krever særskilt forskningsmessig oppmerksomhet.

En samlet opposisjon foreslår nå å igangsette forsøk i utvalgte kommuner, der lærere og skoleledere delegeres myndighet til i samråd med PP-tjenesten å ta beslutning

om spesialpedagogiske tiltak rettet mot enkeltelever. Hensikten med slik forenklet saksbehandling er å vinne erfaring og å se hvordan dette kan frigjøre tid hos PP-tjenesten, slik at deres kompetanse kan gjøres mer tilgjengelig og komme skolene mer direkte til gode.

Internasjonale undersøkelser har gitt oss ny kunnskap om norske elevprestasjoner. Komiteen mener foruroligende mange elever har problemer med å tilegne seg gode nok grunnleggende ferdigheter tidlig i skoleløpet, og ser en sammenheng mellom lærevansker, svake prestasjoner i grunnskolen og frafall i videregående opplæring. Komiteen mener på denne bakgrunn at tidlig innsats må tillegges enda større vekt.

Mange barn og unge sliter med leseproblemer. Som grunnleggende ferdighet fungerer lesing som døråpner til de fleste andre fag. Her er det verdt å merke seg forskning som viser at det for elever med lesevansker kan være helt avgjørende for å overvinne problemene og knekke lesekode, at hjelpen settes inn så tidlig som mulig.

Departementet forslår i meldingen å flytte bestemmelsene fra opplæringsloven til barnehageloven og får støtte av regjeringspartiene. En samlet opposisjon går mot slik flytting og mener det ryddigste vil være å beholde bestemmelsene i opplæringsloven som omfatter alle barn, også dem som ikke går i barnehage.

Komiteen er dessuten delt i synet på hvordan den tidligste språkkartleggingen skal skje. Et flertall i komiteen støtter regjeringen, mens et mindretall, bestående av Høyre og Fremskrittspartiet, mener at det må være et mål at alle barn kartlegges, at det gjøres obligatorisk, at det lovfestes, og at det kan skje enten i barnehagen eller på helsestasjonen.

Komiteen ser svært alvorlig på den lange saksbehandlingstiden innenfor PP-tjenesten og henviser til at kontroll- og konstitusjonskomiteen har bedt regjeringen vurdere å innføre saksbehandlingsfrister i PP-tjenesten. Det er svært ønskelig at statsråden her i dag kan kommentere hvordan man har tenkt å komme inn i et bedre spor når det gjelder akkurat det.

Så vil jeg bare avslutningsvis vise til at det er sagt mye viktig om forskning i denne stortingsmeldingen, og det er ingen tvil om at dette feltet er et underforsket felt. Her trenger vi flere og bedre svar for å kunne utvikle en bedre praksis på dette området.

For øvrig vises det til forslagene fra mindretallet i innstillingen. Jeg gjør oppmerksom på at forslag nr. 2 ikke blir tatt til votering. Vi mener at det i merknadene er godt dekket opp hva som er bakgrunnen for det forslaget.

Presidenten: Presidenten antar at representanten mente å ta opp de øvrige forslagene, utenom forslag nr. 2. Derved er de forslagene da tatt opp.

Marianne Aasen (A) [09:12:34] (komiteens leder): Jeg vil starte med å takke komiteen for et godt samarbeid rundt dette temaet som egentlig handler om to innstillinger. Vi behandlet den første før sommeren og den andre nå. Jeg vil særlig takke saksordføreren, som har gjort en god jobb, for dette er noe som alle i komiteen er svært opptatt av, og som vi har tatt med det største alvor.

Begrunnelsen er som følger: I dag er det de svakeste elevene som har de største utfordringene i skolen, de som av ulike grunner har lærevansker, og som sliter med å tilegne seg den kunnskapen og de ferdighetene vi forventer at barn skal lære å beherske.

Ikke alle har likt utgangspunkt når de begynner på skolen. Ofte snakker vi som om at det bare er å sette i gang tiltak, og så vil alle beherske det like lett. Sånn er det ikke. Sosial bakgrunn er ulik. Individuelle ferdigheter er ulike. Elevenes evner og talenter er forskjellige. Og en del elever har såpass store vansker på grunn av funksjonshemming eller generelle lærevansker at de er helt avhengig av særskilt hjelp og støtte i undervisningen. Alle i denne sal er enige om at foruroligende mange elever har problemer med å tilegne seg gode nok grunnleggende ferdigheter, og at dette særlig kommer til syne i ungdomsskolen. Mens bare 4,3 pst. av elevene i 1. klasse får spesialundervisning, får så mange som 11,7 pst. det i ungdomsskolen. Dette er motsatt av hva vi ønsker og har vedtatt tidligere i denne sal, nemlig tidlig innsats i skolen.

Komiteen fastslår enstemmig at spesialundervisningen ikke fungerer etter intensjonen. Det er alvorlig når vi tenker på alle de barna som sviktes, og som får hjelp for sent, men også når vi ser hvor mye ressurser vi bruker, og det delvis på en feil måte.

Sammenhengen mellom lærevansker, svake prestasjoner i grunnskolen og frafall er åpenbar, og når et av de viktigste målene med skolepolitikken vår er å hindre frafall, er det å hjelpe barn med lærevansker tidlig av aller høyeste prioritet.

I dag er lovgivningen klar. Spesialundervisning er rettighetsbasert. Det gir sterk føring fra staten mot skoleeier – dette skal tas på alvor. Barn med behov for spesialundervisning har rett til det. Punktum. Samtidig bekymrer det alle i utdanningskomiteen at nettopp denne måten å rettighetsfeste ekstra tiltak til denne gruppen på indirekte er med på å gi elevene et tilbud som kommer for sent i gang, og hvor elevene mister mye tid på grunn av utredning fordi systemet går på diagnosejakt.

I våre merknader viser vi til at Riksrevisjonen har påpekt at saksbehandlingstiden er altfor lang, og at kvaliteten på de sakkyndiges vurderinger må bli bedre. Dette er hele Stortinget enig i. Vi mener situasjonen er utilfredsstillende, og at det påhviler både kommunene som skoleeier og staten ved Kunnskapsdepartementet å gjøre det som er mulig for å få ned saksbehandlingstiden. Ett, to, tre, fire år uten tilpasset undervisning er svært lang tid i et barns liv. Mestrer ikke barnet lesing skikkelig på barneskolen, er det en svært krevende øvelse å ta igjen klassekameratene, selv om spesialundervisningen kommer for fullt i ungdomsskolen.

Det er bra at kravet om halvårsrapporter fjernes, for byråkratiet må holdes på et forsvarlig nivå. Men enhver kommune som ønsker en bedre skole, bør jobbe systematisk med tilbudet til disse elevene for å sikre at det er godt nok, kommer tidlig nok, og at ressursbruken kan forsvares ved at det gir den enkelte elev bedre læring. Det er grunn til å understreke at et samlet storting er svært utålmodig på vegne av denne gruppe elever. Vi må lykkes med å gi

disse elevene et bedre tilbud, ikke minst gi tilbudet tidlig nok, hvis ikke må sterkere virkemidler fra statens side mot skoleeier vurderes.

Også i denne saken vil jeg minne om norsk skoles viktigste mål: tidlig innsats, hindre frafall og at alle elever opplever mestring og inkludering. Elevene i den gruppen denne saken handler om, er svært forskjellige. Noen får svært gode undervisningstilbud, andre ikke. Men særlig for denne gruppe barn og unge er det viktig at norsk skole etterlever disse målene. Er man annerledes, er faren større for å bli ekskludert fra fellesskapet. Har man lærevansker, må det mer til for å oppleve mestring. Det å beherske grunnleggende ferdigheter blir enda mer krevende. Et utdanningsløp etter grunnskolen blir da fort en så bratt bakke at å slutte skolen før man er ferdig, blir løsningen. Skal vi løfte norsk skole enda mer enn det vi er godt i gang med, er denne sammensatte gruppen et godt tilbud til disse elevene i alle landets kommuner og veien å gå.

Bente Thorsen (FrP) [09:17:42]: Først vil jeg takke saksordføreren for veldig godt utført arbeid og samarbeid om meldingen.

Komiteen som helhet har funnet fram til og blitt enige om en god del fellesmerknader. Verdt å merke seg er at ingen partier fremmer egne forslag i saken, og opposisjonen har tydelig markert gjennom felles merknader og forslag at de har felles forståelse for hva som mål til for å forebygge at så mange elever må ha spesialundervisning.

I en så viktig sak som denne meldingen, Læring og fellesskap, mener Fremskrittspartiet at det er en styrke at det er stor og bred politisk enighet i saken. Jeg vil likevel holde fram at det ikke nytter med stor politisk enighet og vedtak på Stortinget selv om saken er aldri så god, dersom det ikke sørges for at målene i meldingen blir inkorporert ute i Skole-Norge. I så henseende har regjeringen med kunnskapsministeren i spissen et stort ansvar for å få dette til. Fremskrittspartiet finner det også positivt at denne meldingen ikke har som mål å revolusjonere dagens systemer, men legger opp til å endre dem, slik at systemet forhåpentligvis fanger opp elevene tidligere, og at det gis tiltak som virker i god tid før eleven får behov for spesialundervisning. Derfor mener Fremskrittspartiet at det er like viktig å være obs på å fjerne tiltak som ikke virker, som det er å sette inn tiltak som virker, slik at behovet for spesialundervisning reduseres.

Fremskrittspartiet slutter seg til meldingens tre strategier, som skal forbedre læringsutbyttet i skolen. Samtidig mener vi at meldingen på noen områder kunne vært langt tydeligere, mer bindende og inneholdt flere konkrete tiltak.

Fremskrittspartiet legger til grunn at kapittel 6 i meldingen er ferdig behandlet og kommenterer derfor ikke noe konkret om det kapitlet her. Likevel vil det være slik at det som blir gjort her, også vil være relevant for kapittel 6.

For å redusere behovet for spesialundervisning mener Fremskrittspartiet det er viktig å få flere typer yrkesgrupper, som vernepleiere og sykepleiere, inn i skolen. For PP-tjenesten og spesialpedagoger tror vi at deres tjenester ville gitt bedre resultat dersom de var til stede i skolene i stedet for å ha eget kontor, som i mange til-

feller ligger langt fra skolen og elevene som de skal ivareta.

Vi ser også at det er behov for et nasjonalt løft for skolehelsetjenesten, som i mange kommuner er veldig svak. Fremskrittspartiet synes det er veldig urettferdig at barn som er CI-opererte, ikke får velge forsterket språkopplæring. Derfor vil vi ha inn en ny lovparagraf i opplæringsloven som ivaretar dette.

Tidlig innsats innebærer at tiltak settes inn tidlig for elever som har problemer. Derfor ønsker vi at det skal settes i gang et prøveprosjekt der PPT i samråd med skolen gis tillatelse til å sette inn spesialpedagogiske tiltak for enkeltelever som har behov for det. Dette vil muligens spare elever for lang ventetid der ingenting skjer i forhold til nødvendige tiltak.

For å fange opp og sette inn tiltak mener Fremskrittspartiet at det bør være obligatorisk med språkkartlegging, ikke frivillig, for alle barn etter at de har fylt tre år. Vi mener at obligatorisk kartlegging der tiltak settes inn, vil gjøre barnet mer skoleklart.

Forskning viser at Skole-Norge har vært preget av en vente-og-se-holdning i lang tid. I tillegg har elevene i den norske skolen fått en til dels usann og for snill tilbagemelding om sine skoleprestasjoner. Fremskrittspartiet er derfor fornøyd med at dette nå kan være i ferd med å bli et tilbakelagt stadium, og at det ikke er dette som skal kjennetegne skolen framover.

I dag er nesten 90 000 grunnskoleelever i Norge det man kaller «svake lesere», noe som innebærer at barna er så dårlige at de strever med å klare seg på skolen. Det sier seg selv at de vil slite med videreutdanning og jobb. Dette er alarmerende. Internasjonal forskning viser at 75 000 av disse barna kunne ha vært hjulpet, forutsatt at tiltak hadde vært satt inn fra 1. til 3. klasse. Forskningen støttes av leseforsker Torleiv Høien, som for øvrig etablerte Senter for leseforskning i Stavanger. Fremskrittspartiet mener det er verdt å merke seg at til tross for at Norge i mange år har hatt tidlig innsats som uttalt mål, viser det seg at spesialundervisningen har økt veldig og aller mest på de øverste klassetrinnene. Dette står i stor kontrast til det som Utdanningsdirektoratet slo fast i 2006, nemlig at Norge har mye å lære av Finland når det gjelder støtte og spesialundervisning. Der testes elevene når de begynner på skolen, og i motsetning til i Norge kreves det ikke enkeltvedtak for å sette inn støttetiltak, og lærerne bruker føre-var-prinsippet og setter heller inn tiltak før enn å vente og se om ting forbedrer seg. Dette er i samme gate som forslaget fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre.

Det slås fast at tidlig hjelp er god hjelp. Det som våre elever blir møtt med, er bl.a. leksehjelp som ufaglærte står for. Det blir fra mange hold påpekt at den virker mot sin hensikt når det gjelder å få elevene til å innarbeide gode arbeidsrutiner, og at foreldrene blir mindre engasjert i barnets skolearbeid. Fremskrittspartiet vil være tydelig på at dette ikke er godt nok. Derfor mener vi at skolene selv må få mulighet til å sette inn tiltak der de mener det er behov.

I tillegg til at det er lang ventetid for å komme til hos PPT, venter mange lærere altfor lenge før de henvender seg til PPT. Det at mange lærere ikke har kompetanse i å

oppdage og løfte svake elever, gjør at Fremskrittspartiet igjen vil vise til hvor viktig betydningen av etter- og videreutdanning av lærere er, der ny og viktig forskningsbasert kunnskap blir en del av utdanningen, slik at dette kan tas i bruk i undervisningen snarest mulig.

Ifølge funn gjort av professor Thomas Nordahl ved Høgskolen i Hedmark er ca. 40 pst. av dem som gir spesialundervisning, ufaglærte assistenter. Dersom dette får fortsette, vil fremdeles mange av våre elever få unødvendig store utfordringer senere i livet. Derfor er det viktig å få på plass et regelverk som er tydelig på hva og hvilke oppgaver assistenter kan og skal utføre.

I forbindelse med denne meldingen synes jeg også at det er sin plass å komme inn på Reform 94, der den såkalte bærebjelken er elevens ansvar for egen læring. Ifølge forskning.no den 15. november i år – med andre ord helt rykende fersk – har Aud Torill Meland, førsteamanuensis ved Universitetet i Stavanger, skrevet en doktoravhandling om ansvar for egen læring. Avhandlingen viser at kun en tredjedel av elevene hun forsket på, klarte å ta ansvar for egen læring. Det kom også fram at elevene er lei av å høre det pedagogiske slagordet, og mange elever etterlyste lærerens ansvar for å lære dem. Elevene kunne f.eks. få tre uker til å løse en større oppgave, men de klarte ikke å disponere denne tiden på en god måte. Tiden ble i stedet brukt til andre ting enn skolearbeid, og jo mer tid elevene fikk, jo verre ble det. Elevene følte at de ble overlatt for mye til seg selv. Noen elever følte seg oversett når de kunne sitte og «chatte» på Internett i timen uten at læreren reagerte. I tillegg var fristelsen til å skulke stor – vi sitter jo bare på skolen uten å gjøre noe likevel. Dette lover ikke bra, heller ikke for lærerne, som uttaler at ansvar for egen læring fører til store mengder ekstra arbeid. De må dokumentere elevsamtaler og prøver, delta på obligatoriske møter og fylle ut flere skjemaer for skoleledelsen. Dette er tid som kunne vært brukt til elevrettet arbeid, men som nå går til dokumentasjon, som kanskje ikke er så nødvendig. Fremskrittspartiet mener det derfor må tas en evaluering av Reform 94 for å se om den innfrir forventningene, eller om den er med på å skape behov for enda mer spesialundervisning for elevene.

Opplæringsloven gir barn både rett og plikt til å gå på skole, men hvert fjerde barn i barnevernsinstitusjon gjør ikke det. Av barnevernsbarn går 24 pst. ikke på skolen i det hele tatt, og 25 pst. av barna mener i ulik grad at de voksne ikke oppmuntrer dem til å gå på skolen.

Fremskrittspartiet mener det er viktig å føre en aktiv kontroll slik at fylkeskommunene oppfyller sine forpliktelser når det gjelder barnevernsbarn, og at det i størst mulig grad stilles samme krav og gis samme muligheter til dem som til andre skoleelever.

Det er igjen viktig å understreke at tiltakene i meldingen må følges opp og bli en del av den norske skolehverdagen dersom våre elever skal få utbytte av de mange gode løsningene i meldingen.

Jeg vil igjen understreke betydningen av å få vekk mye av det som ikke virker, for faktisk er det en god del forskning som viser hva som virker – det er også forskning som viser hva som ikke virker. Vi må ta dette mye mer aktivt

i bruk. Så er det veldig viktig at det vi vedtar i denne sal, kommer ut til Skole-Norge.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [09:27:41]: Det vil alltid være unger i den norske skolen som trenger mer hjelp og støtte enn andre.

Jeg har innledningsvis lyst til å dvele litt ved ordet «spesialundervisning» og hva det rommer. Vi har unger som får spesialundervisning, som sliter med lese- og skrivevansker, vi har unger med funksjonshemninger, som f.eks. har syns- eller hørselstap eller hørselsnedsettelse, vi har unger med små eller store bevegelseshemninger, unger med atferdsvansker, unger med stor eller liten grad av autisme, og andre med mange ulike funksjonsnedsettelse eller handicap samtidig. Jeg understreker dette fordi jeg mener det er vesentlig å se på hvor forskjellige hjelpebehovene er, når vi snakker om spesialundervisning.

Vi har sett de seinere åra at behovet for spesialundervisning øker etter hvert som elevene blir eldre. Vi har flest med behov for spesialundervisning på 10. trinn. Det er nok naturlig at det kan være et økende behov for hjelp for en del elever etter hvert som en utvikler seg og modnes, men det virker unaturlig at vi bruker så store ressurser så seint i skoleløpet. Det tyder på at vi ikke har gjort det vi skal tidligere i skoleløpet.

Mandag denne uka var jeg på Harestua barne- og ungdomsskole. Skolen er én av barne- og ungdomsskolene på Hadeland som deltar i Utdanningsdirektoratets store prosjekt Læringsmiljø Hadeland. Skolen kunne fortelle at de hadde hatt opptil 15 pst. spesialundervisning ved skolen – og syntes dette var høye tall. Lærerne sjøl var noe frustrerte over å måtte vente på PP-tjenesten med sine tiltak og tok grep sjøl. De satte inn noe ekstra innsats tidlig i skoleløpet, bl.a. har de ansatt en leseveileder. Tallene for skolens bruk av spesialundervisning har nå sunket til 7 pst. De ser for seg at de skal nå ca. 3–4 pst., noe de anser som et noenlunde normalnivå.

Dette viser at det er muligheter for å gjøre tiltak i skolen som kan bedre situasjonen for mange, uten at systemene snus helt på hodet. Det er muligheter innenfor rammen av tilpasset opplæring i opplæringsloven før elevens behov for spesialundervisning eventuelt utredes av PPT. Men det krever en stødig og tydelig skoleledelse, det krever at det er kompetente lærere på skolen, og at det finnes muligheter for å disponere både timer og personale på en god måte.

I den praktiske skolehverdagen er bruk av assistenter fortsatt for høyt. Assistentene gjør i mange tilfeller en utmerket jobb og er uvurderlige for arbeidet i skolen, men assistenten kan ikke erstatte læreren eller spesialpedagogen. Det er derfor bra at meldingen understreker at assistentene ikke skal stilles i en situasjon der de blir overlatt ansvaret for å lede opplæringen eller har ansvaret for spesialundervisningen. Det er ikke tilfredsstillende, verken for ungene, for assistentene eller for foreldrene. Ansvaret må ligge hos undervisningspersonalet.

Så vet vi at unger er forskjellige. Mange trenger altså kanskje kun litt ekstra hjelp i enkelte situasjoner for å kunne unngå å bli hengende etter og aldri klare å ta igjen

sine jamaldringer eller ta ut sitt potensial til riktig tid. Andre vil ha hjelpebehov kontinuerlig. Derfor er det positivt at en nå oppretter et senter for læringsmiljø og atferdsforskning og vil iverksette tiltak for å heve PP-tjenestens kompetanse. Det ulike hjelpebehovet er også et argument for at behovet for tilbakemeldinger og rapporteringer er ulikt.

Det er viktig at departementet i meldingen understreker viktigheten av å dokumentere mål som er realistiske. I tillegg er det viktig å konkretisere og systematisere tiltak, slik at en i etterkant kan se om en har nådd målene. Det er også en forutsetning dersom man kommer til et punkt der man mener at behovet for ekstra tilrettelegging gjennom spesialundervisning ikke lenger er til stede.

Vi vet at mange lærere allerede i dag mener det går for mye tid til rapportskrivning, som de gjerne skulle brukt til forberedelser og til elevene. Derfor er det viktig at det er noenlunde fornuftig avveining av behovet for rapportering, sjøl om man må ha gode rutiner for oppfølging.

Det er derfor bra å se at departementet har turt å gå til det skritt å redusere krav til rapportering. Det vil alltid være noen som mener det er uklokt, men det bør være kvaliteten på de rapporter som skrives, samt den daglige, veloverveide oppfølgingen og arbeidet i skolen som er viktigst.

Trygghet må være det viktigste stikkordet i møte med foreldre som har barn med hjelpebehov. Barna er det kjæreste vi eier, og barn som trenger ekstra hjelp, vil de fleste instinktivt følge ekstra godt opp. Mange foreldre har også tunge omsorgsoppgaver, så vi må sørge for at vi bidrar til å legge til rette slik at systemene er til å stole på. Det må være god og forutsigbar dialog, kommunikasjon og oppfølging.

Dagrun Eriksen (KrF) [09:33:01]: Hvis vi skal nå samme mål, er det å bli behandlet likt noe av det mest urettferdige som fins, fordi vi er så forskjellige.

Denne viktige meldingen om spesialundervisning i skolen har i stor grad fått støtte fra en samlet komité. Det tror jeg er meget viktig på et krevende og vanskelig felt. Jeg vil konsentrere meg mest om de områdene hvor Kristelig Folkeparti har vært spesielt opptatt av at det skal være en forskjell.

I forbindelse med meldingen om kvalitet i barnehagen, som ble behandlet i familie- og kulturkomiteen, gikk Kristelig Folkeparti imot å flytte språkkartleggingen fra helsestasjonene og over til barnehagene. Det gjør vi også i forbindelse med denne meldingen. Vi mener dette vil kunne bidra til at den gruppen som vi virkelig ønsker å nå, ikke fanges opp og får et tilbud om oppfølging. Det understrekes i statsbudsjettet, hvor regjeringen selv ikke regner med at mer enn 10 pst. av 2-åringene med kontantstøtte vil bruke barnehage. Vi er også kritiske til krav om kartlegging og dokumentasjon som kan fjerne pedagoger fra det som de er til stede for i barnehagen, nemlig å jobbe direkte med barn.

Erfaringer fra Danmark dokumenterer at det brukes unødige mye tid på å kartlegge barn som overhodet ikke trenger noen spesiell oppfølging, i stedet for å følge opp de

barna som trenger det. Språkkartlegging kan lede barnehagen i skolefaglig retning istedenfor å styrke barnehagen som arena for læring gjennom lek.

Kristelig Folkeparti går også imot forslaget om å flytte opplæringslovens bestemmelser som gjelder barn under skolepliktig alder, til barnehageloven. Det er avgjørende at bestemmelsene dekker alle barn, og det vil fortsatt være behov for tiltak, som f.eks. språktiltak, også utenfor barnehagens regi. Ved å beholde det i eksisterende lovverk vil fortsatt kommunene kunne be barnehager være ansvarlige for det faglige opplegget. Vi deler dessuten KS' bekymring for at dette vil kunne komplisere saksbehandlingen fordi en nå må forholde seg til to regelverk.

For første gang i denne regjeringens historie skal jeg gi ros til regjeringen for hvordan de omtaler hjem-skole-samarbeidet. For en som gang på gang har mast om hvor avgjørende hjem-skole-samarbeidet er for få en god skole, er det som musikk å lese deler av meldingen – jeg siterer:

«Forskningsbasert kunnskap om foreldrenes betydning for skoleprestasjoner gir gode argumenter for at skolen bør samarbeide nært og godt med foreldrene i grunnopplæringen. Nordahl understreker at samarbeidsforholdet hjem-skole er et vesentlig bidrag til skolens læringsmiljø (...) Videre sier Hattie at det er foreldrenes forventninger til skoleprestasjoner som har sterkest innvirkning på elevenes motivasjon og innsats; dernest følger foreldrenes interesse for skolearbeid hjemme og på skolen, leksehjelp og dialog om skolefremgang. Dette betyr mye mer enn andre faktorer i familien, slik som sosioøkonomisk status. Hattie trekker også frem at mange foreldre er fremmedgjorte for skolen fordi de ikke forstår skolens språk. Derfor må skolen og hjemmene snakke samme språk og formidle de samme forventningene; slik at elevene slipper å leve i to verdener.»

Tenk om dette kunne vært fulgt! Ut fra det meldingen sier, bør det en helt annen innsats til for å få på plass et solid hjem-skole-samarbeid, til beste for sårbare elever.

For å skape god inkludering og et bedre læringsmiljø for elever med særlige behov må en også arbeide målrettet med hele elevgrupper. Kompetanseheving innen organisasjonsutvikling er et avgjørende bidrag knyttet til forebygging og dermed også et bidrag i retning av å redusere en stor framvekst av elever med særlige behov.

I kommunene fins det i svært liten grad andre instanser eller fagpersoner enn PPT som kan hjelpe skolene i arbeidet med utvikling av læringsmiljøet. Meldingen understreker fire forventninger til PP-tjenesten, herunder «Forventning 2: PP-tjenesten arbeider forebyggende». Jeg mener at hvis PPTs arbeid i skolene kun er knyttet til elever med særskilte behov, vil de aldri komme i posisjon til å bidra til læringsmiljøutvikling generelt. Inkluderende læringsmiljøer kan ikke bygges bare med utgangspunkt i elever med særrettigheter i skolen. PPT bør også ha et ansvar for å hjelpe skolene med å forbedre læringsmiljøene generelt. I arbeidet med å utvikle læringsmiljøet trenger skoler hjelp fra fagpersoner som kjenner skolen, men som ikke er en del av den. Både skolens ledelse og lærerne i klasserommene trenger et slikt konstruktivt kritisk blikk utenfra.

Jeg tar opp det forslaget som Kristelig Folkeparti har sammen med Venstre, forslag nr. 9.

Presidenten: Representanten Dagrun Eriksen har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Trine Skei Grande (V) [09:38:19]: Dagens tema er blant de viktigste temaer vi har innenfor norsk skole, og er noe som kanskje hadde trengt enda mer radikale grep enn dem vi ser i den meldinga vi behandler i dag. Men ut fra dagens forutsetninger og ut fra dagens tilgang på fagfolk er Venstre også enig i de grepene som regjeringa har lagt fram, sjøl om vi har store utfordringer når det gjelder både saksbehandlingsfrister og tilgangen på de riktige fagfolkene. For skulle vi gjort virkelig radikale grep for spesialundervisninga, hadde vi trengt en mye større spredning og en mye større tilgang på nettopp spesialpedagoger. Da skulle vi hatt spesialpedagoger som hadde vært plassert mye tettere ute i norske skoler, for å sikre rettssikkerheten til barn uten at de skal være sikret gjennom byråkratiske rettigheter. Derfor er jeg faktisk litt lei meg for at vi ikke får flertall for forslaget om å prøve ut nye ordninger og nye måter å ivareta elevens rettssikkerhet på gjennom å kunne flytte ressursene ned til hver enkelt skole. I dag har vi en byråkratisk rett – en rett til et visst byråkrati, egentlig – som er tilknyttet skolesystemet på en måte som gjør at vi ser at det er noe som barn i 1. klasse får lite tilgang på, mens barn i 10. klasse får stor tilgang på. Jeg tror ikke vi får gjort noe dramatisk med dette feltet før vi får snudd pyramiden, før vi virkelig får snudd kreftene ned til en 1.-klasse-innsats, og da må rettigheten ikke være knyttet til byråkrati, men være knyttet til fagekspertise/ressurs.

Så for å kommentere noen enkeltpunkter her. For det første: assistentenes rolle. Det er soleklart at vi trenger flere faggrupper inn i norsk skole, men det vi har hatt, med at ufaglærte – og da mener jeg ufaglærte – skal ta de ungene som har størst utfordringer knyttet til læring, er en feil utvikling. Det at vi har ikke-pedagoger som skal ta store pedagogiske utfordringer, er en feil utvikling. Det hjelper heller ikke alltid å ha pedagoger hvis du har unger med store lærevansker. Jeg tror jeg har nevnt eksemplet før, en norsklærer jeg snakket med, som jeg tror var en skikkelig god norsklærer for 9. klasse. Men når man blir tildelt en autist, en som har sterk autisme, hjelper det ikke å være en skikkelig god norsklærer. Da må du faktisk ha kunnskap om hva handikappet innebærer, og hvordan det påvirker læringa. Jeg tror at det at mange ellers gode pedagoger får så store pedagogiske utfordringer uten å få faglig bakking, er frustrerende for både eleven og læreren. Jeg tror at skolehelsetjenesten er et viktig grep også for å hjelpe spesialpedagogikken i norsk skole, for det å ha lærevansker kan være basert i veldig mange ulike ting, også i ting som kanskje skolehelsetjenesten er mest kompetent til å ordne opp i.

Så en liten kommentar i forhold til cochlea-implantat, der Venstre er med på et forslag, men jeg har behov for å grunngi det. For oss er det viktig at det står et «også» i det forslaget. For oss er det viktig å innrømme at de ungene som får et implantat, ikke blir helt vanlig hørende barn.

Det er ikke sånn at dette implantatet kan gjøre alt helt godt igjen. Disse barna vil alltid bli tospråklige, men da må de få rett til å være tospråklige, da må de få rett til å få både tegnspråket og talespråket inn.

Så skal jeg bruke de siste sekundene til å si litt om kartlegging. Jeg er nok livredd for at vi nå lager nye byråkratiske rutiner, og også at vi bruker gode pedagoger til å gjøre kartlegging som ikke trengs. Alle som vet hva en ordentlig språkkartlegging faktisk innebærer, vet at det er en stor jobb. En pedagog i en norsk barnehage som skal gjøre en ordentlig, grundig språkkartlegging av et barn, vet hvor gjennomgående viktig og stor den oppgaven er. Da vil jeg at den oppgaven skal brukes på de ungene som trenger det, og ikke på de ungene som virkelig ikke trenger det.

Statsråd Kristin Halvorsen [09:43:57]: Jeg er veldig glad for at komiteen står så samlet om det som er de viktigste grepene i denne stortingsmeldingen. Det tror jeg er en veldig viktig verdi å ta med seg videre framover, når noen av dem som har størst utfordringer i forhold til læring, nå skal få et bedre tilbud.

Jeg har lyst til å starte med det store bildet, fordi innstillingen vi behandler i dag, føyer seg inn i rekken av viktige stortingsbeslutninger i Norge på vei mot en mer inkluderende skole. I Norge har alle barn rett til å gå i nærmiljøskolen. Men en inkluderende skole betyr ikke bare en skole hvor alle barn har rett til å være, men hvor alle barn har rett til å lære. Et kjernebudskap i stortingsmeldingen Læring og fellesskap er at mangfold er det normale i skolen. Eller som Marte W. Goksøy, kjent bl.a. fra besøk her i Stortinget, sa: «Alle mennesker er annerledes.» Det er jammen sant!

Vi må ruste skolen med mange nok og kompetente nok lærere til å håndtere variasjon mellom elevene. I tillegg må kommunene ha en god PPT og sørge for god samhandling mellom alle tjenester som gjelder barn og unge. Så må skoler og kommuner kunne støtte seg på et kompetent og tilstedeværende Statped når det er behov for spesiell kompetanse som ikke kan forventes å være til stede på kommune- eller skolenivå. Forskningsmiljøer, universitets- og høgskolemiljøer må være i samhandling med praksisfeltet for å sikre at ny kunnskap kommer elevene til gode, og sikre at vi har den spisskompetansen som vi trenger.

Får vi bedre kompetanse og samhandling mellom de ulike tjenestene, kan barn få hjelp tidligere, slik at vi kan unngå den frustrerende runddans som ikke minst mange foreldre til barn med ulike behov forteller om, når de blir klar over at de har et barn som har noen særlige utfordringer i f.eks. språkutviklingen når de er i barnehagealder, eller andre lærevansker i skolen. Foreldre skal slippe å måtte være koordinatorene mellom kommunale tjenester og slippe å føle av de må være jurister for å sikre at barna deres får oppfylt sine rettigheter til god opplæring.

Utviklingen innen bruk av spesialundervisning har vært et viktig tema de siste årene. Både et økende omfang og at så mange får hjelp langt opp i klassetrinnene, er noe det har vært grunn til å være bekymret over. Bruk av as-

sistenter i spesialundervisningen er et annet tema. I denne meldingen anerkjenner vi spesialundervisningens betydning og ser på hva som skal til for at resultatene skal bli så gode som mulig for elevene. Det er ikke en målsetting i seg selv å redusere spesialundervisning, men det er et mål å sikre bedre at skolene jobber slik at behovet for spesialundervisning kan reduseres, og at spesialundervisning gis slik at det får god effekt.

Min ambisjon er at alle skal ha like gode muligheter til å lykkes i utdanningssystemet. Dette er ikke noe vi kan oppnå en gang for alle og se på som et arbeid vi er ferdig med. Dette er en løpende kamp som vi alltid må holde gående.

Det er en normalsituasjon at 20–25 prosent av barn, unge og voksne vil ha behov for hjelp og støtte i opplæringen, kontinuerlig eller over kortere tid – slik konkluderer Midtlyng-utvalget.

Hovedgrepet i stortingsmeldingen er å gjøre utdanningssystemet bedre når det gjelder å fange opp og følge opp dem som trenger hjelp og støtte. Ansvaret for dette skal ikke overlates til den enkelte lærer. Dette er en kollektiv oppgave som hele utdanningssystemet må ta ansvaret for. Derfor er meldingen så tydelig på at vi skal bygge et lag rundt læreren.

Barnehagen gir en unik mulighet til å fange opp og følge opp. 89 pst. av barn i alderen ett til fem år går i barnehage, og nesten alle femåringer har vært innom barnehagen før de starter på skolen. Det gir barnehagen en unik mulighet til å bli kjent med barn over tid. Barnehagen er den beste arenaen for tidlig innsats og for å følge opp barn med behov for språkstimulering. Det er nødvendig med gode verktøy og kompetanse hos personalet.

Meldingen signaliserer at vi skal sikre at alle barn får et tilbud om språkkartlegging i barnehagen. Kartleggingen er kun ett hjelpemiddel og utgjør en liten del av språkarbeidet totalt. Vi arbeider nå for å kvalitetssikre språkkartleggingsverktøy som brukes i barnehagene, og det skal utarbeides en veileder til barnehagene. Gjennom ulike kompetansetiltak er det lagt til rette for å styrke personalets kompetanse i språkmiljø og språkstimulering.

Vi har også foreslått å flytte opplæringslovens bestemmelser som gjelder barn under opplæringspliktig alder, fra opplæringsloven til barnehageloven. Hensikten med det er å samle barnas helhetlige pedagogiske tilbud i barnehageloven. Det spesialpedagogiske tilbudet vil kunne ses i sammenheng med barnehagelovens andre bestemmelser om barns behov og rettigheter. Vi mener at det er en viktig del av å understreke barnehagens ansvar i denne sammenheng.

Stortingsmeldingen er veldig tydelig på at alle har rett til å være en del av et fellesskap, at det ligger veldig mye læring i fellesskapet, og at vi skal arbeide for at fellesskapet blir en enda bedre læringsarena for alle. For å oppnå dette må vi bli bedre til å erkjenne at mangfoldet blant barn og unge er like variert som i samfunnet for øvrig. Ungdom er ikke likere enn eldre mennesker i samfunnet. Meldingen bygger derfor på et bredt kunnskapssyn, en bred tilnærming til læring, et bredt normalbegrep og troen på at tidlig innsats, variasjon og tilpasning vil gi en opplæring som i utgangspunktet treffer flest mulig.

Regjeringen har arbeidet mye for å gjøre den ordinære opplæringen mer inkluderende. Det viktigste grepet i denne stortingsmeldingen er at vi legger opp til at brorparten av spesialundervisningen skal komme tidlig. Vi er bekymret over en utvikling der over 11 pst. av elevene på 10. trinn mottar spesialundervisning, mens 4,3 pst. får spesialundervisning på 1. trinn. Det kan både være et tegn på at man lar lærevansker forsterke seg gjennom grunnskolen, og at lærere ser på spesialundervisning som en avlastningsmekanisme. Dette er jeg veldig opptatt av at vi skal snu.

Det er også avgjørende viktig at læreren har kompetanse til å få til tilpasset opplæring. Den nye grunnskolelærerutdanningen legger vekt på nettopp dette. Det er også viktig å understreke at selv om grensene mellom allmennpedagogikk og spesialpedagogikk er blitt mer flytende, trenger vi den spesialpedagogiske kompetansen mer enn noen sinne for å klare å ha denne vekselvirkningen mellom ulike profesjoner.

Læreren er den viktigste suksessfaktoren for at elevene skal lykkes, men læreren trenger støttespillere for å lykkes.

Vi vil ha PP-tjenesten tettere på barnehager og skoler. Jeg har følgende fire forventninger til utvikling av tjenesten:

1. PP-tjenesten skal være tilgjengelig og bidra til helhet og sammenheng. Vi vil ha kortere saksbehandlingstid og et «lim» mellom barnehagene og skolen og kommunale og statlige tjenester.
2. Vi vil at PP-tjenesten skal jobbe forebyggende, dvs. hjelpe barnehager og skoler med å komme i forkant av problemene.
3. PP-tjenesten skal bidra til tidlig innsats i barnehage og skole og hjelpe skolene til å ha gode systemer for å fange opp og følge opp i barnehagen og de første årstrinnene.
4. PP-tjenesten skal være en faglig kompetent tjeneste i alle kommuner og fylkeskommuner. PP-tjenesten har høy formalkompetanse i dag, men vi ønsker at den skal bli mer praksisrettet.

Utdanning av spesialpedagoger er en viktig sak nettopp for å klare å gjøre dette arbeidet bedre. Vi har f.eks. logopeder, synspedagoger, eksperter på atferd eller lærevansker av ulike slag, og vi ønsker å forsterke dette. Men vi ønsker også å nedsette en ekspertgruppe for å analysere behov og gjennomgå de utdanningene vi har, for vi har rett og slett litt for dårlig oversikt over hvor det er vi mangler kompetanse framover.

Vi må også sørge for at vi får bedre forskning om hvilken måte vi skal innrette spesialundervisning på for å sikre oss at vi får gode resultater.

Avslutningsvis vil jeg summere opp at i denne stortingsmeldingen legger vi tre strategier til grunn i arbeidet med å forbedre opplæringen for barn, unge og voksne med særskilte behov. Vi skal fange opp og følge opp, fordi vi ikke på forhånd vet hvilke barn, unge og voksne som trenger hjelp og støtte. Så må barnehagen og skolen ha systemer både for å fange dem opp og deretter følge dem opp. Vi må målrette kompetansen og styrke læringsutbyttet, vi

må samarbeide og samordne for bedre tjenester, og vi må sørge for at foreldre selv ikke må være de som koordinerer tjenestene for sine barn.

Jeg vil gjerne takke komiteen for et godt samarbeid. Det gir et godt grunnlag for å iverksette de tiltakene som denne meldingen inneholder, og det er 13 år siden sist gang Stortinget behandlet en melding om spesialundervisning.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Bente Thorsen (FrP) [09:54:27]: Skolen skal bli et bedre sted å lære, ikke bare et sted å være. Det er bra.

Doktoravhandlingen som jeg viste til i mitt innlegg, viste at elever er lei av slagordet «ansvar for egen læring». Elevene etterspør der lærerens ansvar. Elever føler seg overlatt til seg selv, og timene blir brukt til helt andre ting enn skolearbeid. For lærerne fører ansvar for egen læring til store mengder ekstraarbeid.

Spørsmålet mitt er: Vil statsråden ta en gjennomgang av Reform 94 for å se om den virker etter hensikten, eller om den rett og slett er med på å produsere flere elever til spesialundervisning, som vi aller helst vil ha færrest mulig i?

Statsråd Kristin Halvorsen [09:55:20]: Dette er en veldig viktig problemstilling. Hvis det er sånn at man oppfatter begrepet «ansvar for egen læring» som at man kaster elevene ut sammen med en pc og så skal de klare seg selv, så er det en karikatur av det jeg tror var hensikten med det. Men det kan nok tenkes at en del elever – jf. den undersøkelsen som representanten viser til – har blitt overlatt for mye til seg selv, med for lite struktur og for lite veiledning. Det som jo er krevende for gode pedagoger, er å gi utfordringer på ulike alderstrinn. Etter hvert må ungdom forberedes på å ta mer ansvar for sitt eget skolearbeid og sin egen læring, men jeg er helt enig med representanten i at det jo ikke dreier seg om at læreren skal gi slipp eller overlate ansvaret for læringen til eleven selv. Det handler om å støtte eleven i en modningsprosess, der man skal ta større ansvar for seg selv. Men veldig mye av det vi diskuterer f.eks. i forbindelse med ungdomstrinnet som angår klasseledelse, dreier seg nettopp om hvordan man skal styre elevene inn i et godt læringsløp.

Tord Lien (FrP) [09:56:36]: Jeg håper ikke det gir noe signal om ambisjonsnivået når statsråden kaller arbeidet med spesialundervisning et «løpende» arbeid som vi må holde «gående». (Munterhet i salen.)

Men det er også sånn at statsråden snakker om at målsettingen er at omfanget av spesialundervisning skal reduseres, og at det skal gi god effekt – en intensjon jeg tror en samlet komité står bak statsråden i. Men så er det sånn at noe av det Midtlyng-utvalget sier, er at det vil fjerne lovhjelmelen for spesialundervisning. Det er det ingen i komiteen som fremmer forslag om i dag, men de fire partiene i opposisjonen fremmer forslag – i forslag nr. 1 – om at kommunene i et veldig begrenset omfang skal få lov til å gjennomføre muligheten til å la PP-tjenesten komme inn i skolen, og at kommune-

ne i henhold til opplæringsloven følger opp dette arbeidet.

Kan statsråden redegjøre for hvorvidt hun på et senere tidspunkt vil åpne for denne typen prosjekter?

Statsråd Kristin Halvorsen [09:57:48]: Det har vært veldig viktig i arbeidet med dette å sørge for at de som er foreldre, eller andre pårørende, og som har barn som har spesielle behov, ikke opplever unødig usikkerhet i forhold til hva slags rettigheter de har. Husk på at her er det mange foreldre som har hatt lange kamper for at deres barn skal ha samme rettigheter som alle andres barn.

Derfor har jeg vært veldig opptatt av at vi ikke skulle spre uro rundt hva slags rett man har til å få vurdering i forhold til spesialundervisning. Jeg er jo veldig opptatt av at PP-tjenesten skal komme tett på skolene, og det understrekes også i meldingen og i innstillingen fra komiteen at skolene ikke skal vente på at et barn får en utredning før de setter i gang spesielle tiltak. De må gjøre det med én gang. Det handler om å fange opp og følge opp, så det er en litt annen strategi enn den representanten Tord Lien viser til. Så får vi se om det virker, og så må vi følge opp hele veien – løpende og gående.

Elisabeth Aspaker (H) [09:58:56]: Jeg skal følge opp der Tord Lien slapp. Jeg tenker at hvis man virkelig skal få snudd denne pyramiden, og hvis man skal få ned saksbehandlingmengden og bruke ressursene i det apparatet som i dag sitter og utreder tett på elevene og i tett interaksjon med skolen, så må vi prøve ut noen alternative måter å gjøre det på. Da har vi foreslått at man ved et utvalgt antall skoler og kommuner skulle prøve virkelig å sette dem som er nærmest eleven, til å ta de avgjørelsene og sette inn innsatsen så tidlig som overhodet mulig.

Er det virkelig sånn at statsråden ikke kan tenke seg sånne forsøk? Er det ikke viktig å vinne erfaring før man eventuelt gjør noen flere storskalaendringer?

Statsråd Kristin Halvorsen [09:59:48]: Først vil jeg takke representanten Aspaker, som har vært saksordfører for denne innstillingen. Jeg synes at det er en stor betryggelse at det er så bred enighet om hovedgrepene når det gjelder spesialundervisning.

Så er spørsmålet: Hvordan vinner vi nå erfaring med ulike måter å jobbe på for å klare å få snudd pyramiden? Vi ønsker oss nemlig at spesialpedagogisk kompetanse kommer så tidlig til rådighet for dem som har noen utfordringer, at vi kan forhindre mange lærevansker senere og ikke minst mange opplevelser av nederlag, som jo gjør at barn mister selvtiliten, krymper, holder seg unna, lærer mindre enn de egentlig har potensial til.

Grunnen til at jeg så langt ikke har støttet det forslaget som kommer fra mindretallet, er at det vil nærme seg en del problemstillinger som dreier seg om hva slags rettigheter foreldrene har, og at det er et vanskelig område å innføre forsøk på. Jeg skal ikke avvise at det er noe som kan vurderes på et senere tidspunkt, men jeg mener at det nå ligger mange konkrete, gode forslag i denne meldingen som nettopp dreier seg om hvordan vi skal få kompe-

tansen på barna tidligere. Det ligger også en veldig klar forpliktelse for kommuner og skoler til ikke å vente på utredninger av det enkelte barn, men sette i gang tiltak med en eneste gang.

Elisabeth Aspaker (H) [10:01:11]: Jeg skal skifte tema til de lange saksbehandlingstidene i PP-tjenesten.

Det er en kjent sak at Riksrevisjonen har rettet flengende kritikk mot systemet. Komiteens leder, Marianne Aasen, var inne på det i sitt innlegg, og flere andre har vært inne på det samme.

En samlet kontroll- og konstitusjonskomité har enstemmig anmodet regjeringen om, på bakgrunn av de alvorlige funnene som er gjort, at her burde man faktisk innføre saksbehandlingsfrister i systemet. Når regjeringen ikke vil gjøre det, lurer jeg på: Hva er da statsrådets strategi for å sikre at man får en saksbehandlingstid som er rimelig, og som ikke er på direkte kollisjonskurs med det å få til tidlig innsats og det å sørge for at de barna som virkelig trenger det, får den hjelpen de trenger, så raskt som mulig?

Statsråd Kristin Halvorsen [10:02:05]: Jeg har selvfølgelig merket meg nøye hva kontroll- og konstitusjonskomiteen har sagt om dette, og det er alvorlig kritikk som kommer fra Riksrevisjonen når det gjelder ventetid. Jeg merker meg også det engasjementet som en samlet komité har når det gjelder saksbehandlingstider.

Nå vil jeg avvente og se om vi klarer å komme dit vi ønsker med denne stortingsmeldingen – mye tettere på mye tidligere med tanke på den hjelp og støtte som barn med spesielle utfordringer har behov for – og så vil jeg overvåke den situasjonen veldig nøye. Det er absolutt aktuelt å se på om man må forsterke virkemidlene hvis ikke vi ser raske forbedringer.

Dagrun Eriksen (KrF) [10:02:40]: Jeg forstår at i regjeringens drømmeverden går alle barn i barnehage. Men jeg registrerer jo også at regjeringen innser selv at selv om de fjerner kontantstøtten for toåringene, vil det fortsatt være noen barn som ikke går i barnehage. Det er dem jeg kjenner meg ganske bekymret for med hensyn til de to grepene som vi gjør i dag, nemlig med å flytte språkkartleggingen fra helsestasjon til barnehage, og også at alle tiltakene som skal gjelde barn i den gruppen, flyttes ut fra opplæringsloven og kommer inn under barnehageloven.

De mest sårbare barna, som kanskje trengs å nås tidlig, vil kunne nås gjennom et møte på helsestasjonen. I dag fungerer det veldig bra at det er barnehagen som har et faglig ansvar, men at man også har et tilbud til barn som ikke går i barnehage. Vil statsråden ta initiativ, slik at vi nå ikke risikerer at de mest sårbare barna blir utelatt fra disse tiltakene?

Statsråd Kristin Halvorsen [10:03:59]: At vi flytter bestemmelsen om spesialpedagogikk til barnehageloven, betyr ikke at det er noen barn som mister rettigheter. Det er omvendt. Det betyr at vi understreker hvilket ansvar barnehagene har for barn med spesielle behov. De barna som går i barnehagen, kan få muligheten til å bli obser-

vert av kompetent pedagogisk personale i sin språkutvikling i helt naturlige situasjoner. Barnehagen har et bredt spekter av tiltak som de kan sette i gang, som ikke er spesialundervisning, men som er språkstimulering.

Så er det riktig som representanten Dagrun Eriksen sier, at alle barn går ikke i barnehagen. Selvsagt må vi også ha en mulighet til å oppdage dem som har språkvansker, på helsestasjonen. Men husk på at det vil være i en setting som er ganske fremmed for mange barn. Jeg har hatt med meg barn på helsestasjonen som skravler som en foss alle andre våkne timer i døgnet, men som akkurat de 20 minuttene de var på helsestasjonen, holdt helt kjeft. Så her må vi passe på at vi bruker barnehagen til det de er gode på, men at vi samtidig ikke glemmer dem som ikke går der.

Bente Thorsen (FrP) [10:05:20]: Jeg vil benytte muligheten til å friske opp, og muligens få et svar på, det første spørsmålet jeg hadde, om ministeren vil ta noen grep med hensyn til å foreta en evaluering av Reform 94.

Jeg vil også stille spørsmål om PPT og utfordringen der, i og med at kunnskapsministeren ikke ser at det er en god løsning å få et forsøksprosjekt ut i Skole-Norge der PPT er direkte knyttet opp mot skolene, også med tanke på at det faktisk er ganske store avstander i Norges land i dag. Jeg vet om tilfeller der fagfolkene våre bruker mer tid på å kjøre i bil til og fra, enn de bruker på å ivareta den oppgaven som de virkelig kan og er utdannet til, og der vi virkelig trenger dem, sånn som overfor elevene. Jeg vil også vise til Finland, der det viser seg at det er et veldig godt tiltak, og det virker veldig godt.

Statsråd Kristin Halvorsen [10:06:30]: Jeg tror jeg forsto hvor spørsmålet skulle komme.

For det første må vi jo ikke tro at den eneste spesiallærerkompetansen som finnes innenfor utdanningssystemet, er i PP-tjenesten. Det er faktisk en liten andel av dem som jobber i PP-tjenesten, som er spesialpedagoger. Men heldigvis er det sånn at ca. 15 000 lærere i skolen har spesialpedagogisk kompetanse. Så vi må bare passe på at vi ikke tegner et bilde av at når det gjelder spesialpedagogene, har vi samlet alle sammen i PP-tjenesten, og så kjører de rundt i bil, og så er de tilfeldigvis innom en eller annen skole. Det vi jo ønsker med PP-tjenesten, er at de skal være det fagmiljøet som støtter opp om skoleutvikling, som er med på å jobbe forebyggende, men at de også skal forholde seg til den kompetansen som er i skolen.

Jeg tror vi er enige om hovedintensjonen her, nemlig å få PP-tjenesten tettere på skolen og tettere på skoleutvikling, selv om vi ikke er enig i det ene forslaget fra opposisjonen.

Presidenten: Dermed er replikkordskiftet omme.

Helga Pedersen (A) [10:07:57]: En god skole er helt avgjørende for enkeltmenneskets frihet til å velge sitt eget liv, og en god skole er helt avgjørende for at vi som samfunn skal bemanne velferdsstaten og sikre framtidig verdiskaping. La meg ta ett eksempel: Litt senere i dag skal regjeringens nordområdemelding legges fram. Som

nasjon er vår oppmerksomhet rettet nordover og mot de mulighetene som finnes der.

Nordområdesatsingen er noe som skal komme hele landet til gode. Samtidig har den nordnorske landsdelen en helt berettiget forventning om at gass, mineraler og fisk i nord skal gi aktivitet og ny giv i nord. Men for at man skal lykkes med det, er det helt avgjørende at finnmarkinger og nordlendinger har kompetanse til å ta fatt på oppgaven. Da er det alarmerende at frafallet i den videregående skolen er høyt, og høyest i landet i nettopp Nord-Norge.

Likevel er ikke frafallet et særnordnorsk problem. Det er for høyt på landsbasis, men det rammer sosialt og geografisk ulikt. Derfor er det viktig at vi skal ha ambisjoner på vegne av alle elever, uansett hva slags bakgrunn, bagasje eller forutsetninger de kommer til skolen med. Jeg er veldig glad for den fremgangen vi nå ser når det gjelder resultatene i den norske skolen, slik det bl.a. kommer til uttrykk i PISA-undersøkelsen. Men sammen med lærere, skoleledere, foreldre, elever og lokalpolitikere må vi strekke oss lenger. Vi må legge grunnlaget for mer og bedre gjennomføring idet barna begynner i barnehagen eller i skolen. Jeg vil berømme kunnskapsministeren for at hun så tydelig har satt tidlig innsats i fokus. Det er åpenbart bedre at man setter alle kluter til for å lære barna å lese og regne når de skal, i stedet for å vente og se og sette inn spesialundervisning når det har skåret seg for alvor.

I dag skjer for mye for sent. «Alt kan repareres», heter det i en sang – men det blir vanskeligere dess lenger man venter. Det stiller store krav til læreren. Da er det viktig at læreren har det laget rundt seg som kreves: et lag med skoleledere som har tid og overskudd til å utvikle skolen, med flere yrkesgrupper inn i skolen som kan støtte opp under undervisningen, med assistenter som ikke overtar de pedagogiske oppgavene, men som kan hjelpe til med de mange praktiske oppgavene i skolehverdagen, og ikke minst, en PP-tjeneste som er tett på, som bidrar med å arbeide forebyggende, og som kan sette inn tiltak raskt. Da er det avgjørende at skoleledere, lærerne og spesialpedagogene får bruke tiden sin på læringsarbeidet.

Vi må selvfølgelig opprettholde elevenes rettssikkerhet. Men vi som er samlet i denne salen, må være selvkritiske når det gjelder hvilke dokumentasjonskrav og andre forventninger vi har til skolen, som stjeler tid og krefter fra undervisningen. For en tid tilbake innledet kunnskapsministeren jakten på tidstyvene. Jeg er veldig glad for at hun også i denne meldingen varsler tiltak for å få ned saksbehandlingstiden og forenkle saksbehandlingsreglene for spesialundervisningen. Dette er ting vi ønsker oss mer av. Det er urovekkende å treffe lærere som forteller at de bruker så mye tid på andre oppgaver at de føler at de mangler tid til forberedelse, at undervisningen tidvis må tas på sparket, og at de også har for lite tid til å følge opp den enkelte elev. Hvis vi lykkes i arbeidet med å fange enda flere tidstyver, vil det åpenbart komme undervisningen og elevene til gode og helt sikkert også bidra til at lærerne blir der vi ønsker at de skal være, nemlig i skolen.

Jeg har tillit til at kunnskapsministeren holder det løpende arbeidet løpende, men skal vi utvikle skolen videre, fordrer det også at mange andre er med og bidrar. Det

er viktig at vi har engasjerte lokalpolitikere og fylkespolitikere, og det er avgjørende at samarbeidet mellom hjem og skole fungerer bra, som Dagrun Eriksen veldig presist kom inn på i sitt innlegg. Her mener jeg at vi skal ha en åpen holdning til hvordan dette kan utvikles videre, slik at foreldrene er trygge i sin rolle overfor en skole som er helt annerledes enn den skolen de selv gikk i.

Aksel Hagen (SV) [10:13:15]: Skolepolitikk og samfunnspolitikk henger i hop. En får ikke en skole gjennomstyret av gode verdier som inkludering, toleranse og demokrati om samfunnet for øvrig ikke lever etter slike verdier. En får ikke et samfunn som verdsetter mangfold og forskjellighet, om skolen ikke verdsetter de samme verdier, men velger å bli en ekskluderende arena som primært hyller de til enhver tid såkalt skoleflinke, lydige og pliktoppfyllende. En får ikke et samfunn preget av «påkobling» om skolen mer «frakobler», for å bruke et begrepspar som professor Jon-Roar Bjørkvold bruker i bl.a. boka si *Det Menneske*. «Er du spillbar?» spør den samme Jon-Roar Bjørkvold i boka si. Er det ikke nettopp det en god skole og et godt samfunn skal ha som ambisjon – å få oss alle påkoblet, å gjøre oss alle spillbare?

Denne ambisjonen er særlig godt synlig, heldigvis, hos Midtlyng-utvalget og i denne innstillinga. Her viser jeg til regjeringas ambisjon om at vi skal bruke utdannings-systemet for å kompensere for sosiale utlikheter. Det er et bidrag til at vi alle blir påkoblet. Vi skal bruke positiv diskriminering, blir det sagt. Dette er en tøff og offensiv språkbruk som jeg liker at vi bruker, nettopp for å få fram det grunnleggende poenget, at vi aktivt skal ta hensyn til hver enkelts ulike forutsetninger og evner. Ulike mennesker skal gis like muligheter, de skal få komme med og være påkoblet uavhengig av bosted, for å bruke slagordet til tre sentrale politiske partier i det politiske landskapet. Alle er i utgangspunktet spillbare og ønsker å være spillbare. Da må vi ha en skole som blir organisert deretter.

Det er krevende – det har flere vært inne på på en god måte – å se dem og det som skal ses, og ikke minst sammen finne ut av hva som er en god opplærings situasjon for den enkelte. Det er å sette dette ut i livet og levende-gjøre det på en minst mulig byråkratisk måte. Det dreier seg om å være tett på, å være tidlig på og ikke minst om å være kompetent. Her skal vi fram til et samspill mellom fagfolk, elev og foreldre, som er krevende av mange årsaker, bl.a. fordi vi opererer her i et landskap der et knippe med rettigheter og plikter skal være på plass. En del faglig uenighet gjør gjerne dette ekstra krevende.

Så er det godt beskrevet av flere hva som er situasjonen i dag. Den er helt klart problematisk på veldig mange måter. Samtidig er det i denne debatten, som i andre debatter vi har i denne salen, viktig å se at det er mange der ute som har fått utviklet god praksis. Anne Tingelstad Wøien var bl.a. inne på det i innlegget sitt.

Jeg er svært glad for at denne innstillinga så grunnleggende legger vekt på at det skal være unntak hvis vi i tilfelle innimellom må ta elever ut og vekk fra fellesskapet. Hovedgrepet her skal være at opplæring skal skje i fellesskapet. Men av og til kan det være riktig å ta noen ut,

for å sette inn et spesialtiltak, for så å føre folk tilbake til fellesskapet. Jeg mener sjøl at Ny GIV er et godt eksempel på at det er riktig for en stuttere periode å ta folk ut, for deretter å gi dem en mulighet til å fortsette resten av opplæringsløpet sitt i fellesskapet. Jeg er veldig glad for at opposisjonspartiene er enig i dette prinsippet, for jeg syns vel av og til i andre debatter at de viser en litt for stor iver etter å ta folk ut. Da er det gjerne de såkalt skoleflinke som er i fokus. Slik sett setter jeg pris på at vi stort sett er enige her om at det ikke skal skje i dette tilfellet.

Så tror jeg det er ett punkt – og der må vi sjøl ta litt sjølkritikk – som vi kunne lagt noe mer vekt på. Det er at det nå heldigvis skjer en rivende utvikling når det gjelder undervisningsteknologi, bl.a. for å komme i møte dem som har lærevansker knyttet til lesing. Her skjer det spennende ting, som ikke bare kommer dem som har såkalt særskilte behov, i møte. Det er også en utvikling som kan være til nytte for alle grupperinger, som viser at her skjer det ting som kan gjøre det lettere å foreta undervisninga i fellesskapet, sjøl om det rundt omkring i klassene sitter folk med litt ulike behov.

Tord Lien (FrP) [10:18:17]: Ofte når man står her, er det et pliktlop å takke saksordføreren for godt arbeid. Det er det ikke i denne saken. Jeg har lyst til å understreke, som også min kollega Thorsen gjorde, at denne prosessen er blitt ledet på en glimrende måte av representanten Aspaker.

Denne saken handler om elever med læringsutfordringer – dessverre i noe for stor grad om de elevene med læringsutfordringer som er så store at de kommer inn under en lovparagraf om nettopp det. Selv om de nå er under en lovparagraf, er det en veldig lite homogen gruppe vi snakker om. Det er alt fra barn med ervervet hjerneskade, barn med hørsels- og synshemming og barn med diverse andre medfødte og tilegnede diagnoser. Så det er en veldig lite homogen gruppe. Det synes jeg er viktig å ha med seg når vi diskuterer dette. Det kan høres ut som om det er én, veldig lett definerbar elevgruppe vi snakker om. Det er det ikke.

Men det er altså slik at over 10 pst., rundt 11 pst., av alle elevene som går i 10. klasse i den norske grunnskolen, har havnet innunder en lovparagraf og fått spesialundervisning. I den sammenheng er det grunn til å minne om at 16 pst. av de samme elevene kan ikke lese godt nok til å tilegne seg kunnskap på egen hånd etter skolen. Så vet vi at det er noe overlapping, men at overlappingen ikke er total. Så det er mange av disse elevene som sliter tungt i skolen, men som ikke kommer innunder noen lovparagraf. De vil i liten grad bli påvirket av det vi holder på med her i dag, med mindre vi klarer å frigjøre noen ressurser som resultat av behandlingen av denne saken. Derfor er jeg for så vidt glad for at statsråden sier at det i dag ikke gis uttrykk for at dette er sluttdokumentet for jobben med spesialundervisning, men at det er en prosess som statsråden vil følge nøye og eventuelt senere komme tilbake til Stortinget med evaluering og videre oppfølging av loven. Det tror jeg er helt nødvendig.

Disse elevene som ikke får spesialundervisning, trenger

tilrettelagt undervisning på en eller annen måte. Det gjelder også, som representanten Hagen var inne på, i veldig stor grad dem som ikke er så motivert for skolen fordi det er for lett for dem. Men det gjelder ikke minst dem som sliter, men som i dag ikke har rett til spesialundervisning.

Vi bruker 17 pst. av alle midlene i den norske grunnskolen på spesialundervisning. Årsakene kan være mange. Det er ingen tvil om at ressurssterke og kravstore foreldre, som ikke aksepterer at deres barn lærer under det gjennomsnittlige, er én grunn. Det tror jeg vi må være tydelige nok på å si. Men så tror jeg også vi må se etter noen av utfordringene i den ordinære opplæringen. Statsråden sa at hun og regjeringen er opptatt av ordinær opplæring, og at den skal bli inkluderende. Jeg er ikke helt sikker på om jeg kjenner meg igjen i det bildet.

Men så sa statsråden noe jeg er helt enig i: Kanskje lar vi lærevansker forsterke seg i barneskolen. Der tror jeg statsråden er inne på noe helt grunnleggende. Dette tror jeg ikke bare handler om lovarbeid og vedtak i Stortinget. Det handler også om holdninger – aksept for at barn har fravær av læring. Det handler om aksept for at særlig gutter er så umodne – ett, to, tre år bak, og det er helt i orden og det ordner seg sikkert, lille venn, når du kommer i 4., 5. eller 6. klasse. Og så gjør det ikke det. Vi har en svak tilbakemeldingskultur i den norske skolen, og som mange har vært inne på, også saksordføreren, vet vi at det er forholdsvis mye byråkrati når man nærmer seg å få en hjemmel for spesialundervisning.

Jeg liker egentlig ikke at stortingsrepresentanter rir kjepphester, men jeg skal nå gjøre det likevel, for det er noen slike ting: Det er åpne klasserom, det er ansvar for egen læring, og det er utstrakt bruk av gruppearbeid. Det gjelder særlig gruppearbeid i denne sammenheng. De sterke elevene vet at hvis de gjør jobben, får de god karakter, og hvis de blir plassert sammen med svake elever i gruppe, så lærer ikke de svake elevene noe, og de sterke elevene får ha læringen for seg selv. Det er urettferdig.

Målet må være mindre paragrafer, mer elevrettet arbeid, mindre papir og mer tilrettelagt undervisning. I likhet med representanten Aspaker og Skei Grande synes jeg det er litt leit at vi ikke blir litt mer imøtekommet når det gjelder det forslaget som blir votert over i dag, forslag nr. 1.

Truls Wickholm (A) [10:23:59]: Tidlig innsats begynner tidlig, og et av de stedene hvor vi møter et stort antall norske barn – og har møtt stadig flere barn de siste årene – veldig tidlig, er i barnehagen. Barnehage- og likestillingspolitikk er en av grunnene til at jeg er veldig glad for at det er vi rød-grønne som styrer.

I sitt alternative budsjett viser Høyre at de truer den moderne familien når de øker barnehageprisen og viderefører kontantstøtten for toåringer. Dette betyr mindre likestilling, mindre integrering og færre barn som får glede av barnehagen. De fortsetter rett og slett Bondevik II-regjeringens politikk for flere kvinner tilbake til kjøkkenbenken.

Denne regjeringen har hatt en politikk for full barnehagedekning, likestilling og flere kvinner i jobb, og det

er viktig av flere grunner. Uten kvinner i arbeid ville vårt lands konkurransevne vært betydelig svekket, men det er også viktig for barna. Barnehagen er et viktig sted for barns læring. Den spiller en stor og aktiv rolle i arbeidet med forebygging og tidlig innsats. Barnehagen kan nesten bedre enn noen andre – gjerne i kombinasjon med hjemmet og foreldrene – bli kjent med og følge opp det enkelte barn over tid. Barnehagen er det beste stedet å følge opp barn som trenger hjelp til å stimulere språk og utvikling.

Under behandlingen av St.meld. nr. 41 for 2008–2009, Kvalitet i barnehagen, hadde opposisjonen en ganske annen holdning. De har rett og slett kommet litt etter i dag i denne innstillingen. Der skriver komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti bl.a.:

«I beste fall er slik obligatorisk språkstest bortkastede ressurser. Barn med behov for oppfølging vil i de aller fleste tilfeller motta ekstra tid og oppfølging i dagens barnehager, hvor det ikke kastes bort ressurser på å teste alle barn.»

De fremmet også et forslag:

«Stortinget ber regjeringen ikke innføre krav om at alle barnehager skal gi tilbud om språkkartlegging ved treårsalderen.»

Jeg synes dette er litt pussig, men jeg er jo glad for at opposisjonen nå kanskje er blitt enig med seg selv, og at de kommer etter regjeringens politikk på dette området. Jeg synes også det er bra at alle barn nå skal få et tilbud om språkkartlegging i barnehagen. Dette er viktig for at vi skal kunne få til den utviklingen og den tidlige innsatsen som vi alle er opptatt av at vi skal greie.

Opposisjonen synes å ha en forestilling om at det beste stedet å nå barn, er fireårskontrollen. Jeg er ikke imot at barn testes der, men jeg klarer ikke å se hvorfor det trekkes fram som et mer treffsikkert tilbud enn den språkkartleggingen, og ikke minst den oppfølgingen, som kan skje i barnehagen.

Vi har også KOSTRA-tall som viser at 95 pst. av fireåringene møtte opp til fireårskontroll på helsestasjonen i 2009, mens 97 pst. av fireåringene har barnehageplass. Flere fireåringer nås derfor i barnehagen, og med regjeringens satsning på gratis kjernetid nås også flere av de barna som virkelig trenger det mest.

Det er ikke et mål i seg selv at vi skal kartlegge, men med kartlegging kan vi oppnå at barn med særskilt behov for språkstimulering oppdages tidlig, og at alle ansatte i barnehager får kunnskap som gjør at de kan tilrettelegge for hvert enkelt barn.

Jeg er enig med Trine Skei Grande når hun sier at vi må satse på dem som trenger det. Men poenget er at vi må møte hvert enkelt barn, vi må møte alle, vi må få en individuell vurdering av alle, hvis vi skal greie å oppdage hvem som faktisk trenger det. Da holder det ikke å gi et tilbud til dem som åpenbart trenger det.

Hele grunnholdningen i denne meldingen som vi behandler, er at spesialtilbudene skal bli en del av det ordinære tilbudet, at spesialtilbudet aller helst skal bli overflødig fordi problemene oppdages raskt, som en del av den vanlige virksomheten, og løses på lavest mulig nivå.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid begrenset til 3 minutter.

Svein Harberg (H) [10:28:30]: Dette er en av de dagene som er så viktig for norsk skole at vi antagelig ikke greier å ta det helt inn over oss. Vi snakker om en god skole i et flott utdanningssystem, og vi snakker om dem som trenger litt ekstra hjelp for å få best mulig utgangspunkt for resten av livet. Vi snakker om noen justeringer som kan gjøre at enda flere får kjappere og bedre hjelp til mestring og dermed læringsutbytte i skolehverdagen. Jeg må si at med det perspektivet er jeg forundret over at vi ikke får større enighet om konkrete forslag for å rette opp skjevheter som alle oppfatter som reelle utfordringer, som en samlet komité har merknader om, men som altså ikke samler flertall i salen i dag. Da tenker jeg først og fremst på forslaget om å innføre kvalitetskrav og frister for oppfølging av enkeltelever som utredes. Min innstendige oppfordring til de andre partiene i dag er å støtte forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet om dette!

Vi har en viktig debatt om en viktig del av undervisningen barna våre får. En dimensjon er imidlertid fraværende i saken, men må likevel være lov å ta opp her, og det er kjønnsdimensjonen. Ser vi på skolen generelt og på spesialundervisningen særskilt, er tallene tale ganske klar. Dessverre får vi det fastslått også i nye tall som nettopp er kommet. Det har heldigvis de siste dagene og ukene vært en viss oppmerksomhet omkring dette, men for sent for behandlingen av denne saken. Gutter er overrepresentert når det gjelder spesialundervisning i grunnskolen og i frafallsstatistikken i videregående.

Ser vi på skolen generelt, er jenter nå bedre enn gutter i så godt som alle fag, og de siste PISA-tallene viser, som de fleste sikkert har fått med seg, at norske jenter i 10. klasse i snitt har kunnskaper tilsvarende litt over ett års lengre skolegang enn guttene. Det må være flere enn oss i Høyre som synes disse forskjellene er overraskende store og helt uakseptable. Det er faktisk grunnlag for å si at vi har en gutteproblematikk i skolen.

De strenge bestemmelsene i opplæringsloven § 8-2 gjør det vanskelig å gi gutter som av ulike grunner har utfordringer, en mer egnet opplæring i egen gruppe. Derfor blir svaret enten vedtak om spesialundervisning eller ingenting. Norge skiller seg fra andre land ved at vedtak om spesialundervisning øker utover i skoleløpet, istedenfor å sette inn ressursene som tidlig innsats. Høyre tenker at en mer fleksibel formulering i § 8-2 hadde gjort det lettere å sette inn ulike tiltak, tiltak som kanskje ville hjulpet flere innenfor ordinær undervisning, og redusert behovet for spesialundervisning. Vi registrerer også at regjeringen selv utfordrer paragrafen i forbindelse med gjennomføringen av Ny VRI i ungdomsskolen. Jeg tror det er helt nødvendig å ta den debatten, men det må nå løftes i en annen sak.

Mette Hanekamhaug (FrP) [10:31:41]: Representanten Wickholm innledet sitt innlegg med å si at han var glad for at det var de rød-grønne som styrte, fordi det sikrer et godt barnehagetilbud. Men da vil jeg bare minne represen-

tanten Wickholm om at det faktisk var Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti som tok initiativ til det barnehageforliket som vi har i dag. Videre synes jeg det er litt trist å høre hans manglende perspektiv på likestilling i dag; trekke fram at kvinner vil gå tilbake til kjøkkenbenken så lenge de får betaling i form av kontantstøtte, og, for det andre, manglende perspektiv på at det faktisk også er menn som kan velge å være hjemme i dag.

En viktig formulering i denne saken er følgende:

«Departementet er opptatt av at den tilpassede opplæringen skal bli bedre og at spesialundervisningen først og fremst skal brukes som en ekstra sikring for elever som ikke får tilfredsstillende utbytte av skolens ordinære opplæringstilbud.»

Dette er flotte og fornuftige ord som vi alle kan stå bak – ord som beskriver en skolehverdag hvor elevene blir sett, blir tatt på alvor og får opplæring og utfordringer tilpasset sine behov. Men problemet er at dette dokumentet utelukker en vesentlig gruppe. Det rett og slett ignorerer en stor andel elever og unnlater å snakke om deres rett til tilpasset opplæring, en gruppe som samtlige talere her har unnlatt å nevne – nemlig de faglig sterke elevene. Det er nemlig slik at vi har en gruppe elever i det norske skolesystemet som har sterke faglige evner i enkelte eller flere basisfag. Ifølge opplæringsloven og ifølge de ordene som er skrevet i denne saken, har alle elever som ikke får tilfredsstillende utbytte, krav på ekstra- og spesialundervisning. Hvorfor diskuteres ikke tilbudet til disse elevene, de som ikke opplever utbytte av undervisningen fordi de faktisk krever et høyere nivå på den undervisningen som gis? Hvorfor skal vi velge å utelate og å diskriminere disse elevene? Jeg har tidligere sitert Egil Drillo Olsen fra denne talerstolen, og det gjør jeg gjerne igjen: Det er en pedagogisk villfarelse å tro at enere skaper tapere. Derfor synes jeg det er synd at vi har en regjering som ikke evner å favne om begge gruppene i denne meldingen.

Videre er det ikke til å unngå å legge merke til at de rød-grønnes prinsipptrykkeri når det gjelder likhetsprinsippet i skolen, er som en klamp om foten også på dem selv i denne saken. De nekter nemlig å innrømme at det er behov for å endre opplæringslovens bestemmelser om å åpne for en annen type klassedeling, tilpasset elevenes nivå. Samtidig har departementet gitt tillatelse til å avvike fra denne loven for å sikre oppfølging av de svake elevene. Dette er jo en direkte innrømmelse av at den eksisterende lovgivingen nettopp er til hinder for å følge opp de svakere elevgruppene. Da forstår jeg ikke hvorfor regjeringa ikke er villig til å endre på dette i opplæringsloven.

Elisabeth Aspaker (H) [10:34:50]: Jeg har lyst til å takke for det jeg synes har vært en god debatt om et svært viktig tema. Det er ingen tvil om at arbeidet med denne stortingsmeldingen har engasjert langt utover komiteens grenser, det så vi hos alle dem som meldte seg til høring. Jeg tror vi alle kan skrive under på det, med alle de henvendelsene vi har fått, etter høringen og mens vi hadde saken til behandling i komiteen.

Som flere har vært inne på her, handler det om at meldingen har mange gode tiltak, men spørsmålet er om vi

får til den endrede praksisen ute i skolen. Da er dialogen med kommunesektoren fundamentalt viktig, fordi det altså er skoleeierne der ute som sitter med hånden på rattet i det daglige, som gjerne er eiere og ledere av interkommunale og kommunale PPT-tjenester, og som skal bidra til å gi det løftet som trengs, hvis vi skal lykkes bedre med spesialundervisningen.

Dette er et komplekst område. Vi har snakket mye her nå om ressursbruken og om hvor mye som bindes opp i byråkrati og utredninger. De som taper på det, er eleven og skolen, som mister den ressursen de kunne hatt hvis støt-teapparatet, PPT-tjenesten og spesialpedagogene i større grad kunne vært skolenære og vært en del av skolehverdagen, drevet veiledning av lærerne og sørget for at flere lærere kunne lykkes bedre i å gi god tilpasset opplæring – og dermed forebygge at man havner ut i utredningstyrannei, kan man nesten si, og at det ender opp med enkeltvedtak og spesialundervisning.

Det er bakgrunnen for at vi tar til orde for dette forsøket, prøver å desentralisere en beslutning – kutte noen svinger og sørge for at man tar beslutningen på skolenivå, og dermed får raskere avgjørelser. Men det skal skje i samarbeid med PPT-tjenesten, og det må selvfølgelig være under forutsetning av at eleven har en rett, hvis man definerer og mener at det er behov for det.

Helga Pedersen brakte inn nordområdemeldingen som skal legges fram i dag, og de kompetanseutfordringene som utvilsomt er både i den nordlige delen og i resten av landet. Men utfordringen er kanskje spesielt stor i nord, i og med at det er der vi har det desidert største frafallet i videregående opplæring. Da er det – som flere har vært inne på her – et paradoks at skolen opplever at man har for stramme rammer med hensyn til å kunne lage pedagogiske og godt tilpassede opplegg som kan fenge elever, og som kan bringe dem ny motivasjon til å gjennomføre opplæringen. Vi har i innstillingen utfordret regjeringspartiene og regjeringen på § 8-2 og det faktum at man i Ny GIV får til avvik i 10. klasse, mens kommunene så riktig påpeker at behovet er for avvik i 8. klasse.

Marianne Aasen (A) [10:38:10]: Det har vært en bra debatt. Jeg tar ordet for bare ett tilleggsmoment, som jeg synes det er viktig å påpeke, særlig i forhold til denne gruppen, og det er IKT i skolen. Ingen har snakket om eller vært noe særlig innom det, men jeg er overbevist om at vi står foran nærmest en revolusjon i læringsmetodikk i norsk og internasjonal skole. Det vil særlig komme den gruppen elever som vi diskuterer i dag, til gode.

Jeg har en gang hørt at blant kinesere er det mye mindre forekomst av dysleksi. Og hva kommer det av? Jo, bokstavene på kinesisk er bilder av begreper, man må ikke sette dem sammen av lyder som når vi leser her i Vesten. Derfor mener jeg at den nye teknologien har et kjempepotensial i forhold til det visuelle. Visualiseringen er et nøkkelord når det gjelder barn som sliter på skolen.

Vi har ikke sett ordentlig potensialet på alle disse teknologiområdene når de smelter sammen. Nå snakker jeg ikke bare om at man kan surfe på Internett og finne informasjon i timen, eller gjøre oppgaver på data, men hvor-

dan man interaktivt kan jobbe på en måte som andre enn jeg er bedre til å beskrive. Det vil hjelpe alle barn og vil gjøre det mer spennende på skolen, mer forståelig og mer interessant. Det er et stort potensial med hensyn til akkurat disse tingene.

Da må produsentene av lærebokmidlene forstå de mulighetene som ligger i det. Vi ser det allerede i spillindustrien, som er enorm, og som er større omsatt i kroner enn filmindustrien. Hva med å bruke mye av det de har av kompetanse, i skolen? Vi må få lærerutdanningen til å bli oppmerksom på det på en helt annen måte enn tidligere, og vi må forske på det, slik at vi vet hva som fungerer, og ikke minst hva som ikke fungerer. Vi skal også ha en kunnskapsbasert skole, med bruk av IKT.

Jeg tror, som sagt, at det er grunn til å være ganske optimistisk på vegne av disse barna, særlig med tanke på hva IKT kan gjøre. Det vil bli enklere for mange å gå i framtidens skole nettopp på grunn av ny teknologi.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [10:40:56]: Jeg kan ikke gå fra denne debatten i dag uten å kommentere innlegget til Mette Hanekamhaug og fokuset på de flinke.

Dette må være den dagen da vi fokuserer på dem som faktisk sliter i skolen. Det er, som jeg sa innledningsvis, en brokete gruppe med unger med funksjonsnedsettelse – det kan være unger som har autisme – og de foreldrene som sliter, eller har slitt, for å få et tilpasset tilbud til dem, vi skal ha fokus på i dag. Og så får vi behandle dem som er flinke, og som ikke får tilpasset opplæring, for seg sjøl. Jeg har bare lyst til å understreke at denne dagen og denne meldingen handler om de tusenvis av unger som faktisk sliter i skolen i dag.

Så har jeg en liten kommentar til slutt, til Ny GIV – jeg er litt usikker på om representanten Harberg sa «Ny VRI», jeg er ikke helt sikker, men det var sånn jeg hørte det – og forståelsen av at det er en omgåelse av § 8-2. Slik jeg ser det, er det ikke noe problematisk i det hele tatt, for her er det elever som ikke blir satt i fast gruppe fra 8. trinn, og som går i den gruppen ut 10. trinn, men det er et tiltak som settes inn for en kortere periode. Jeg kan ikke se at opplæringsloven legger noen hindringer i veien for det.

Men jeg har lyst til å understreke igjen: På denne dagen og gjennom denne meldingen er det de viktige tiltakene for den store gruppen av unger med spesielle hjelpebehov – det er det signalet i hvert fall jeg vil gi til alle foreldrene der ute – vi har tatt på alvor.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Votering, se side 573)

Sak nr. 3 [10:42:44]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Tore Sanner, Elisabeth Aspaker, Svein Harberg, Henning Warloe og Peter Skovholt Gitmark om å åpne for forsøk med muntlige karakterer i 7. klasse på barne-

trinnet (Innst. 23 S (2011–2012), jf. Dokument 8:152 S (2010–2011))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Hadia Tajik (A) [10:43:43] (ordfører for saken): Jeg har gleden av å holde saksordførerinnelegget i denne debatten, da representanten Anna Ljunggren, som opprinnelig var saksordfører, har byttet komité. Det vil si at det er det å holde innlegget, som er gledelig, ikke at Ljunggren har byttet komité.

Jeg vil gjerne takke komiteen for godt samarbeid. Komiteen er enig om utgangspunktet, nemlig at vi må fortsette å utvikle skolen, og at vi må bruke internasjonale undersøkelser, som PISA, som verktøy for å få til dette. Komiteen er også enig om at OECD gir nyttige råd til utviklingen av den norske skolen. Gjennom mange år har de gjort komparative analyser av ulike skolesystemer og gjør vurderinger av hva som fungerer og ikke. Videre er komiteen enig om at det er viktig å styrke overgangene i utdanningssystemet, ikke minst fra barnetrinnet til ungdomstrinnet, som denne saken handler om.

Men så skiller komiteen lag. Flertallet, ved regjeringspartiene samt Kristelig Folkeparti og Venstre, ønsker ikke å innføre forsøk med muntlige karakterer i 7. klasse på barnetrinnet. Vi bruker litt ulike begrunnelser, og jeg vil derfor i det videre legge fram regjeringspartienes syn.

Regjeringspartiene setter ikke pris på at forslagsstillerne skyver OECD foran seg i begrunnelsen for representantforslaget. OECD har ikke på noe tidspunkt framlagt karakterer på barnetrinnet som et virkemiddel for å bedre overgangen mellom barnetrinnet og ungdomstrinnet. Jeg vil derfor gjerne utfordre forslagsstillerne til å gi en presis referanse til hvor de mener at OECD har påstått dette.

Regjeringspartiene mener at vurderingskulturen i skolen må heves, og at læringstrykket må opp. Vårt mål er å alltid løfte elevene og aldri senke ambisjonene. Men vi har ikke tro på at karaktersetting på barnetrinnet er løsningen. Da tror vi mer på å sørge for bedre vurdering for læring. Da trenger man bl.a. skoleringsprogrammer for klasseledelse, som bl.a. blir omtalt i stortingsmeldingen om ungdomsskolen, som vi får mulighet til å diskutere senere i sesjonen.

Høyre-leder Erna Solberg har flere ganger referert til gode lærere som lærere med en x-faktor. Men x markerer jo ukjent, mens det som kjennetegner en god lærer, er – gjennom mye systematisk forskning – veldig godt kjent. En god lærer er en som klarer å gi elevene en forståelse av hvordan han eller hun ligger an, og hvordan elev-

ene må jobbe for å bli flinkere. En god lærer gir elevene medvirkningsmuligheter ved at elevene kan være med på å velge hvilken måte de skal løse et problem på. En god lærer støtter opp om relasjonsbehovene til elevene. Dette er noe av det vi må jobbe mer med for å heve resultatene i skolen og læringen hos elevene.

I tillegg finnes det fersk norsk forskning som påpeker at karakterer på barnetrinnet ikke løfter elevenes prestasjoner. Professor Oddrun Samdal og førsteamanuensis Åge Diseth ved Universitetet i Bergen har sett på hva som gir elevene motivasjon til å lære mer. De konkluderer med at elevene blir motivert av å mestre oppgavene. De blir ikke motivert av å skulle prestere bedre enn medelever, og det har følgelig heller ingen positive effekter på de faktiske prestasjonene deres. Dette blir støttet av internasjonal forskning. Der er det tydelige funn som viser at elevenes indre motivasjon for læring ofte blir redusert i overgangen mellom barneskolen og ungdomstrinnet. Ifølge forskerne kan dette ha sammenheng med at elever i ungdomsskolen i større grad blir utsatt for såkalt evnerelatert sosial sammenligning, altså karakterer.

Vi i regjeringspartiene er opptatt av at alle elever skal lære mest mulig og nå sitt potensial. Da må man ta i bruk de virkemidlene som forskningen gir dekning for, og ikke styre etter ideologiske skylapper, slik Høyre gjør når de insisterer på å innføre karakterer for barna på 7. trinn i skolen.

Mette Hanekamhaug (FrP) [10:48:05]: Det framlagte forslaget om å åpne for forsøk med muntlige karakterer for 7. klasse er etter Fremskrittspartiets oppfatning riktig vei å gå. Tidlig innsats er et tverrpolitisk mål i denne komiteen, og vi er alle opptatt av å ha en skole som oppleves som bra nok for alle elever, og som er tilpasset hver enkelt. Da er det elementært at vi har systemer som gjør at vi vet hvordan vi skal tilpasse undervisningen til de enkelte elevene også. Vi kan ikke ha som mål at undervisningen skal tilpasses alle, uten å vite hvilken tilpasning som faktisk kreves, og hva elevene trenger av oppfølging og undervisning.

Skolen har altfor lenge vært preget av en misforstått snillisme, en snillisme som går ut på at en istedenfor å gi konstruktive, konkrete tilbakemeldinger til elevene om læringsprogresjonen deres velger å overse de utfordringene noen av dem har, for å skyve dem videre opp i systemet.

Vi har nettopp diskutert viktigheten av tidlig innsats og retten til spesialundervisning. Men da er det viktig å se på hvordan vi kan etablere systemer som gjør at man lettere fanger opp de elevene som faktisk trenger denne. Samtidig har vi sett at ulike forskningsrapporter har konkludert med at læringstrykket i norsk skole er for lavt, og at elevene våre underpresterer i forhold til de forutsetningene de faktisk har. Konsekvensene er at mange elever kan få omfattende læringsproblemer senere i utdanninga.

Samtidig er det viktig å trekke fram OECDs tilrådinger om at det er behov for å forbedre tilbakemeldings- og vurderingskulturen i skolen. De viser til at tilbakemeldingene i den norske skolen er for dårlige, og at de må styrkes. Som representanten Hadia Tajik var inne på, er det

ikke slik at de har pekt på at karakterer er den eneste veien å gå. Men hva er alternativet? Jeg vil gjerne høre hvilke konkrete tiltak regjeringa faktisk mener vi kan gjøre for å forbedre tilbakemeldingskulturen, slik at tilbakemeldinger blir gitt på en annen måte enn det som gjøres i dag. Dette skisseres nemlig ikke i det forslaget som vi nå skal behandle. De har heller ikke kommet med forslag til hvordan vi kan forbedre vurderingskulturen i forhold til det som gjøres i dag.

Vi i Fremskrittspartiet mener at innføring av karakterer er en riktig måte å gjøre det på. Årsaken til dette er at da er det enklere for foreldrene å følge elevenes progresjon i de enkelte fagene, lærerne får mulighet til å tilpasse undervisninga bedre, og elevene selv får en bedre innsikt i og forståelse av sitt faglige nivå i de enkelte skolefag. Det er viktig at elever får en mer konkret og nøyaktig indikasjon på hva de må jobbe med, og hvordan de ligger an, og slik enklere kunne jobbe med de utfordringene de faktisk har.

Vi mener selvfølgelig at det er viktig med gode skriftlige tilbakemeldinger, som gis i dag, men dette står ikke i motsetning til at det samtidig gis en konkret karakter ved siden av. Problemet er at de skriftlige vurderingene i dag kan bli litt for intetsigende. At Per er flink i lesing og Anne god i matte, sier strengt tatt lite om hvordan de ligger an i forhold til de kompetansemålene som faktisk må og bør nås i grunnutdanninga for å kunne gå videre til videregående. Samtidig er det viktig å få med seg at Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring i en undersøkelse om skolemotivasjon vektlegger at karakterer er en viktig motivasjonsfaktor både for de faglig sterke elevene og for de teorisvake elevene.

Vi i Fremskrittspartiet mener at det å fokusere på basisfag og grunnleggende ferdigheter er avgjørende i den tidlige innsatsen. Da er det viktig å sørge for en bedre kartlegging av elevenes faglige nivå i de grunnleggende ferdighetene, som lesing, skriving og regning, tidligst mulig. Da blir det enklere å fange opp og følge opp dem som krever ekstra hjelp.

Det er også viktig å understreke at en ny svensk rapport dokumenterer at det faktisk er de svake elevene som har mest å tjene på å få karakterer fra og med barneskolen. På 1970-tallet fjernet svenskene karakterene på det laveste skolenivået. Nå viser nyere forskning at færre barn med foreldre som har lav utdanning fullførte videregående skole etter at disse karakterene ble fjernet. Så hvorfor ønsker ikke regjeringa å ha en ordening som virker sosialt utjevnenende i skolen? Vi mener derfor at forsøk med muntlige karakterer på 7. trinn er et skritt i riktig retning, men vi vil samtidig understreke at dette ikke helt er veien å gå. Vi ønsker å innføre skriftlig karaktergivning fra og med 5. trinn, nettopp for å ivareta de gode momentene som vi tidligere har nevnt i forbindelse med karaktergivning.

Presidenten: Ønsker representanten å ta opp et forslag, sånn at det blir en avstemning?

Mette Hanekamhaug (FrP) [10:53:10]: Jeg ønsker samtidig å ta opp det forslaget som er fremmet av Fremskrittspartiet og Høyre.

Presidenten: Representanten Mette Hanekamhaug har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Elisabeth Aspaker (H) [10:53:20]: Høyre har fremmet forslag om å åpne for forsøk med muntlige, veiledende karakterer som et supplement til skriftlig vurdering i 7. klasse på barnetrinnet. Bakgrunnen for forslaget er et ønske om å prøve ut hvordan muntlige karakterer kan gi elever og foreldre bedre innsikt i hvor eleven står rent faglig, og forberede dem på en vurderingsform de vil møte på ungdomsskolen. Overgangen fra barneskolen til ungdomsskolen oppleves ofte som vanskelig, med mye nytt å forholde seg til og tøffere faglige krav. Da mener Høyre det vil være en fordel om elevene har fått en liten forsmak på karakterer som vurderingsform.

Vi har selvfølgelig registrert at forslaget har møtt motstand i regjeringspartiene, men det lever Høyre fint med. Forslaget er jo ikke mer spesielt enn at både Sverige og Finland har gått opp denne løypa før oss.

Høyres mål er at alle elever skal få grundige faglige tilbakemeldinger på sine prestasjoner i skolen. Vi er overbevist om at mer utfyllende tilbakemeldinger vil inspirere til videre arbeid og bygge opp under elevenes læring og mestring.

Høyre er opptatt av å styrke kunnskapen i skolen. Da er det viktig at elevene får presise tilbakemeldinger på hvor de står. Vi mener muntlige, veiledende karakterer, som et supplement til dagens vurderingsform i 7. klasse, vil bidra til dette. Dette er også bakgrunnen for at en rekke av Høyres ordførere og ordfører kandidater tok initiativ og søkte om å få innføre muntlige karakterer siste året før elevene forlater barnetrinnet. Statsråden har tidligere kontant avvist dette initiativet. Det er nå også klart at regjeringen heller ikke vil tillate forsøk.

I en undersøkelse gjengitt i Aftenposten 18. april i år svarer et klart flertall, 61 pst. av respondentene, at de er enig i forslaget om å innføre muntlige, veiledende karakterer i 7. klasse. 34 pst. er uenig, og 5 pst. er usikre.

Interessant nok viser denne undersøkelsen at det er flertall for muntlige, veiledende karakterer i 7. klasse blant velgerne i alle partier, med unntak av SV og Rødt. Det er kanskje særlig noe Arbeiderpartiets representanter bør merke seg.

Høyre har nøyede studert tilbakemeldingene fra OECD i forbindelse med arbeidet med stortingsmeldingen om ungdomsskolen. OECD presenterer i sin rapport en rekke råd norske utdanningsmyndigheter bør følge, for å styrke ungdomsskolen. Et av OECDs råd handler om overgangen og det å sørge for at elevene lykkes i skolen. Det er av stor betydning at overgangen fra barneskolen til ungdomsskolen gjøres enklere ved å «skape en kultur for vurdering, egenvurdering og tilbakemelding for forbedring i alle klasserom på barneskolen». Dette er en direkte oversettelse.

Høyre anser at muntlige, veiledende karakterer i 7. klasse som et supplement vil kunne være et viktig bidrag i det vurderingsforbedringsarbeidet OECD oppfordrer norsk skole til å ta tak i. Når OECD, med sitt internasjonalt anerkjente skoleforskingsmiljø, utfordrer Norge

til å forbedre vurderingskulturen i skolen, er det noe vi absolutt bør lytte til, og Høyre etterlyser konkrete tiltak. Regjeringen går imot forslaget om å innføre forsøk med muntlige karakterer, men man har heller ikke presentert noe alternativ.

Jeg har også merket meg en annen rapport, som Kunnskapsdepartementet bestilte i forbindelse med stortingsmeldingen om ungdomsskolen, NOVA-rapporten – som også representanten Mette Hanekamhaug henviste til – hvor man har sett på hva som motiverer ungdom. Et av funnene er at karakterer er motiverende. Elevene i undersøkelsen oppgir at å oppnå gode karakterer er viktig for egen skoleinnsats.

Høyre finner det sannsynlig at om karakterer virker motiverende for elever tidlig i ungdomsskolen, så er det like sannsynlig at et innslag av karakterer også vil virke motiverende for elever i øverste del av barnetrinnet. Det er en sommer mellom 7. klasse og 8. klasse, og det at motivasjonen plutselig skulle oppstå i denne sommerferien, synes jeg høres nokså usannsynlig ut.

Jeg har merket meg at statsråden i sitt svar til komiteen har understreket at hun er enig i at det er svært viktig å forberede elevene på barnetrinnet til overgangen til ungdomstrinnet. Men jeg etterlyser andre tiltak som skal bidra til å gjøre dem enda bedre forberedt. Vi tror at muntlige, veiledende karakterer kan fungere som en motivasjonsfaktor i denne sammenheng. Dagens vurderingsform på barnetrinnet trenger forbedring. Da mener vi at disse muntlige karakterene kan tilføre en ny dimensjon til den vurderingskulturen.

Aksel Hagen (SV) [10:58:35]: Vi har akkurat gjennomført en av stortingsperiodens viktigste skoledebatter, som saksordføreren for den forrige saka, Elisabeth Aspaker, så riktig understreker. Den debatten som vi nå står oppe i, er jeg litt mer i tvil om og synes den er veldig rituell, på et vis. Høyrepartiene har behov for med jevne mellomrom å fortelle omverdenen at de er veldig glad i karakterer – eller, rettere sagt, tallkarakterer.

Sjøl om den versjonen som kommer her i dag, er veldig forsiktig – nesten snikende, indirekte – er det ekstra vanskelig for meg å velge hvilken tilnærming jeg skal ha. Jeg kunne tatt en mer tradisjonell ideologisk tilnærming, at dette er et bidrag til det som jeg vet at høyrepartiene elsker, nemlig konkurranse – ønsker tidlig å skille klinten fra hveten, ønsker rangeringer, er veldig opptatt av å løfte de flinke opp og fram og få synliggjort det fortest mulig, og, om nødvendig, og så relativt tidlig, å ta dem ut av fellesskapet. Men jeg tror at den versjonen blir litt for voldsom.

En annen versjon, som jeg tror er litt riktigere, er at dette er et typisk tegn på at vi lever i ei tid der vi har veldig sans for tall og tallfesting. Vi er veldig opptatt av rundt omkring, i både kulturlivet, idrettslivet, samfunnslivet og politikken, å kaste terninger og sette tall på ting. Det synes vi er veldig moro, og det mener vi er et bidrag til å foreta en kvalitetsvurdering.

For meg er dette først og fremst en litt dum måte å gjøre det på. Jeg har veldig tro på og synes det er veldig viktig at

det foretas gode vurderinger, og at ikke minst elevene våre fortjener det. Det hadde vi veldig mange gode innlegg om i forrige debatt.

Mette Hanekamhaug spør hva alternativet er for oss i regjeringspartiene, og Elisabeth Aspaker sier at det ikke er presentert et alternativ. Men det foregår da virkelig en stor debatt for tida – og det har foregått i mange år – omkring hva som nettopp er gode vurderingsformer. Vi vet at mange skoler nettopp jobber seriøst og godt med dette. Vi vet at forskere er veldig opptatt av dette. Så det er en stor og spennende både praksisaktivitet, forskningsaktivitet og debatt om dette som foregår for tida.

Det er veldig få innslag i den debatten som dreier seg om at det er en så stor tilleggsverdi for små unger veldig tidlig å få noen tall inn i denne vurderingsaktiviteten. Vi har fram til nå kalt det en tilbakemeldingsaktivitet, men det er på mange måter en frammeldingsaktivitet vi skal ha. Vi vil ha en aktivitet der dette i stor grad er lagt inn i den ordinære undervisninga, for nettopp det er god undervisning fra lærerens side, i samspill med elevene, om de har dette i seg – at man løpende vurderer det nivået vedkommende befinner seg på, hvor han/hun er sterke og gode, og hvor de trenger særlig oppmerksomhet for å bli bedre. I den gode, spennende og viktige aktiviteten viser de fleste forskningsrapporter at tallkarakterer for unger tidlig er mer forstyrrende og kan virke desillusjonerende mer enn å virke oppmuntrende og dermed produktivt i det læringsarbeidet som foregår.

Jeg tror vi skal være litt forsiktige med å si hva forskning viser. Etter min mening viser forskninga bl.a. fra Sverige, som det vises til her, nettopp det som er hovedpoenget i vår vurdering i denne saken, at det er viktig at unger blir sett, at unger blir vurdert, og at de ikke minst blir vurdert med tanke på hjelp i det videre læringsarbeidet. Det er først og fremst det som har blitt avdekket på en god måte i den forskninga, og at dette er viktig og sikkert til en viss grad er blitt oversett i både svensk og norsk skole så langt.

Når jeg synes det er riktig å gå imot dette litt forsiktige forsøket som her kommer om tallkarakterer, har det ingen ting med det ideologiske å gjøre, men det har rett og slett med at jeg tror det er en uklok måte å bedrive vurderings- og frammeldingsarbeid på i norsk skole på dette skoletrinnet.

M a r i t N y b a c k k hadde her overtatt presidentplassen.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [11:03:31]: Vurdering er et veldig viktig og interessant tema. Spesielt interessant er det fordi Norge av OECD har fått beskjed om at vi ikke er så gode på vurdering. Men å foreslå å åpne for forsøk med muntlige karakterer i 7. klasse er etter min mening en avsporing av en viktig debatt.

Vet vi egentlig hva som skjer i skolen i dag, eller leser vi bare rapporter fra OECD? Vi har to typer vurdering: Vi har vurdering av læring, og vi har vurdering for læring.

Jeg har tidligere i dag fortalt om at jeg har vært på skolebesøk på Hadeland denne uka. Jeg har ønsket å fokusere

på de gode. Jeg var faktisk på flere skoler. Jeg var på en kombinert barne- og ungdomsskole, en ordinær ungdomsskole og en videregående skole. I utgangspunktet inviterte jeg meg sjøl til tre ulike skoler for å høre om hvordan de jobbet med temaet vurdering for læring i Utdanningsdirektoratets prosjekt Bedre læringsmiljø på Hadeland. Den videregående skolen er ikke med i dette prosjektet. Prosjektet følges opp av forskere.

Å være ute og prate med grasrota er interessant og lærerikt, spesielt når en reiser til flere forskjellige skoler og diskuterer det samme temaet.

I dette prosjektet la skolene det første året vekt på å utvikle et godt miljø for læring gjennom gode relasjoner og dernest god klasseromsledelse der alle elever skulle ses. Så har de gått videre med vurdering.

Vurdering for læring var en naturlig oppfølging av arbeidet med å sette mål for egen læring. I ungdomsskolen er elevene sjøl med på å vurdere graden av måloppnåelse. Jeg spurte til og med en av mattelærerne om det ikke føltes som bortkastet tid å drive med så grundig vurdering av prøver sammen med elevene når han heller kunne brukt tida på pensum. Læreren svarte tvert nei! Han opplevde at den grundige vurderingen ga et godt grunnlag for videre oppgaveløsning og læring. På den måten sparte han også tid.

Hvordan de på en best mulig måte skulle drive vurderingen, er noe de kommer til å jobbe videre med, men dette er noe av det grunnleggende OECD framholder: å forstå hvordan de kan forbedre seg, og derigjennom gjøre overgangen til ungdomsskolen lettere.

Å foreslå muntlige karakterer i barneskolen er etter min mening kun et billig populistisk utspill som lett får oppslag i media. Forslaget tar derimot ikke på alvor utfordringen i skolen om å sørge for at de grunnleggende ferdighetene faktisk øker.

Ønsker man virkelig å øke de grunnleggende ferdighetene, ville jeg brukt noe tid på å sette meg inn i de forsøkene som er gjort, eller som de er i gang med, når det gjelder vurdering i skolen, f.eks. følge den fireårige nasjonale satsingen som ble satt i gang i 2010, som heter Vurdering for læring. Dette prosjektet er en oppfølging av Bedre vurderingspraksis, som ble satt i gang i 2009. Det er en oppfølging som skal lære oss og lærerne om hva som skal til for å oppnå det vi ønsker med vurderingen, og hvordan dette kan gjøres på best mulig måte.

Forslagsstillerne viser videre i innstillingen til at NOVA gjennom en undersøkelse sier at elevene i ungdomsskolen mener karakterer er viktige for motivasjonen. Forslagsstillerne antar på bakgrunn av det at dette også er overførbart til barneskolen, altså at det øker motivasjonen.

Både Senterpartiet og forslagsstillerne deler oppfatningen av at motivasjon er viktig for læring. Paradokset er imidlertid at vi i dag vet at motivasjonen synker fra de slutter i barneskolen, til de slutter i 10. klasse, altså etter at elevene får tallkarakterer. Av dette kan jeg trekke helt motsatt konklusjon enn forslagsstillerne og påstå at det neppe kan være karakterene som er den viktige motivasjonsfaktoren i ungdomsskolen. Da burde motivasjonen gått opp mot 10. trinn, ikke ned.

Jeg har tro på forsknings- og utviklingsarbeidet som er satt i gang når det gjelder vurdering i skolen. Utdanningsdirektoratets prosjekt på Hadeland er spennende i så måte. Jeg håper også at den videregående skolen der vil gjennomføre spennende vurderingsprosjekt, slik at de elevene som helt fra barneskolen har vært vant til å vurdere egen læring i forhold til mål, møter det samme systemet i videregående skole. Det tror jeg er en utfordring.

Statsråd Kristin Halvorsen [11:08:05]: Jeg synes representanten Anne Tingelstad Wøien og flere andre fra regjeringspartiene holdt glitrende gode innlegg og på en veldig konkret måte beskrev hvordan godt arbeid med vurdering nå pågår rundt omkring i Skole-Norge.

Jeg er litt forundret over at en del medlemmer i komiteen ikke er klar over at vi har hatt et prosjekt som har dreid seg om bedre vurderingspraksis, som ble avsluttet i 2009, men at vi høsten 2010 iverksatte et nytt program, en fireårig nasjonal satsing på Vurdering for læring, nettopp fordi det er så avgjørende viktig at vi forbedrer den norske tilbakemeldingskulturen, som det er store svakheter ved på mange områder i skolen. Det jobbes altså systematisk hver eneste dag rundt i Skole-Norge for å få til dette bedre.

Det er formulert fire prinsipper for god undervisningsvurdering, som også gjenfinnes i forskriftene til opplæringsloven. Prinsippene er basert på internasjonal forskning, som viser at elevenes forutsetninger for å lære styrkes dersom elevene

- forstår hva de skal lære, og hva som forventes av dem
- får tilbakemeldinger som forteller dem om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonene deres
- får råd om hvordan de kan forbedre seg
- er involvert i sitt eget læringsarbeid, bl.a. gjennom å vurdere sitt eget arbeid og sin egen utvikling

Det er dette som er suksessfaktorene for god læring.

OECD har ikke anbefalt innføring av tallkarakterer på barnetrinnet. Tvert imot sier de at karakterer i form av et tall ikke er en tilstrekkelig tilbakemelding til elevene. Det er heller ikke slik at vi ikke visste at vi hadde en svakhet når det gjelder vurderingskultur, før vi fikk rapporten fra OECD. Det er sånn at OECD berømmer oss for godt arbeid med Vurdering for læring og understreker hvor viktig det er å holde fast ved det og utvikle det videre. Så vi har fått støtte fra OECD i det arbeidet vi er i gang med, sammen med at vi får en klar understreking av nettopp det å jobbe godt med overgangen fra barneskolen til ungdomsskolen, i det hele tatt å jobbe bedre med overganger. Det er også noe som vi holder på med, og som vi har fått støtte på.

Det er altså ikke sånn at vi avviser tallkarakterer av ideologiske grunner – det er motsatt. Når Høyre og Fremskrittspartiet foreslår tallkarakterer, gjør de det av ideologiske grunner. Det finnes ingen faglig støtte for at dette er god tilbakemelding i skolen. Det er rett og slett sånn at tallkarakterene gir for begrenset tilbakemelding.

Jeg synes at dette er et veldig godt privat forslag å få på bordet i Stortinget, for det viser noe veldig interessant som jeg skal bruke for alt det er verdt i den videre diskusjonen om dette. Det viser at Høyre og Fremskrittspartiet står helt alene om å ønske seg innføring av karakterer i

barneskolen, og at Venstre og Kristelig Folkeparti er enig med regjeringen i å avvise å åpne for forsøk med tallkarakterer. Det synes jeg er veldig interessant, for fra en del av de kommunestyrene som nå søker om – eller ønsker – å starte forsøk, står det et flertall av Venstre og Kristelig Folkeparti bak de søknadene. Men nå har jeg bakking fra et bredt flertall i Stortinget for å si at dette mener vi er feil medisin i utviklingen av Skole-Norge videre. Det er meget takknemlig for meg å ha det skriftlig i en innstilling fra Stortinget.

Det er riktig at en meningsmåling har vist at det blant de spurte var et flertall som ønsket seg innføring av tallkarakterer i barneskolen. Men det interessante var at jo eldre de som svarte, var, og jo «mer menn» de var, jo sterkere var støtten for dette. Jo yngre man var, altså jo nærmere man var foreldregruppen på barnetrinnet, og jo nærmere man var mødrene, jo mer var man imot. Jeg tror at det handler noe om at hvis man har virkeligheten i skolen tett på seg hele tiden, er man veldig opptatt av å finne ut hva som virker, ikke bare hva som er de beste symbolene. Det er også sånn at det blant lærere er massiv motstand mot å innføre tallkarakterer, selvfølgelig også fordi innføring av tallkarakterer i barneskolen hadde krevd et omfattende opplæringsarbeid. Man skal jo ikke bare sitte og synse litt og så slenge fra seg en tallkarakter. Det er et stort arbeid som vi ikke har noen effekt av. Det er tvert imot det vi nå holder på med innenfor vurdering, som gir effekt.

Jeg takker for en ideologisk debatt. Et rent ideologisk forslag, som ikke har noen faglig begrunnelse, avvises i dag av et bredt flertall i Stortinget.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Mette Hanekamhaug (FrP) [11:13:29]: Statsråden pekte på at OECD mener at tallkarakterer alene ikke er veien å gå, men i forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet sier vi at dette skal gis sammen med en skriftlig vurdering. Det er et vesentlig moment i dette forslaget.

Samtidig vil jeg bare si at jeg håper statsråden ikke deler representanten Hagens syn på at karaktergivning fra læreren simpelthen er å kaste terninger framfor å få en faglig vurdering gitt av læreren. Men samtidig: Vi kan ikke unnlate å se på den svenske forskningen som viste at karakterer virker sosialt utjevne. Mener ikke statsråden at det er viktig også i den norske skolen nettopp å ha dette som virker sosialt utjevne på elevmassen vi har i skolen i dag?

Statsråd Kristin Halvorsen [11:14:20]: Jeg må si jeg er forundret over at Høyre og Fremskrittspartiet må tilbake til en skoleendring i Sverige på 1970-tallet for å finne faglig dekning for sitt forslag om å innføre karakterer i grunnskolen. På det tidspunktet skjedde det mange endringer i svensk skole knyttet til den endringen som gjaldt karakterer, og det er veldig vanskelig å finne ut av om det er karakterer i seg selv som eventuelt er begrunnelsen for de funnene man har gjort i forskning senere. Det vi vet er viktig i forhold til sosial utjevning, er god struktur, klare forventninger og gode tilbakemeldinger.

Jeg synes representanten Hanekamhaug var inne på noe i sitt innlegg. Hun sa at det gir dårlig informasjon å si at Per er god i lesing og Anne er god i matte. Det er nettopp slik unger opplever en tallkarakter, en veldig enkel tilbakemelding som ikke sier dem noe om hva de skal jobbe med, hva det er de ikke forstår, og hvordan de kan klare å få bedre resultater.

Elisabeth Aspaker (H) [11:15:32]: Ingen kan forundres over at en SV-statsråd står her og underkjenner og sabler ned karakterer, for hadde statsråden fått viljen sin, hadde hun vel fjernet karakterene helt fra norsk skole. Men det er altså det systemet vi har i ungdomsskolen, og jeg har ikke hørt noen fremme noe forslag om et annet system enn det.

Litt til statsrådets svar til Stortinget i forbindelse med dette forslaget. Der skriver statsråden følgende:

«Jeg er derfor helt enig med forslagsstillerne i at det er viktig å forberede elevene godt på overgangene i utdanningssystemet. Før elevene begynner på ungdomstrinnet må de være godt informert om hva karaktersystemet innebærer, betydningen av trinnene i karakterskalaen osv. Ikke minst er det svært viktig at elevene har en realistisk oppfatning av egen faglig styrke og hvilke utfordringer de har i de ulike fagene.»

Da er min utfordring til statsråden: Hvordan skal hun på en teoretisk måte gi disse 12–13-åringene en innføring i dette? Det må jo være alternativet, når man ikke kan gi dem muntlige karakterer som tillegg til den andre vurderingen de får.

Presidenten: Presidenten er i tvil om hvorvidt uttrykket «sabler ned» er parlamentarisk språkbruk, men lar det passere.

Statsråd Kristin Halvorsen [11:16:38]: Jeg må kunne si at jeg forventer at medlemmer i utdanningskomiteen på Stortinget er litt bedre orientert om hva som er regjeringens politikk, og hva som er SVs politikk, hvis man ønsker å gå til angrep på den.

Det står i SVs program at vi skal ha karakterer i ungdomsskolen, ikke fordi vi mener det er så veldig verdifullt med tallkarakterer i arbeidet med Vurdering for læring, men fordi vi vet at det har betydning for hvordan vi rangerer elever med hensyn til hvordan de skal komme seg videre. Det er et argument i forhold til tallkarakterer på barnetrinnet som er helt borte. Det er også regjeringens politikk på dette området.

Høyre og Fremskrittspartiets problem i denne saken er at de ikke har noen faglig støtte bak det forslaget som dreier seg om at tallkarakterer på barnetrinnet vil gi god læringseffekt. Det er et rent ideologisk forslag, og jeg er veldig glad for at Venstre og Kristelig Folkeparti, sammen med regjeringspartiene, avviser forsøk med det.

Så er det selvfølgelig slik at gjennom den vurderingen som elevene får på barnetrinnet (presidenten klubber), gjennom forberedelsene til overgang til ungdomstrinnet, snakker man om hvordan vurderingssystemet fungerer ... (presidenten klubber igjen).

Presidenten: Tiden er ute.

Replikkordskiftet er dermed omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Hadia Tajik (A) [11:18:18]: Jeg tenkte jeg skulle gi noen tilbakemeldinger til representanten Hanekamhaug og representanten Aspaker.

Representanten Hanekamhaug knyttet i sitt innlegg karakterer på barnetrinnet – på 7. trinn, som det her er snakk om – til arbeidet med tidlig innsats. Jeg vil selv mene at det er litt lite ambisiøst å iverksette tidlig innsats på 7. trinn; tidlig innsats må komme mye tidligere på barnetrinnet.

Så brukte representanten Hanekamhaug ordet «snillisme» om situasjonen i skolen i dag. Det går an å diskutere om det er riktig diagnose, men jeg er sikker på at Arbeiderpartiets Rune Gerhardsen nok er takknemlig for at Fremskrittspartiet adopterer hans språkbruk.

Så sier også representanten Hanekamhaug at det er riktig at OECD ikke bare anbefaler karakterer. Nei, det som er riktig, er at de *ikke* anbefaler karakterer. Det er ikke det som er en del av anbefalingen deres i forbedringen av overgangen mellom barnetrinnet og ungdomsskolen.

Representanten Hanekamhaug etterlyser alternativet til karakterer på 7. trinnet. En del av det ble skissert av statsråden. Det handler ikke minst om det arbeidet som Utdanningsdirektoratet er i gang med når det gjelder Vurdering for læring, som er et viktig og nødvendig arbeid. Det ligger også forslag i ungdomsskolemeldingen som komiteen er i gang med å arbeide med, og som vi kommer til å ha gleden av å diskutere senere i sesjonen.

Så knytter representanten Hanekamhaug karakterer på 7. trinn til bedre kartlegging av elevenes nivå. Jeg vil gjøre oppmerksom på at bedre kartlegging av elevenes nivå er det vi har kartleggingsprøver til, og det er også en del av det som ligger i forslaget til ungdomsskolemeldingen, som vi kommer tilbake til.

Representanten Aspaker sier i sitt innlegg at flertallet blant velgerne er for karakterer. Jeg kjenner ikke til om den undersøkelsen som Aspaker refererer til, faglig sett holder mål med hensyn til om man skal legge den til grunn for politikkutvikling, men jeg vil i hvert fall gjøre oppmerksom på at Utdanningsforbundet også har gjort en undersøkelse av lærernes synspunkt. Der viser det seg at åtte av ti lærere svarte at innføring av karakterer på barnetrinnet var en dårlig idé. Lærerne står tettest på elevene, og de vet ganske godt hva elevene trenger for å få god læring. Jeg mener at det er nyttig og verdifullt at vi også lytter til lærerne i det arbeidet.

Jeg vil avslutningsvis si at jeg er glad for at det er enighet om at vi er nødt til å bedre overgangen mellom barnetrinnet og ungdomsskolen. Det er det tverrpolitisk enighet om. Men så er det uenighet om virkemidlene, og det får vi bare ta med oss.

Marianne Aasen (A) [11:21:15] (komiteens leder): Tilbakemeldingskultur er det vi debatterer. Problemet med karakterer er at det er endimensjonalt. Det er en lineær metode hvor man plasserer barn i forhold til hverand-

re – og det med svært få variabler i tillegg. Derfor er mulighetene for å hente informasjon i et slikt system svært begrenset.

Årsaken til at vi har karakterer – for det er jo ikke uten grunn at vi har det, og som Kristin Halvorsen allerede har sagt, står det i SVs program, og den rød-grønne flertallsregjeringen styrer også etter det – er at vi trenger et system for å sortere i forhold til videre studier og skole. Det er derfor vi har et slikt enkelt lineært system, som er nesten litt banalt med tanke på tilbakemelding. Det er det egentlig handler om. Når jeg hører representanten Hanekamhaug snakke om tilbakemeldingskulturen i norsk skole, må jeg si at jeg kjenner meg svært dårlig igjen.

Det som mange har trukket fram, er det som direktorat, departement, skoler og kommuner jobber med.

Men nå har jeg lyst til å ta på meg hatten og være blant den ene millionen i Norge som enten går på norsk skole, eller som er foreldre til noen i skolen. Jeg har nettopp, sammen med far, på hjemmebane gått gjennom foreldresamtaler med tre barn. Det var en svært detaljert gjennomgang for hvert eneste fag – utrolig imponerende egentlig. Jeg skulle ønske at jeg hadde gått på en skole med den type tilbakemeldingskultur. Ett av barna heter Anne. Hvor god hun er i matte, har jeg ikke tenkt å prate om offentlig, og jeg har heller ikke tenkt å snakke med noen andre om det enn med faren. Men for å si det slik, det interessante er jo hvilke typer matematiske saker hun synes det er spennende å jobbe med, hva hun sliter med, og så gå inn og se på det sammen med læreren. Det er helt irrelevant hvordan hun står i forhold til alle andre i klassen. Det har ingen informasjonsverdi. Det eneste vi er opptatt av, er hva hun kan forbedre seg i.

Så til at det ikke er noen norske fagfolk som går inn for det. Vi har mange skoledebatter. Ja, da viser vi til forskning osv. Opposisjonen finner ingen støtte hos noen fagfolk og ikke hos lærerstanden, som man ofte lytter til.

Så til det med tidsbruk. Det hadde vært fint å få beregnet tidsbruken dette ville innebære, særlig med tanke på at det ikke har noen særlig effekt. Det er i hvert fall ikke dokumentert. Ordet «populisme» har blitt brukt om det tidligere. Det støtter jeg meg helt på med hensyn til dette med motivasjon. Det fremmer ikke motivasjon. Da burde ungdomsskolen vært høydepunktet i norsk skole. Alle i denne sal vet at det er der lavpunktet faktisk er.

Svein Harberg (H) [11:24:15]: Det er jo litt underlig å bli beskyldt for populisme når så mange slår fast at alle er imot oss. Det er antagelig det motsatte av populisme.

Det trengs supplerende tiltak. Det har mange vært inne på fra flere av sidene i salen. Noen av oss har visst lenge at det trengs supplerende tiltak, for vi er flere som har barn i skolen, og som har barn i den aktuelle alderen. Det er åpenbart at tilbakemeldinger fra skolen har forskjellig karakter rundt om. Jeg vil si at noen av de tilbakemeldingene vi som foreldre får fra skolen, knapt nok er endimensjonale, og de er i hvert fall ikke egnet til å finne ut hvor en skal gripe fatt for å hjelpe barna videre.

Derfor synes jeg det er veldig bra at OECD har satt på dagsordenen at vi trenger tydeligere tilbakemeldinger.

Det vil Høyre gjøre noe med, og derfor har vi fremmet forslaget. Hva vil regjeringspartiene gjøre med det? Det har vi ikke hørt noe om i denne debatten, eller i denne salen. Hva vil de gjøre for å løse dette som de kan dokumentere? Ja, de vil fortsette som nå. Men hva vil de gjøre for å forbedre den tilbakemeldingen som de kan dokumentere? Så er det altså slik at vi kan finne folk som sier at dette er en god løsning. Det er ikke riktig at det ikke er noen med faglig bakgrunn som sier at dette er det lurt å prøve.

Jeg lurur på, sliter med å forstå, hva som gjør at det er ok med masse forberedende overganger mellom barneskole og ungdomsskole. Det er ok med karakterer i ungdomsskolen. Det skaper ikke problemer for barna. Men hvis vi gjør muntlige forsøk med det i 7. klasse, er det altså så ille at en setter alle kluter til i en debatt om det, og ikke vil være med på det. Jeg har ennå ikke greid å oppfatte hva som er så farlig at dette ikke kan forsøkes for å se om det virker, eller ikke virker.

Til slutt må jeg få lov til å komme med noen kommentarer til retorikken til statsråden, som slår fast gang etter gang at tallkarakterer sier ikke nok. Nei, det kan statsråden si akkurat så mye hun vil. Det har i alle fall ingenting med denne debatten å gjøre, for det er ingen som har foreslått at det bare skal være tallkarakterer. Det er helt på siden av saken, helt irrelevant. Det vil sikkert bli gjentatt flere ganger, men det har altså ikke noe med saken å gjøre. Det er supplerende, muntlige tilbakemeldinger. Lærerne vil ikke ha det, et flertall i salen vil ikke ha det, men det er altså mange som synes at det er en god idé å prøve.

Så sies det at dette kun er ideologi fra Høyres side. Ja, det er faktisk en ideologi fra Høyres side – at vi vil prøve de tingene som vi mener kan hjelpe barna i skolen. Det er en ideologi vi er stolte av, vi er villige til å gjøre de forsøkene, og det kommer jeg til å stå på videre framover.

Dagrun Eriksen (KrF) [11:27:32]: For Kristelig Folkeparti handler skolen like mye om lærelyst og mestringsglede som om det å ha noe å strekke seg etter. Klarer vi ikke å gi det til elevene, mener jeg vi ikke har lyktes i norsk skole.

Som det går fram av innstillingen, støtter ikke Kristelig Folkeparti dette forslaget. Vi er enig i behovet for å forberede elevene godt på de ulike overgangene i utdannings-systemet. Vi ser også at overgangen fra en karakterfri barneskole og til karakterer på ungdomstrinnet kan oppleves krevende for mange.

Samtidig kan jeg ikke helt se hvordan overgangene blir mindre krevende ved å senke tidspunktet for når karakterer innføres. Vi vil fortsatt sitte igjen med en overgang som vil gi et sjokk. Vi må se på andre måter å forberede elevene på den overgangen.

Jeg kan heller ikke se at karakterer vil være svaret på et mulig lavt læringstrykk i norsk skole. Om det var slik at karakterer hadde en automatisk effekt når det gjelder å virke motiverende og inspirerende, burde ikke situasjonen i ungdomsskolen, som vi har i dag, vært helt annerledes, i og med at det er på det tidspunktet en starter med karakterer? I dag snakker vi om et ungdomstrinn som mangler

motivasjon, og som på mange måter er med på å legge grunnlaget for en drop out-problematikk i videregående.

Vi mener at det er ikke lærerens evne til å sette tallverdier på prestasjoner som teller; det er evnen til å beskrive hva faget handler om, sette klare mål og hjelpe elevene til å oppnå dem, som er viktige for læring.

Det er heller ikke gitt at karakterer gir bedre læring og mer å strekke seg etter. Når Høyre sier: Kunne vi ikke bare prøvd dette? Da burde vi med respekt se til internasjonal forskning og ikke sende elevene ut i et forsøksprosjekt som så mye tyder på ikke vil fungere. Andre land har prøvd det. Det har ikke vist seg å gi den effekten vi skulle ønske. Det som fungerer, er forståelige mål, klare kriterier, meningsfylte oppgaver og kontinuerlig faglig feedback.

Vi mener det er mye viktigere at vi stadig forbedrer lærernes vurderingskompetanse, slik at de kan støtte elevenes læring gjennom hele barneskolen. Dette gjelder også på ungdomstrinnet. En karakter kan ikke komme alene, den må komme sammen med en vurdering av prestasjon og nivå og hva som skal til for å bli bedre.

Tord Lien (FrP) [11:30:30]: Jeg har alltid ment at noen menn er mer mann enn andre menn, og har vel oppfattet at det har vært et politisk ukorrekt standpunkt. Jeg er glad for at kunnskapsministeren bekrefter at det er slik – med likestillingsministeren til stede i salen.

Nå har det vært mye snakk om ideologi, skylapper og OECD i dag, og hva forslaget egentlig handler om. Det er jo helt rett at OECD ikke sier at Norge må innføre tallkarakterer i den norske skolen. Det er heller ikke slik at Fremskrittspartiet og Høyre mener at tallkarakterer skal erstatte kvalitativ tilbakemelding til barna. Det er tvert imot slik at OECD bekrefter det vi alle vet og har visst lenge, at tilbakemeldingskulturen i den norske skolen ikke er god nok, og at både tallkarakterer og styrking av kvalitative tilbakemeldinger kan være virkemidler man kan bruke.

Forslaget er at vi mener at vi må prøve begge deler, gjerne bare i noen fag, og åpne for det i noen kommuner i noen fag for nettopp å finne et beslutningsgrunnlag for den videre debatten. Det er slik at uansett hvor mye internasjonal forskning vi har, er det norske elever dette handler om. Da ville det, tenker jeg – og tydeligvis Fremskrittspartiet og Høyre i fellesskap – ha vært fornuftig å skaffe seg dette beslutningsgrunnlaget basert på de elevene dette faktisk skal gjelde. Norge er jo et spesielt land, med spesielle elever og med en spesiell skole. Det er mange gode kvaliteter å ta vare på. Men dette må vi prøve å finne ut av ved å gjennomføre det i Norge.

Så er det slik at dette handler om to ting. Det ene er at det handler om ressursallokering, f.eks. om kunnskap, om kunnskapsnivået i elevmassen kan brukes for å allokere ressurser til de rette skolene og de rette klassene, men det handler ikke minst om å skape nettopp det med vurdering for læring. Så vet vi også at høyt lærepress er bra for alle, særlig for de svakeste elevene. Det er ingen tvil, etter min oppfatning, om at du vil muliggjøre et høyere læringspress dersom man også innfører karakterer.

Så er jeg glad for at vi i dag ikke har fått høre det resonanmentet som vi ofte har fått høre tidligere – det SV mente

før 2005 – nemlig at karakterer i seg selv var noen skumle greier som ikke var til det beste for elevene, fordi det skapte rangering. I dag vet vi at elever rangerer hverandres kunnskapsnivå på egen hånd, uten kyndig veiledning, allerede fra tidlig i barneskolen.

Aksel Hagen (SV) [11:33:41]: I samfunnet generelt er tallfesting på møte – det gjelder bil, kropp, mat, kino, bøker og politikere. Vi får alle våre tall plassert på oss. Men innenfor skole og utdanning er det heldigvis en motsatt utvikling på gang, og den har faktisk vært på gang lenge. Da er det ikke av ideologiske årsaker, det er rett og slett at det er faglig dumt å knytte for mye tallfesting – og tallfesting alene – til den aktivitet som foregår i utdanningssystemet vårt.

Hvis vi orienterer oss litt, ser oss omkring og spør arbeidsgivere hva de legger vekt på når de skal ansette folk etter at de er ferdig med skolen, så sies det at man i stadig mindre grad legger vekt på tallkarakterer. De skuler bort på dem og ser at de ikke ser altfor gale ut, men så er de på jakt etter å få kartlagt andre ting om vedkommende før en blir ansatt.

En kan se på den karakteromlegginga som skjedde på høgskoler og universitet for en god del år sia. Vi som drev med det systemet, satte tallkarakterer ned på tiendedelsnivå i samfunnsfag. Det går rykter om at juristene til og med drev med hundredeler, men det har jeg ikke fått bekreftet. De har nå gått over til bokstaver, relativt få og vide kategorier, og så legger de gjerne på noe tekst i tillegg. Det er ikke det at tall er farlig – det er ikke det som har vært utgangspunktet for SVs problematisering av dette – men det er rett og slett at det med tall er dumt, til dels misledende og ikke i noen særlig grad inspirerende, snarere tvert imot.

Så det som har skjedd innenfor skolesystemet vårt, er at vi går i stikk motsatt retning – tall blir skjøvet i bakgrunnen. Det ser vi både i ungdomsskolen og i videregående skole. Så fylles det på med tekst, og så fylles det ikke minst på med samtale, nettopp for at dette skal bli en integrert del av læringsprosessen. Da er det ikke det at vi er imot supplerende tiltak. Tvert imot, som statsråden godt understreker, er vi veldig opptatt av at denne aktiviteten skal bli bedre, og derfor er det også veldig mye på gang.

Da kan ikke Stortingets arbeidsmåte være slik at når det sendes inn et enkelt, litt rituelt, spørsmål, så skal vi svare tilbake med 30 sider tekst for å vise til alt det som foregår der ute. Dette er en aktivitet, og det er en debatt som medlemmer av kirke-, utdannings- og forskningskomiteen absolutt bør føle seg oppdatert på, og som jeg er helt sikker på at vi alle også deltar i, sjøl om vi ikke skriver det inn i en tekst her i dag.

Statsråd Kristin Halvorsen [11:36:33]: De i Skole-Norge som følger denne debatten, tror jeg ville blitt veldig provosert over enkelte innlegg fra Høyre og Fremskrittspartiet. Det er rektorer og lærere som jobber systematisk hver eneste dag for å få til en god vurderingskultur på sin skole, og som har gjort det i mange år.

Det er nemlig ikke slik at vi akkurat nå har funnet ut at

vi trenger å jobbe med nettopp dette. Dette er en svakhet ved norsk skolesystem som jeg har funnet ut for noen år siden, og som det har vært jobbet systematisk med siden. Det er derfor Bedre vurderingspraksis, et prosjekt som ble avsluttet i 2009, ble erstattet av en ny fireårig satsing på Vurdering for læring. Det er derfor nettopp vurdering har vært viktig i diskusjonen om Læring og fellesskap, den stortingsmeldingen vi akkurat behandlet, og i stortingsmeldingen om ungdomsskolen, Motivasjon – Mestring – Muligheter. Det er derfor vi har satt i gang mange tiltak.

Vi har f.eks. en ny og forbedret vurderingsforskrift og et rundskriv og en veiledning om hvordan dette regelverket skal praktiseres. Forskriften presiserer at det er elevens faglige nivå som skal vurderes.

Vi har etterutdanning og vurdering av lærere, både underveisvurdering og standpunktvurdering. Vi har veiledning i læreplaner med eksempler på kjennetegn til en måloppnåelse. Vi har lagt økt vekt på vurdering i den nye lærerutdanningen. Det er innført halvårsvurdering som inkluderer en planmessig samtale mellom lærer og elev på alle trinn i hele grunnopplæringen, også på barnetrinnet.

Når jeg ser på nært hold hva veldig mange lærere nå tilbyr når det gjelder oppfølging og det å gi elever tilbakemelding, må jeg si at skolen har kommet mange skritt framover siden jeg selv hadde unger i barneskolen, og siden jeg selv gikk i barneskolen. Man gir langt bedre informasjon om hva man skal jobbe med, og hvordan man skal gjøre det systematisk. En del strever med å få volumet på informasjonen sånn at den er mulig å forholde seg til for elever og foreldre, og at meldingene blir tydelige nok. Men det er nettopp det vi jobber med når det dreier seg om vurdering for læring.

Jeg er veldig overrasket over at representanter fra Høyre og Fremskrittspartiet som ellers er så flinke til å heise opp betydningen av lærere og læreres kompetanse, legger så liten vekt på læreres egne vurderinger i denne situasjonen. For det er en massiv oppfatning blant lærere at innføring av tallkarakterer på barneskolen ikke er et godt tiltak. Det er ingen støtte ute i Skole-Norge for at dette er et prioritert område. I denne sammenhengen vil jeg også understreke at det er ingen ting i de rådene vi har fått fra OECD, som tyder på at man anbefaler tallkarakterer overhead. De støtter oss i vår vurdering av at vi skal jobbe bedre med tilbakemeldinger og vurderingskultur, og at vi skal jobbe bedre med overgangen fra barneskolen til ungdomsskolen.

Så jeg gjentar: Dette er et rent ideologisk forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre som ikke har noen faglig dekning.

Elisabeth Aspaker (H) [11:39:55]: Jeg vet ikke hva som er mest provoserende, at man reiser debatter her i salen om fundamentale utfordringer i norsk skole, eller at man innimellom fremmer forslag som kanskje ikke er «comme il faut» når de introduseres, men som kanskje kan modnes, slik at man kanskje kan se at her er det definitivt flere innganger og flere syn på hva som kan gagne norsk skole.

Så konstaterer jeg at representanten Aksel Hagen har holdt to innlegg her i dag, hvor han bare snakker ned karakterene og mot dem. Det eneste han ikke får lov til å si, er at han faktisk er mot dem. Så er det vel kanskje en del av SVs regjeringstilpasning at man i programmet for den perioden da man hadde inngått det rød-grønne samarbeidet, vasket ut forslaget om å fjerne karakterene i norsk skole.

Jeg vil si vi har en prestasjonsutfordring i norsk skole, og vi har en motivasjonsutfordring i skolen. Det er ikke sånn at vi har foreslått at karakterene, som Marianne Aasen beskriver som endimensjonalt, skulle være den eneste vurderingen. Jeg er også veldig tilhenger av og håper at programmet Vurdering for læring faktisk også sier noe om hvordan man på ungdomstrinnet kan legge ytterligere nye dimensjoner til vurderingen for å gi elevene bedre tilbakemeldinger på sitt læringsarbeid. Det handler også om en standard som skal si noe om hva slags kunnskaps- og ferdighetsnivå elevene har ved overgangen til ungdomstrinnet.

Så synes jeg det er ganske drøyt når representanten Marianne Aasen sier at karakterer på ungdomstrinnet ikke er motiverende, for vi ser hvordan det går på ungdomsskolen i dag. Sannheten er jo at det i ungdomsskolen i dag går mange elever som aldri fikk den tidlige innsatsen og den faglige oppfølgingen som gjorde at de kunne starte ungdomsskolen med de nødvendige grunnleggende ferdighetene, og med de nødvendige faglige forutsetningene som er helt nødvendige for å få et skikkelig utbytte av ungdomstrinnet.

Man kan for så vidt si at det er riktig at OECD eksplisitt ikke har sagt at Norge skal innføre karakterer på barnetrinnet. Men OECD har heller ikke sagt det motsatte – de har påpekt at vi har en altfor svak vurderingskultur på barnetrinnet i Norge. Jeg har heller ikke sett at OECD har gått i strupen på land som har karakterer på barnetrinnet, for det er det jo en del av OECD-landene som faktisk har, og jeg har faktisk ikke sett at OECD har foreslått at de bør ta karakterene ut av sine barneskoler.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [11:43:02]: Dette har vært en lang og interessant debatt og egentlig en litt morsom debatt, synes jeg.

Det har vært etterlyst hva som er alternativene til det som skjer. Jeg synes statsråden på en veldig god måte har redegjort for hva som faktisk gjøres i dag, og det forundrer meg òg egentlig at det virker som om det er noe som ikke har glidd inn, eller at en ikke har oversikt over det.

Jeg har tatt med «Vurdering på ungdomstrinnet og i videregående opplæring»:

«1. august 2009 ble forskrift til opplæringsloven kapittel 3 «Individuell vurdering i grunnskolen og i videregående opplæring» endret.»

Jeg leser høyt fra denne:

- «Alle elever helt fra 1. trinn har rett til
- å få vite hva som er målene for opplæringen, både kompetansemålene i læreplanene og læringsmål som er utviklet på den enkelte skole
  - å få vite hva det blir lagt vekt på i vurderingen
  - å få vurdert kompetansen sin i fag, orden og oppførsel

- å få begrunnet informasjon om sin kompetanse i fag og hvordan de ligger an i orden og i oppførsel
- å få informasjon om hva de må mestre for å bli bedre i faget
- å vurdere egen kompetanse, eget arbeid og egen faglig utvikling
- en samtale med sin kontaktlærer om faglig utvikling minst en gang hvert halvår
- dialog med lærer om sin ikke-faglige utvikling
- å få halvårsvurdering uten karakter der faglærer beskriver elevens kompetanse i fagene og som gir veiledning om hvordan de kan øke kompetansen sin
- å få halvårsvurdering uten karakter i orden og i oppførsel.»

Så står det litt om hva du skal gjennom fra 8. trinn. Da har du rett til å få karakterer i forbindelse med halvårsvurdering, osv. Dette ligger på Internett, og jeg vil anbefale at de foreldre – som også antakelig er representert her i salen – som ikke føler at de får den tilbakemeldingen fra lærerne til sine barn, tar denne utskriften fra Internett med på neste foreldrekontakttime.

Mette Hanekamhaug (FrP) [11:45:13]: Jeg kan ikke unnlate å kommentere enkelte av innleggene som har kommet i senere tid.

Representanten Hadia Tajik nevnte i sitt innlegg at det var lite ambisiøst at Fremskrittspartiet satte inn støtet for tidlig innsats på 7. trinn. Men i samme innlegg valgte representanten å referere til regjeringas viktigste symbolsak for tidlig innsats, Ny GIV, som settes i gang i siste halvdel av 10. trinn.

Representanten Aasen nevnte sine gode opplevelser med den borgerlig styrte skole her i Oslo, som nettopp har en god tilbakemeldingskultur. Ja, det er flott. Problemet er at denne tilbakemeldingskulturen ikke alltid er like god, men har store, lokale forskjeller. Derfor er det viktig å få på plass en norm som alle lærere i alle landets kommuner og skoler faktisk kan forholde seg til.

Jeg må innrømme at jeg synes det er litt spesielt at statsråden sier at Høyre og Fremskrittspartiet i sine innlegg viser at vi har liten tro på lærernes vurderingsevne når hennes egen partifelle, representanten Hagen, uttalte at lærernes karaktergivning er som å trille terninger.

Samtidig viser innleggene til flere representanter fra regjeringspartiene her i dag at de har misforstått hva karakterer faktisk er, og hvorfor de gis. De argumenterer jo mot karakterer fordi de bare rangerer elevene. Men poenget med karakterer er jo ikke at elevene skal sammenligne seg med hverandre, men at eleven selv kan se på egne prestasjoner, egen faglig progresjon og eget nivå, og samtidig se hvordan de ligger an i forhold til kompetansekravene og målene som ligger til grunn for opplæringen, og som de faktisk må nå.

Jeg nevnte det i mitt første innlegg, men det kan virke som enkelte av de foregående talerne ikke har fått med seg at hovedessensen i dette forslaget er at vi ikke utelukkende går for å ha muntlige karakterer i skolen, men at de muntlige karakterene skal komme som et supplement

til de skriftlige vurderingene som gis til den enkelte elev i dag. Derfor faller jo argumentasjonen for at kun karakterer ikke er bra nok når disse kun skal være et supplement.

Marianne Aasen (A) [11:47:46]: Først kan jeg opplyse representanten Hanekamhaug om at jeg ikke bor i Oslo, slik at det ikke er Oslo-skolen jeg refererer til.

Det jeg også ønsker å ta opp, er at det er dokumentert og sagt fra mange talere at det foregår en omfattende vurdering av norsk skole. Det er på den måten man ser egne prestasjoner i forhold til de kompetansekravene som foreligger. Så vi trenger ikke muntlige karakterer. Det er det vi fra posisjonen prøver å si. Det er ikke behov for dem. Hvorfor i all verden skal man innføre dem? Når ingen i skolen vil ha dem, er det unødig tidsbruk.

Men det OECD har pekt på, og som flere viser til, er at vi er for dårlig på overgangene – når barn skal begynne i 1. klasse, går fra barneskole til ungdomsskole og fra ungdomsskole til videregående skole. Det har vært en kultur rundt dette med nye ark og fargestifter: Det går nok bedre med deg der, vær så god, det er greit at læreren ikke vet hva du har i sekken, og så håper vi det går bra.

Jeg har lyst til å vise til et eksempel fra min egen kommune. I en egen skolekrets har man gjort noe med dette. Der er det sånn at når barna går i barnehagen, får de vite hva slags ordensregler som er på barneskolen. Foreldrene tas inn til samtale, og man snakker med personalet – man har systemer for det – slik at lærerne vet hvilke barn som kommer, og hva man kan forvente av dem. Det samme systemet har man for overgangen mellom barneskole og ungdomsskole: Foreldrene og barnet blir invitert inn på ungdomsskolen på våren i 7. klasse, så snakker man sammen om hvilke utfordringer og forventninger man har i forhold til hverandre. Det samme systemet er i ferd med å etableres i forhold til videregående skole. Det svarer på det OECD snakker om, ikke maset om muntlige karakterer, som ikke har noen hensikt, som ingen etterspør og som er feil tidsbruk i en skole som har mer enn nok byråkrati og oppgaver å hankses med allerede.

Presidenten: Neste taler er representanten Hadia Tajik. Hadia Tajik er ordfører for saken og har dermed fortsatt en taletid på 3 minutter.

Hadia Tajik (A) [11:50:07]: Representanten Svein Harberg uttrykte fortvilelse over at man ikke engang var villig til å prøve å se hvordan karakterer på barnetrinnet ville kunne slå ut, at det kanskje kunne slå ut positivt. Til det vil jeg si at jeg ikke ønsker å eksperimentere med skolen.

Så understreket Harberg at forslagsstillerne selvfølgelig ikke vil erstatte en god vurderingskultur i skolen med karakterer, men at man ønsker at det skal være et supplerende tiltak. Han uttrykte også at han gjerne skulle sett at det var bredere enighet om dette. Spørsmålet mitt tilbake er: Hvorfor insisterer man på supplerende virkemidler som a) man ikke har faglig dekning for, b) påfører merarbeid i form av byråkratisering både når det handler om forberedelse og dokumentasjon av karakterer – jeg vil tro

at det er bred tverrpolitisk enighet om at man ikke ønsker mer byråkratisering – og c) ikke har noen praktisk funksjon? Det er jo her forskjellen på karakterer på ungdomsskolen og barnetrinnet, som også representanten Marianne Aasen var inne på, ligger. Karakterer på ungdomsskolen er grunnlag for opptak til videre utdanning, mens karakterer på barnetrinnet ikke har en slik praktisk funksjon. Så det er tre grunner til at man ikke skal begi seg inn på den type supplerende virkemidler. Når man likevel fra Høyre og Fremskrittspartiets side insisterer på det, er det, som jeg ser det, utelukkende fordi man har på seg ideologiske skylapper.

Så til representanten Hanekamhaug, som sier at jeg i mine innlegg har referert til det hun kaller regjeringens symbolsatsing på tidlig innsats, nemlig Ny GIV. Her er det to ting som er feil:

Punkt 1: Jeg har overhodet ikke referert til Ny GIV i noen av mine innlegg i dag. Det er bare å se på referatet.

Punkt 2: Det er heller ikke sånn at Ny GIV er det store innsatsområdet vårt for tidlig innsats. Ny GIV er veldig viktig, men når det gjelder tidlig innsats, har vi gjort flere ting, bl.a. økt timetallet tidlig på barnetrinnet. En del av dette kom også fram i stortingsmeldingen fra 2006 ... og ingen sto igjen.

Så må jeg bare si at jeg kan jo anta at grunnen til at representanten ikke argumenterer mot det jeg sier, men heller finner på ting og argumenterer mot det, er at de faktiske argumentene mot innføring av karakterer på barnetrinnet er så gode at det ikke går an å argumentere mot dem.

Presidenten: Representanten Elisabeth Aspaker har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Elisabeth Aspaker (H) [11:52:57]: Jeg vet ikke hvem som har de ideologiske skylappene på seg her i dag, om det er posisjonen eller opposisjonen, men jeg er opptatt av å ta på alvor det OECD faktisk har sagt, skrevet og anbefalt Norge, at før elevene begynner på ungdomstrinnet, skal de være godt informert om hva karaktersystemet innebærer, betydningen av trinnene på karakterskalaen, osv. I replikkrunder med statsråden fikk jeg ikke noe godt svar på hvordan hun tenker seg at 12–13-åringene skal få en innføring av dette på et rent teoretisk grunnlag, for å skjønne og forstå hva dette faktisk innebærer. Jeg tror at det å ha konkretisert elevprestasjonene på 7. trinn med tallkarakterer ville bidra til en mer opplyst dialog også med foreldrene.

Statsråd Kristin Halvorsen [11:54:05]: Nå har representanten Aspaker akkurat sagt at OECD ikke anbefaler tallkarakterer, men så prøver hun likevel å lese OECD slik at de på en eller annen indirekte veldig finurlig måte anbefaler tallkarakterer likevel. Det er feil – det er feil og blir feil. Det er ingen måte å trikse dette på plass på. Det er ikke sånn at det finnes noen faglig anbefaling om å innføre tallkarakterer i barneskolen – ferdig med det! Men å forberede elever på barnetrinnet på hva det vil si å begynne på ungdomstrinnet, hva et karaktersystem går ut på, og

hva som forventes av dem da, er jo noe helt annet enn å innføre karakterer på barnetrinnet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3. (Votering, se side 574)

Sak nr. 4 [11:54:53]

Interpellasjon fra representanten Lise Christoffersen til barne-, likestillings- og inkluderingsministeren:

«I Soria Moria-erklæringen sier regjeringen bl.a. at den vil øke støtten til frivillige organisasjoner som gjør en innsats for velferdssamfunnet, og at norske frivillige organisasjoner skal stimuleres til å inkludere personer med innvandrerbakgrunn. Det er delte meninger om hvorvidt innvandrernes egne organisasjoner bidrar til segregering eller inkludering, men i St.meld. nr. 39 for 2006–2007 Frivillighet for alle slår regjeringen fast at disse organisasjonene har en viktig funksjon i å bidra til samfunnsdeltakelse. Samtidig vises det til undersøkelser som tyder på begrenset kontakt med nasjonale og lokale myndigheter og lite makt.

Hva mener statsråden kan gjøres for å styrke bidraget til en vellykket inkludering både fra innvandrerorganisasjonene og fra andre frivillige organisasjoner?»

Lise Christoffersen (A) [11:56:10]: Litt over 12 pst. av befolkningen vår er innvandrere, til sammen ca. 600 900 personer. 500 000 har selv innvandret. Cirka 100 000 er født i Norge av innvandrerforeldre. De kommer fra 215 forskjellige land. Vi har i dag en kunnskaps- og erfaringsbase, ikke minst når det gjelder språk og kultur, som er langt bredere enn tidligere i vår i historie. Dette mangfoldet er en styrke for Norge, forutsatt at vi evner å ta denne kunnskapen i bruk i arbeidsliv så vel som i sivilsamfunn. Utgangspunktet er godt.

Vi har bygd et velferdssamfunn basert på verdier som demokrati og menneskerettigheter, ytringsfrihet, likestilling og likeverd som gjelder på alle politikkområder, også integreringspolitikken. Vi ønsker et samfunn med små forskjeller. Vi vil ikke ha et samfunn der sosiale forskjeller følger etniske skillelinjer. Det handler om språk, utdanning, arbeid, fritid, sosiale nettverk, helse og kjønn. Spørsmålet er om frivillige organisasjoner kan bidra til å forhindre og/eller utjevne slike forskjeller. Kan innvandrerorganisasjonene bidra? Hva driver de egentlig med? Vil innvandrerorganisasjonene bidra? Hvem er innvandrerorganisasjonene til for? Hvilke formål tjener de? Er de representative for innvandrerbefolkningen – for både menn og kvinner, gutter og jenter? Hvem er innvandrernes stemme i den offentlige debatten, er det enkeltindivider eller representanter de noe mer? Hva med forholdet til tradisjonelle norske organisasjoner? Er det kontakt? Ønskes slik kontakt? Hvis ja, fra hvem – fra innvandrerorganisasjonene, fra de tradisjonelle organisasjonene, eller er det bare myndighetene som ønsker det? Er organisasjonenes muligheter for bidrag til integrering undervurdert – eller kanskje

overvurdert? Hvordan kan de eventuelt bidra mer? Har de gode svar på utfordringene i integreringspolitikken, eller er det bare noe vi tror? Blir de i det hele tatt spurt?

La meg starte med det opplagte. Mye går bra med integreringen i Norge. Det slås bl.a. fast av det såkalte Kaldheim-utvalget i NOU 2011:14. Sammenlignet med andre OECD-land klarer innvandrerbefolkningen i Norge seg godt både når det gjelder arbeid, utdanning og deltakelse i samfunnet, men samtidig ser vi noen klare utfordringer. Det er lavere sysselsetting, mer vedvarende lavinntekt og fattigdom i deler av innvandrerbefolkningen, spesielt blant kvinner. Sosial arv er dessuten et velkjent fenomen, der levekårsutfordringer gjerne overføres fra en generasjon til den neste.

SSB har kartlagt kjønnsforskjeller i levekår blant innvandrere fra ti ulike land: Menn har det bedre enn kvinner. Menn har mer utdanning og yrkeserfaring fra hjemlandet, de er i større grad sysselsatt i Norge, de behersker språket bedre, de gjør mindre husarbeid – noen som kjenner seg igjen i det? Og de er mindre ensomme og har flere norske venner.

I St.meld. nr. 20 for 2006–2007 om sosiale helseforskjeller påpekes det hvordan en del helseproblemer er mer utbredt i visse etniske grupper enn i andre. I et prosjekt om minoritetshelse ved Ahus vises det bl.a. til høyere forekomst av diabetes, muskel- og skjelettplager, psykiske lidelser, problemer i tilknytning til svangerskap og fødsel, for å nevne noe.

Dette er noen eksempler på utfordringer. Kaldheim-utvalget fremmer 230 forslag til en bedre integrering. Noen av forslagene handler om frivillige organisasjoner og deres betydning.

Frivillig sektor er en av bærebjelkene i det norske samfunnet og fyller mange formål. Det er først og fremst en arena for sosial kontakt, interessefellesskap og felles aktiviteter, men også en læringsarena for demokrati og deltakelse og derigjennom innflytelse. Deltakelse i frivillige organisasjoner kan også gi tilgang til sosiale nettverk som er viktige for inkludering på andre arenaer. Spørsmålet er om frivillig sektor er utnyttet godt nok som virkemiddel for integrering.

I St.meld. nr. 39 for 2006–2007 Frivillighet for alle drøftes betydningen av sivilsamfunnet for innvandrere og deres etterkommere. Det slås tydelig fast at innvandrerorganisasjonene er helt nødvendige samarbeidspartnere for myndighetene i utformingen av en integreringspolitikk som virker. I virkeligheten forholdt det seg litt annerledes. I undersøkelser om hvilken påvirkning disse organisasjonene faktisk hadde, var resultatet heller nedslående: Innvandrerorganisasjonene hadde relativt liten makt, med begrenset kontakt med myndigheter på ulike nivåer. Myndighetene selv var passive, og innvandrerorganisasjonene brukte i liten grad de etablerte kanalene for kontakt. Betydningen av at tradisjonelle frivillige organisasjoner aktivt søker å rekruttere innvandrere, ble dessuten understreket, men dit var det fortsatt en lang vei å gå.

Nyere undersøkelser nyanserer dette bildet, men Kaldheim-utvalget viser at innvandrerbefolkningen deltar mindre i sivilsamfunnet, særlig blant dem med dårlige le-

vekår, blant kvinner og unge, valgdeltakelsen er mye lavere, de er sterkt underrepresentert i maktposisjoner i det offentlige og i arbeidslivet, de er bedre representert i lokalpolitikken enn på riksplan. De deltar i mindre grad i frivillig arbeid innen kultur og fritid, i velforeninger og i fagforeninger, men er mer aktive enn resten av befolkningen innen velferd, utdanning og i religiøse organisasjoner.

Utvalget advarer så mot en situasjon der minoriteter blir stående utenfor en sentral lærings- og fellesskapsarena i det norske samfunnet. De peker på tre hovedveier til integrering gjennom organisasjonsdeltakelse:

1. ved at innvandrerbefolkningen deltar i allmenne organisasjoner som idretts-, interesse- og fagorganisasjoner
2. ved at innvandrerbefolkningen danner sine egne organisasjoner
3. brobygging mellom de tradisjonelle organisasjonene og innvandrerorganisasjonene

I Soria Moria sier regjeringen at den vil øke støtten til frivillige organisasjoner som gjør en innsats for velferdssamfunnet, og at norske frivillige organisasjoner skal stimuleres til å inkludere personer med innvandrerbakgrunn. Utfordringen blir hvordan man skal få dette til. Finnes det virkemidler som ikke er prøvd? Kan etablerte virkemidler brukes på en mer systematisk måte enn hittil?

Hvilket ansvar bør, kan eller skal vi legge på innvandrernes egne organisasjoner? De fleste undersøkelser konkluderer med at innvandrerorganisasjonene er viktige arenaer for «hjelp til selvhjelp». Men noen hevder det motsatte. For et par år siden uttalte f.eks. Aslam Ahsan, velkjent innvandrerpolitiker i Norge, følgende til TV 2: «Tilskuddsordninger til innvandrerorganisasjoner bør avvikles snarest mulig.» Han mente at disse organisasjonene virker mot sin hensikt og forsto ikke hvorfor tredje- og fjerdegenerasjons innvandrere skal få offentlig støtte til tiltak som bidrar til segregering. Han mente i stedet at innvandrere skulle være en naturlig del av norsk organisasjonsliv.

De færreste vil vel antakelig trekke det så langt. Sosiale nettverk har en verdi i seg selv, men *kan* bli både innadvendte og segregerende. Det gjelder for alle organisasjoner. For eksempel har Amal Aden gått kraftig i rette med norske kvinneorganisasjoner for å være for unnfalende når det gjelder likestilling i enkelte innvandremiljøer. Så utfordringen er å finne virkemidler for brobygging på tvers, der fordelene går begge veier. Mange innvandrere er ressurssterke, men mangler nettverk i det norske sivilsamfunnet. Mange tradisjonelle norske organisasjoner trenger nye medlemmer og folk som er villig til å gjøre en jobb.

Nyere forskning, f.eks. ved Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, gir noen indikasjoner på både hva som hemmer og hva som fremmer slik deltakelse. Innvandrere og nordmenn for øvrig deltar i litt ulike organisasjoner. Forskjellen er størst i religiøse organisasjoner, med overvekt av innvandrere, og innen idrett, med overvekt av etnisk norske. Innvandrere trenger både vilje til kontakt og skoling i norsk organisasjonsliv. Tradisjonelle organisasjoner trenger vilje til både kontakt og skoling i hva integrering faktisk innebærer av omstillinger. Det mangler fellesarenaer der ulike nettverk kan møtes.

De arenaene må skapes lokalt. En arbeidsgruppe i det tidligere Arbeids- og inkluderingsdepartementet fremmet i 2008 bl.a. forslag om å etablere frivillighetskoordinatorer i kommunene. Et stort ubrukt potensial for en bedre integrering kan trolig utløses dersom vi greier å målrette både støtteordninger og andre tiltak, basert på bedre kunnskap om forskjeller og likheter, hindringer og muligheter. Hensikten med denne interpellasjonen er å forsøke å starte en debatt om hvordan potensialet for integrering gjennom frivillige organisasjoner kan utnyttes bedre enn det vi har greid hittil.

Jeg ser fram til debatten og til statsrådens svar.

Statsråd Audun Lysbakken [12:05:45]: Jeg har lyst til å takke representanten Christoffersen for at hun reiser en viktig debatt. Det er et godt eksempel på hvordan stortingsalen også kan brukes til å reise diskusjoner som det ikke nødvendigvis finnes ett enkelt svar på i form av ett vedtak vi kan gjøre som løser alle problemstillinger, men der en bred diskusjon i seg selv er av stor betydning.

Frivillige organisasjoner er sentrale aktører på en rekke viktige samfunnsområder. De bidrar til mangfold, til livskvalitet, til kultur, til utvikling av politikk og demokratiske holdninger og ideer. Slik har de stor samfunnsmessig verdi.

Organisasjonene er møtesteder som fremmer mellommenneskelig tillit og forståelse. Regjeringen ser frivillig sektor som en av grunnpilarene i demokratiet. For den enkelte skaper deltakelse i frivillige organisasjoner mulighet for felles opplevelser, for vennskap, for identitet og tilhørighet. Frivillige organisasjoner er også derfor en arena for inkludering og integrering.

I frivillighetspolitikken vektlegger regjeringen en varig styrking av rammevilkårene som skal komme hele frivillig sektor til gode. Regjeringen er opptatt av lokal frivillighet og av organisasjonenes bidrag til et inkluderende samfunn.

Omfanget av frivillig organisering og frivillig innsats i Norge er høyt i internasjonal sammenheng. Det sa også interpellanten litt om i sitt innlegg, men la meg utdype og kanskje også gjenta litt, for det er en viktig del av bakgrunnet for diskusjonen. Andelen av befolkningen som utførte frivillig arbeid i 2009, var på 48 pst. Også innvandrerbefolkningen deltar aktivt i frivillig arbeid. Forskning på dette feltet viser at om lag en tredjedel av minoritetsbefolkningen deltar i dugnad og frivillig innsats. Her er botid og språk avgjørende for hvem som deltar.

Selv om tallene for minoritetsbefolkningen er lavere enn for befolkningen som helhet, er andelen av innvandrerbefolkningen som utfører frivillig organisasjonsarbeid i Norge, ganske høy i internasjonal sammenheng. Hvis vi tenker oss at frivillig deltakelse for befolkningen som helhet hadde vært på nivå med innvandrerbefolkningens deltakelse, hadde Norge fortsatt vært i verdenstoppen i frivillighet.

Frivillig sektor gir et bilde av hva folk engasjerer seg i, og hva folk er opptatt av. Slik gis viktig informasjon om samfunnet. Hvis grupper systematisk faller utenfor, speiles ikke mangfoldet i samfunnet vårt. Et inkluderende, fri-

villig organisasjonssamfunn er derfor viktig for et samfunn som er åpent og bygger på tillit. Et levende demokrati er et deltakende demokrati. Det er altså grunnleggende samfunns mål vi snakker om, Det viktigste bidraget fra frivillig sektor til en vellykket inkludering er ganske enkelt – men også, som vi vet, av og til ganske vanskelig – å inkludere alle grupper i sitt arbeid.

Frivillige organisasjoner kan bidra til integrering på flere ulike måter, og interpellanten var selv innom det.

For det første: gjennom et inkluderende organisasjonsliv som aktivt går inn for å rekruttere medlemmer fra andre grupper enn de som tradisjonelt har deltatt.

For det andre: gjennom at innvandrere deltar i innvandreres egne organisasjoner som bygger broer ut mot andre organisasjoner og mot resten av samfunnet. Frivillige organisasjoner skaper en bredde av stemmer i debatten rundt inkludering og integrering.

For det tredje: gjennom at innvandrere deltar i organisasjoner der de kan ha fellesskap med andre i samme situasjon.

Forskningen viser at det ikke er en motsetning mellom å delta i innvandrerorganisasjoner og å delta i resten av samfunnet. Innvandrerorganisasjoner bidrar bl.a. til «hjelp til selvhjelp» ved å gi informasjon om det norske samfunnet til nykommere. Deltakelse i disse organisasjonene gir trivsel, styrket selvfølelse og bidrar til økt tillit på individnivå. Det ser ut til at deltakelse i en organisasjon med personer som ligner en selv, har lignende bakgrunn som en selv, også skaper bedre vilkår for kontakt med andre mennesker. På den måten kan også innvandrerorganisasjoner virke positivt for økt deltakelse og økt kontakt med andre innbyggere.

Staten kan legge til rette for frivillighet, primært gjennom økonomiske støtteordninger og gjennom den institusjonaliserte dialogen med organisasjonene. Mitt departement gir derfor tilskudd til frivillig virksomhet over kap. 821, post 71. Der gis det støtte til lokale innvandrerorganisasjoner og annen frivillig virksomhet i lokalsamfunn. Det gis videre støtte til organisasjoner som arbeider forebyggende mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Det gis også støtte til organisasjoner som driver informasjonsarbeid rettet mot nyankomne innvandrere.

Til slutt gis det støtte til nasjonale ressursmiljø på integreringsfeltet. Dette gjelder i hovedsak de organisasjoner som tidligere ble omtalt som «landsdekkende organisasjoner på innvandrerfeltet». I forslag til statsbudsjett for 2012 foreslår departementet at to nye ressursmiljø får tilskudd, nemlig avisen Utrop og nettverket LIM – Likestilling, integrering og mangfold. Dette er altså en ny måte å dele ut penger til disse organisasjonene på, som Stortinget jo skal diskutere i forbindelse med budsjettinnstillingen om ikke så veldig lenge.

Sammen med Kulturdepartementet bidrar mitt departement med finansiering til Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. I 2010 utarbeidet senteret, på oppdrag fra departementet, flere rapporter om frivillig sektor og innvandrere. Inkluderingsutvalget, som ble oppnevnt av regjeringen i april 2010, avleverte 14. juni i år sin utredning om Bedre integrering. Frivillighet og innvandrerbe-

folkningens deltakelse i sivilsamfunnet er viet stor plass i utredningen. Inkluderingsutvalget foreslår en rekke tiltak. Et av tiltakene ble fulgt opp i budsjettproposisjonen for 2012, gjennom økt støtte til lokal frivillighet på integreringsfeltet. Andre vil bli vurdert i forbindelse med melding til Stortinget om integreringspolitikken, som vil bli lagt fram neste år.

De lokale midlene som nå foreslås utdelt, vil gå inn i Groruddalsatsingen og satsingen på Oslo sør gjennom økt støtte til frivillig virksomhet der. Det tror jeg blir en viktig ny dimensjon ved den satsingen, og forhåpentligvis et verktøy for å trekke de frivillige enda mer inn i områdesatsingen vår.

Når det gjelder integreringsutvalgets rapport, er det der en rekke ulike forslag som vi fra regjeringens side skal vurdere, men som også vil være av stor interesse for Stortinget og for alle som er opptatt av frivillighet og integreringspolitikk. Blant forslagene er f.eks. å oppmuntre idrettslag til å fokusere særlig på treningsmuligheter for jenter og ungdom med innvandrerbakgrunn, f.eks. gjennom å få en bredere sportssportefølge, for det kan hende at det er andre typer idretter som appellerer til ungdom med minoritetsbakgrunn.

Et annet forslag er å bruke tilskuddsordninger til å stimulere til lavterskeltilbud i idrettslag og i andre organisasjoner. Utvalget ønsker også å bruke skolene og innvanderorganisasjonene bedre i rekrutteringsarbeid og informasjonsvirksomhet om betydningen av deltakelse, og de ønsker å satse på kulturelle eller sosiale lag i lokalmiljøene som retter seg mot andre interesser enn de sportslige, og der personer kan komme sammen basert på felles interesser uavhengig av bakgrunn.

Jeg tenker at det er viktig å understreke det også representanten var inne på i forbindelse med innlegget i sted, nemlig at en del av forskjellene i deltakelse trenger ikke først og fremst å være knyttet til etnisitet, men kanskje i større grad knyttet til den sosiale posisjonen som den enkelte har i samfunnet. For vi ser at forskjellene i deltakelse mellom innvandrerbefolkningen og den øvrige befolkningen i ganske stor grad følger det mønsteret i forskjell vi kan se knyttet til folks klassemessige tilhørighet, altså at innvandrerbefolkningen er dårligere representert, ikke minst i de frivillige organisasjonene som driver med kulturvirksomhet og fritidstiltak, mens de er godt til stede når det gjelder dognad, borettslag, politisk arbeid og en del andre viktige felt. Det mønsteret kan vi også se i den norske befolkningen for øvrig, basert på menneskers sosiale posisjon og klassemessige tilhørighet.

Jeg vil avslutningsvis nevne at Kulturdepartementet nå arbeider med en stortingsmelding om kultur og inkludering. Der vil regjeringen bl.a. beskrive hvordan vi skal legge til rette for at flere deltar i det frivillige kulturlivet, særlig da grupper som i dag deltar lite. Det vil gjelde bl.a. personer med minoritetsbakgrunn, og vil være en viktig oppfølging av dagens tema.

Lise Christoffersen (A) [12:16:06]: Jeg takker statsråden for svaret. Jeg synes det viser at regjeringen allerede er i gang. Jeg synes også at regjeringen nå føyer en ny

og spennende dimensjon til områdesatsingen. Det finnes en foreløpig rapport om en slik satsing i bydelen Veitvet i Oslo som det skal bli spennende å følge videre.

Jeg tenkte jeg skulle bruke innlegg nr. to til å vise til noen eksempler som det går an å lære av. Det første er et eksempel fra egen hjemkommune, Drammen, som er innvanderby nr. to i Norge:

For snart seks år siden satte muslimer og kristne hverandre stevne på Fjell bydelshus. Muslimske kirkeledere, alle de ansatte i Bragernes menighet, prost, prester, menighetsråd og stab, frimenighetene i byen og alle interesserte i nærmiljøet på Fjell var invitert. Til grunn for møtet lå det et ønske om at muslimer og kristne i Drammen måtte respektere hverandres egenart og i tillegg ha fokus på de felles verdiene vi har i vårt samfunn. Hovedbudskapet var at gjensidig respekt, kjærlighet og fred må være på plass før det har noen mening å snakke om ytterligere integrering av innvandrere. Drammen og omegn tros- og livssynsforum ble dannet, og det er fortsatt høyst oppegående og aktivt.

I 2009 ble en imam ved en menighet i Drammen siktet for vold mot koranskolebarn. Etter initiativ fra dialogforumet og Drammen Minoritetsråd førte denne negative hendelsen til at Drammen kommune satte i gang kurs for religiøse ledere fra over 60 menigheter, der tema var lover og regler i Norge, skadevirkninger av vold, undervisningsmetoder som passer barn, og hvordan voksne kan forstå barn bedre.

Så et helt annet eksempel: Diabetes er en raskt økende sykdom i alle befolkningsgrupper. En del innvandremiljøer er imidlertid svært overrepresentert. En undersøkelse fra Romsås i Oslo viste en forekomst på 28 pst. blant kvinner og 14 pst. blant menn fra Sør-Asia. Blant innbyggere fra vestlige land er forekomsten 3 pst. blant kvinner og 6 pst. blant menn.

Diabetesforbundet i Norge er et eksempel på en tradisjonell organisasjon som tar ansvar og har satt mangfold og likeverd i fokus. Med støtte fra Helsedirektoratet og ExtraStiftelsen Helse og Rehabilitering har de gjennomført en rekke tiltak for å nå ut med informasjon, både skriftlig og muntlig, på et språk innvanderne forstår. Med sine 138 lokallag og 40 000 medlemmer har de en enorm kontaktflate og satser på intern skolering av sine medlemmer til å bidra aktivt lokalt. De må søke midler hvert eneste år. Med større forutsigbarhet i finansieringen, slik Kaldheim-utvalget påpeker, kan faktisk Diabetesforbundet bli en av myndighetenes beste samarbeidspartnere for å realisere en av de aller viktigste målsettingene i Samhandlingsreformen, både ved å tilføre kompetanse sentralt og kanskje aller best ved aktiviteter som når ut til dem det gjelder.

Jeg er derfor glad for at statsråden i sitt svar vektlegger en varig styrking av rammevilkårene for frivillig sektor.

Statsråd Audun Lysbakken [12:19:26]: En av grunnene til at det er viktig å få opp denne diskusjonen, er jo at det noen ganger i offentligheten har vært presentert et bilde som har bidratt til å skape et inntrykk av at det i seg selv skulle være uheldig om mennesker med innvandrer-

bakgrunn organiserte seg med utgangspunkt i sin gruppe. Det er klart at vi alltid skal være på vakt for tendenser som fører til varig segregering. Vi skal tilstrebe at mennesker med ulik bakgrunn organiserer seg på tvers, og at målet skal være at det er like naturlig for nordmenn med minoritetsbakgrunn som for andre nordmenn å være med i de brede, samlende organisasjonene. Da har nordmenn med minoritetsbakgrunn et ansvar selv for å ønske å delta der, og så har organisasjonslivet og frivilligheten et ansvar for å tilrettelegge. Jeg ser bl.a. i min jevne kontakt med barne- og ungdomsorganisasjonene at de som jobber bevisst med det, får det til. Det er mulig, men det krever en ekstra bevissthet, akkurat som det har krevd en ekstra bevissthet i organisasjonslivet å inkludere kvinner og jenter i deler av frivilligheten der de tidligere var ekskludert, akkurat som det krever en ekstra bevissthet å få inn barn og unge med nedsatt funksjonsevne. På samme måte kreves det en ekstra bevissthet for å sørge for at vårt mangfold i det norske samfunnet reflekteres i vårt organisasjonsliv.

Jeg har lyst til å understreke nettopp det interpellanten også var inne på innledningsvis, at organisasjoner som springer ut av innvandrer miljøene, kan være en bro inn i det norske samfunnet og inn i organisasjonslivet for øvrig. Det kan jo minne litt om den innvandringshistorien som vi kjenner godt her i landet, nemlig nordmennene som i sin tid utvandret til USA, og som der i stor grad ble møtt av etnisk norske miljøer, organisasjoner og andre, som ble måten man orienterte seg på i det nye samfunnet – og etter hvert kom inn i det. Det må være målet her også.

En av grunnene til å støtte et mangfold av organisasjoner for mennesker med minoritetsbakgrunn er at vi må unngå at det f.eks. bare er religiøse organisasjoner og trosamfunn som er veien inn i det norske samfunnet. Vi trenger fra myndighetenes side å ta et ansvar for et mangfold i organisasjonslivet blant innvandrerne på samme måte som vi gjør det i samfunnet for øvrig.

Da er det også viktig å legge merke til at når vi nå fordeler penger til nasjonale ressursmiljøer, fordeler vi penger til en rekke organisasjoner som utfordrer egne miljøer på verdier og verdenssyn. LIM er nevnt. Minotenk er en annen. Mitt departement deler også ut penger til organisasjonen Skeiv Verden, for homofile og lesbiske med innvandrerbakgrunn. Det ville være meningsløst om vi skulle innføre et prinsipp ut fra etnisitet som gjorde det umulig å støtte den type organisasjon.

Roald Aga Haug (A) [12:22:48]: Ei hovudlinje for Arbeidarpartiet er å sikra at samfunnet gir tryggleik, ansvar, rettar og utviklingsmoglegheiter for alle. Det er menneska som er Noregs framtid. Kvar enkelt sitt bidrag har betydning for at vi som samfunn skal lykkast.

I denne salen hadde vi i går debatt om valdeltaking. Eg tok då opp problemstillinga med at valdeltakinga for innvandrarakar med norsk statsborgarskap er låg. Ved vala i 2001 og 2005 nytta berre rundt 50 pst. i denne gruppa seg av stemmeretten. Dette indikerer at vi har ein veg å gå for å sikra innvandrarakar viktig deltaking i samfunnet.

Arbeidarpartiet meiner at nøkkelen til god integrering er gode norskferdigheiter. Derfor er norskopplærin-

ga styrkt i introduksjonsprogramma. Det er svært viktig at innvandrarakar lærer det norske språket og dei sosiale og kulturelle rammene i Noreg. Norsk er etter vårt syn ein inngangsbillett til samfunnet og eit viktig grunnlag for sosial mobilitet. Her er det viktig med tidleg læring på ulike arenaer. Språk er også ein av føresetnadene for deltaking i sivilsamfunnet.

Den frivillige sektoren er ein av berebjelkane i det norske samfunnet. Her står deltaking og dugnad sentralt. Folk frå ulike samfunnslag og kulturar kan møtast. Språk er grunnleggjande for fullverdig deltaking. Interesseorganisasjonar og frivillige foreiningar kan, i tillegg til andre viktige oppgåver, vera arenaer som bidreg til å styrkja kompetanse og kunnskap om det norske samfunnet. Her, som i arbeidslivet, skjer det verdifull læring og utveksling av kulturell kompetanse, sosiale kodar og norsk språk. Slik kan innvandrarakar og etnisk norske læra å forstå kvarandre sine kulturar betre. Frivillige organisasjonar er sentrale aktørar i sine nærmiljø og er ein del av det felles ansvaret vi har for å fremma integrering. Derfor har Arbeidarpartiet vedteke eit eige program for å nytta frivilligheit og kultur i integreringsarbeidet. Norges idrettsforbund har i handlingsplanen sin at dei skal fremma auka deltaking blant unge, uavhengig av kulturell bakgrunn. Dette er bra, og Arbeidarpartiet meiner at det må stillast krav til at sentrale organisasjonar arbeider med auka deltaking. Noreg har eit mangfold av lag og organisasjonar. Barn og ungdom møtest lokalt i laga og opplever sosial omgang med andre. Dette er eit solid potensial for aktivt å fremma integrering.

Arbeidarpartiet ønskjer å styrkja bl.a. idrettslaga si rolle i integreringsarbeidet. Det har vore gjennomført ulike prosjekt på området, og vi ønskjer at dette skal utviklast vidare for å styrkja sosiale nettverk gjennom frivillige organisasjonar. Det er viktig for oss å bidra til større kompetanse til å møte innvandrarakarforeldre i foreiningane. Vi må bidra til å laga arenaer for dette. Får vi tak i foreldra, når vi også barna – gjerne også omvendt. Lik tilgang og moglegheit til oppleving og utfolding er sentral.

Undersøkingar viser at det ikkje berre er økonomi som gjer at barn og unge ikkje deltek i fritidsaktivitetar, men det er også religiøse og kulturelle grunnar. Vi må få fleire frå innvandrarmiljøa med. Felles aktivitet og utfolding hos barn med forskjellig bakgrunn er for oss sentralt i integreringa. Her vil vi at alle flyktningmottak skal knyta til seg frivillige organisasjonar som kan gi motivasjon til deltaking frå innvandrarakar. Då når vi mange, og vi er sikre på at dette vil vera eit viktig element i å styrkja samhandlingsa mellom mottaka og samfunnet elles og frivillige lag og organisasjonar. Vidare vil vi støtta opp om lokalidrettslag og andre frivillige organisasjonar som arbeider aktivt for å inkludera alle etniske grupper.

Dette er viktige byggjesteinar i ein heilskapleg og offensiv integreringspolitikk.

Morten Ørsal Johansen (FrP) [12:27:46]: Det er et viktig spørsmål interpellanten reiser; et spørsmål som egentlig åpner for en meget bred debatt både når det gjelder hva de forskjellige organisasjonene kan bidra med for å bedre integrering, og hvilken innretning en skal ha på of-

fentlig støtte til frivillige organisasjoner på området. Det er også en debatt med utrolig mange svar, med utrolig mange muligheter, men også med en del begrensninger. Det er en debatt jeg håper ikke vil stoppe her i dag.

God integrering avhenger av veldig mange faktorer. Vilje til integrering er vel den aller viktigste faktoren, og den faktoren bygger ofte på – sies det – bakgrunnen, etnisitet og religion. En annen viktig faktor er deltakelse i arbeidslivet. Arbeidsplassen er i Norge en av de aller viktigste og største sosiale arenaer vi har. Uten jobb kan det være lettere å lukke seg inne i sitt eget miljø og få mindre mulighet til å delta i det åpne sosiale nettverket og derigjennom bli kjent med og knytte kontakter utenom sitt eget etniske eller religiøse miljø.

Når det ble nevnt her at arbeidsdeltakelsen i innvandrerbefolkningen er ganske høy, er det riktig, men vi må også huske på at innvandrerbefolkningen ikke er en ensartet gruppe. Det er store forskjeller innen de etniske miljøene når det gjelder arbeidsdeltakelsen – som sagt både i de etniske miljøene og mellom kjønnene. Der har vi en viktig utfordring som vi må ta tak i.

Bomiljøet er også en faktor som spiller en stor rolle for integrering. Et bomiljø der du kommer inn som innvandrer, og der det også bor mange etniske nordmenn – kanskje i tillegg til andre innvandrere – vil bidra til at det blir en enklere integrering enn om du bosetter deg i et miljø der det kun er innvandrere fra eget etnisk miljø. Det vil gjøre det vanskeligere å oppnå kontakt med det øvrige samfunnet.

Så har vi frivillige organisasjoner, og der gjelder akkurat det samme. Mange av de frivillige organisasjonene vi har i Norge – som velforeninger, syklubber, nabotreff osv. – er miljøer som er utrolig viktige for å skape integrering, og for at innvandrere som kommer til Norge, skal føle tilhørighet til landet og til det miljøet som er i Norge.

Interpellanten viser til en undersøkelse som tyder på at organisasjoner basert på opprinnelsesland og etnisk og religiøs tilhørighet har begrenset kontakt med nasjonale og lokale myndigheter. Det er naturlig da å anta at kontakten med lokalsamfunnet ellers også er noe begrenset. Det er logisk å anta at organisasjoner der medlemskap er basert på opprinnelsesland og/eller etnisk og religiøs tilhørighet, neppe er spesielt inkluderende – snarere tvert imot. Jeg tror det bidrar til en segregering som er lite integreringsfremmende.

Det er grunn til å merke seg at når man i Norge må ha egne fora for å skape kontakt mellom innvandrerorganisasjoner og norske myndigheter, og når det avsettes øremerkede midler for å bedre dialogen mellom innvandrerorganisasjoner og myndigheter, er det etter min mening noe som i utgangspunktet er fundamentalt galt.

Det er mange frivillige organisasjoner som er opptatt av å inkludere alle og å arbeide for integrering. Disse gjør en god jobb, og man må trekke på disse organisasjonenes erfaringer og bidra til at disse organisasjonene får levedyktige betingelser. At det nå i forbindelse med forslaget til statsbudsjett legges opp til en annen innretning når det gjelder statstilskudd til innvandrerorganisasjoner og annen frivillig virksomhet, tror jeg ikke vil være udelt positivt. Jeg mener integreringsarbeidet er best tjent med at den of-

fentlige støtten blir dreid fra støtte til innvandrerorganisasjoner basert på opprinnelsesland, etnisk og/eller religiøs tilhørighet, til støtte til hele spekteret av frivillige organisasjoner som jobber med integreringsarbeid i lokalmiljøet. Det må være et politisk mål i integreringsarbeidet at støtten konsentreres til integrerende aktiviteter mer enn til segregerende aktiviteter.

Frivillige organisasjoner som utøver aktiviteter som burde være allmenne, vil i denne sammenheng være relevante. Jeg vil også vise til at det i en del organisasjoner foregår en del uryddighet når det gjelder forvaltning av offentlige midler. Derfor er det viktig at vi har en god kontroll med disse, både for å luke ut useriøse aktører og for å bidra til å skape et godt omdømme for dem som driver med integreringsarbeid.

Per-Kristian Foss hadde her overtatt presidentplassen.

Trond Helleland (H) [12:33:04]: Jeg vil takke representanten Christoffersen for å ta opp et viktig tema. Som vel også statsråd Lysbakken var inne på i sitt innlegg, skriver Inkluderingsutvalget at dette er et sakstilt vi egentlig vet for lite om. Vi kan, både Christoffersen og jeg, referere til våre erfaringer fra Drammen, der i hvert fall min eldste sønn har deltatt i prosjekter som heter «Dretten gjør fargeblind» osv., som var viktige forsøk på integrering, og som fortsetter, men som har støtt på mange vanskeligheter fordi det har vært vanskelig å engasjere innvandrerforeldre til å delta på linje med norske foreldre.

Men det vi vet veldig lite om, tror jeg, er hva som skjer i de lokalsamfunn der det kanskje bare er noen få innvandrere – i bygder, i mindre byer. Deltar de i det «blandakoret»? Går de i musikkorpset? Er de med i aktiviteter som 4H og andre ting som er vanlige aktiviteter på bygdene? Inkluderingsutvalget skriver at de vet for lite om det, og jeg tror det nå må være en utfordring til Lysbakken når han skal lage en integreringsmelding, at vi finner litt mer ut av dette. For frivilligheten er – det ligger i navnet – frivillig, og vi kan ikke stå her på Stortingets talerstol og diktere hvor folk skal delta, men vi kan «legge til rette for», og vi kan «stimulere til».

Det å stimulere til at organisasjonene som driver med integreringsarbeid, og som ønsker å løfte dette opp, basert på dokumenterte resultater kan få ekstra støtte, tror jeg er viktig. Men hovedsaken må jo være gjennom introduksjonsordningen, som nå blir styrket, å gi dem som kommer til Norge, et grunnlag og kunnskap om det som er så viktig i veldig mange norske samfunn. Det ble jo sagt en gang – det er mulig det ikke er gyldig lenger – at det er fire millioner nordmenn og sju millioner medlemmer. Det sier litt om det viktige aspektet av folks dagligliv som frivilligheten er.

Så er jeg blant dem som faktisk tror det er viktig at innvandrerne også har sine egne organisasjoner. Jeg studerte i USA i 1981, og det første jeg fikk oppdrag om da, var å være norsklærer på Sons of Norway i Fargo. Der var det mange – det var omtrent ikke en sjel som kunne norsk – som ville lære noen norske ord, og de ville lære

litt om sitt opphav og sin «heritage». Sånn vil det jo være i Norge også, og sånn er det. At somaliere har sin egen forening, at irakere har sin egen forening og kurdere har sine foreninger, må vi akseptere. Spørsmålet er, og det blir en viktig avveining som statsråden og Stortinget må gjøre: I hvor stor grad skal vi gi disse økonomisk støtte – organisasjoner som først og fremst er en sosial arena der en møtes for å ha det hyggelig sammen og snakke om gamlandet? Skal de ha noen stor økonomisk støtte? Eller skal vi rette innsatsen inn mot dem som nettopp bidrar til integrering, og som – som flere har vært inne på – bygger bruer, driver med hjelp til selvhjelp osv.? Dette er det ikke så veldig lett å dykke ned i, for ofte er det lukkede miljøer, og det er vanskelig å få oversikt over hva som skjer. Men det må i hvert fall være veldig tydelig at den offentlige støtten bør gå til arbeid som bidrar til integrering.

Så er det også et annet felt som Høyre stadig kommer tilbake til, og som jeg tror vi vil komme mer og mer tilbake til i årene som kommer, nemlig: Hva med arbeidsinnvandrerne våre – hvor er de i dette bildet? Hva med den polske snekkeren som sang i koret i Gdansk, før han kom til Hallingdal for å snekre? Kan han være med i «blandakoret»? Er han med i «blandakoret»? Er det i det hele tatt noe fokus på den delen av befolkningen? Alle som jobber i fiskeriindustrien, deltar de i det frivillige arbeidet, og blir de således integrert i det norske samfunnet og får seg både venner og et bedre ordforråd, får et bedre norsk, bedre integrering? Der tror jeg det er viktig å følge med i årene som kommer, for vi vet at den absolutt største gruppen nå er og vil bli arbeidsinnvandrere som kanskje ikke har lang tilhørighet eller blir veldig lenge på samme sted – det er litt avhengig av arbeidssituasjonen. Men mange av dem slår rot, tar med seg familien og deltar i samfunnet. Blir de tatt vare på og integrert i det frivillige Norge?

Jeg tror det er viktig at de organisasjonene som her går foran, om det er Røde Kors eller andre, idrettslagene også, naturligvis, og virkelig ønsker å fokusere på dette og trekke innvandrere med inn i det norske samfunn, blir honorerert for det, basert på de resultatene de oppnår, slik at det ikke bare blir svulstige programerklæringer, men at reelle tiltak blir iverksatt. Så jeg ser fram til at Lysbakken kommer til Stortinget med integreringsmeldingen og håper på en fin debatt videre.

Heikki Holmås (SV) [12:38:26]: Det å delta i organisasjoner er en opplæring i demokrati. Jeg husker at jeg i min ungdom trodde at det fantes en sosialistisk måte å organisere organisasjoner på og en høyresidemåte å organisere organisasjoner på og drive litt partipolitikk og alt mulig sånn. Så skjønnte jeg etter hvert at det var helt feil, for alle i Norge drev jo etter Tillitsmannen av Einar Gerhardsen. Det er et litt viktig poeng når det gjelder integrering i Norge, og for folk som kommer til Norge, nemlig at hvis du har knekt koden til én norsk organisasjon og lært deg hvordan den funker, vet du hvordan alle funker – sånn i stort. Derfor er det å sørge for å trekke med folk som kommer til Norge, inn i det ordinære organisasjonslivet ekstremt viktig.

Jeg tenker som så at noe av det som ministeren har

mulighet til å gjøre, kan gjøres med penger, gjennom litt styring av penger og sånn. Men jeg tenker at hovedgreien vi må gjøre, er å sørge for at alle de vanlige organisasjonene som driver i Norge, skjønner at de må ta en del av ansvaret for å drive integreringsarbeidet. Det gjør ganske mange. Men det er litt vittig: Hver onsdag morgen møter jeg våre lokalpolitikere, SV-ere, i Oslo – vi har fast møte på onsdager. Når jeg kommer ut derfra etterpå, stiller Turistforeningen i Oslo og omegn med seniorbuss. La oss si det sånn: Det er ikke veldig mange mennesker der som ikke er hvite i håret, og det er ikke veldig mange mennesker der som er mørke i huden, som deltar på de seniorturene som går rundt omkring, opp i Nordmarka, for å gå på turer. Nettopp der hadde det vært viktig at de var seg sitt ansvar bevisst, og sa ok, greit, vi prøver en egen satsing for å trekke med flere av de senioren som er godt voksne, og som har innvandret til Norge på et eller annet tidspunkt. For det handler rett og slett om å finne de fellesskapene som er helt nødvendige for å sørge for at når du kommer på eldresenteret når du er gammel, treffer du kanskje noen der som du har gått på tur med den gangen du var senior, ferdig med yrkeslivet, men likevel ikke ferdig pensjonist. Så jeg tror den store, viktige strategien er å sørge for at alle organisasjoner i Norge bidrar godt.

Det er mange former for organisasjoner. Jeg ble litt i stuss da Trond Helleland sa at vi må rette pengene inn mot dem som driver med integreringsarbeid, for jeg mener jo – og det er av de tingene som både høyresiden og venstresiden, i hvert fall den anstendige delen av høyre- og venstresiden, har vært enige om – at organisasjonslivet har en egenverdi. Det er ikke sånn at de er et supplement til det offentlige, men organisasjonene har en verdi i seg selv. Derfor er de viktige. Hvis vi er enige om det, er det viktig å støtte opp om alle organisasjoner der folk velger å gå sammen og organisere seg på sin måte. Vi har en haug med organisasjoner i Norge i dag som får fritak for moms gjennom Frivillighetsregisteret. Det er ikke grenser, det kan være ølsmakerforbundet, det lokale veilaget, velforeningen – alt mulig. Alt dette handler om at vi aksepterer og anerkjenner at organisasjonslivet har en egenverdi.

Så er det også en del områder der jeg tenker vi er nødt til å tenke igjennom politikken vår på nytt, for på noen områder tror jeg de frivillige er vesentlig bedre enn det offentlige til å gjøre en jobb. For eksempel: Vi vet at det er mange russiske damer som gifter seg med nordmenn. Likevel har vi ikke et integreringstilbud til dem. Antakeligvis hadde det vært viktig om vi støttet en selvhjelpsorganisering eller en selvorganisering av russiske damer, gjerne under en paraplyorganisasjon som Røde Kors eller andre organisasjoner, altså at vi støttet opp under folk som innvandrer til Norge, som på en måte er i en felles situasjon, og som egentlig trenger hjelp og bakking til å kunne ha treffpunkter. Vi kan ikke ha en egen kommunalt ansatt som kan russisk i enhver kommune i Norge. Da er det antakeligvis bedre å bakke opp alle dem som kommer som innvandrere. Et annet eksempel er alle au pair som finnes i Norge. Det er ingen tvil om at det hadde vært en styrke om vi hadde hatt kontaktpunkter og støttet opp under en organisering av au pair som er i

Norge, og som ikke ville kunne norsk godt, som første-språk, men man hadde muligheten til å ha treffpunkter. Der må vi tenke nytt når det gjelder organisering frem mot integreringsmeldingen.

Så vil jeg være enig med Trond Helleland i én ting, og det er hvordan vi tenker rundt arbeidsinnvandring. Det er ingen tvil om at når det gjelder den største gruppen innvandrere til Norge, har vi i dag ingen særskilte integreringstiltak særskilt rettet mot den. Det er igjen ingen tvil om at de stedene der vi har organisasjoner som gjør en aktiv innsats lokalt for organiseringen, der fungerer også integreringen best.

Kari Henriksen (A) [12:43:50]: Først takk til Lise Christoffersen, som tar opp en viktig sak, en sak som berører oss alle uansett etnisk bakgrunn. Ja, organisasjoner har en egenverdi, og det å være sammen i fellesskap beriker og utvikler oss alle sammen. Jeg skal bruke dette innlegget til å reflektere litt over forskjellige momenter som ofte kommer opp i disse debattene.

Først kan en slå fast at organisasjoners primære mål er å stenge noen ute. Det hører med til organisasjoners mål. Hvis de ikke skal stenge noen ute, er det ikke noen organisasjon. Det som er spennende å se, er at vi har en retorikk i Norge som tar utgangspunkt i at alle norske organisasjoner er veldig inkluderende, mens innvandrerorganisasjoner er ekskluderende. Det kunne jeg tenke meg å få litt mer kunnskap om. Jeg tror ikke det er rett. Vi har nordlandslag og sørlandslag, og nåde den nordlendingen som kommer i sørlandslaget, for å si det sånn – og det hører til her i Oslo.

Så er det et poeng som ofte blir nevnt, og det er dette med villighet til integrering. Igjen ligger det en uutalt premiss, som om den villigheten mangler i innvandrerorganisasjonene, men er til stede i fullt monn i norske organisasjoner. Jeg tror det ikke er sånn heller.

Ørsal Johansen var inne på et meget vesentlig poeng, tenker jeg. Det gjelder hvor vi bor i landet. Da er vi inne på et spørsmål om virkemidler. For hvilke virkemidler vil vi ta i bruk for å sørge for variert bosetning i alle deler av landet – i alle deler av Oslo, f.eks.?

Så tok også representanten Ørsal Johansen opp et poeng, om man trenger spesielle stimuli for å binde disse organisasjonene sammen, eller for å integrere innvandrerorganisasjoner i de norske. Jeg husker ikke helt, men jeg tror representanten konkluderte med noe sånt som at det må være noe galt hvis man skal bruke den linjen. Da må det være veldig mye galt når Fremskrittspartiet vil ha ombudsordninger for å sikre dialog mellom f.eks. brukergrupper og det offentlige forvaltningsnivået – når vi vil ha brukerkontakter, som også er et element for å bygge ned de kulturelle forskjellene mellom to kulturer eller organisasjoner, for å snakke i stort.

Flere har sagt at vi vet for lite. Jeg tror at av de sporene man bør gå etter når man skal finne ut mer, vil det første sporet som kan gi oss mest kunnskap, være å se på våre egne organisasjoner i mye større grad. Man bør gå inn og undersøke: Hvor tolerante er vi? Hvilke kriterier er det vi legger til grunn for gode inkluderingsstrategier?

Hvilke organisasjoner henvender seg direkte til innvandrere, f.eks.? Hvor flinke er vi i vårt ansvar for å skape et mangfoldig samfunn? Hvor mange av oss her på Stortinget har f.eks. ringt og spurt om å bli med i en innvandrerorganisasjon – enten det er idrettslag, innen kultur, eller hva som helst?

Jeg tror en annen ting som kan være viktig å se på, er å undersøke tålegrensen vår for annerledeshet. Når vi snakker om innvandring, snakker vi ofte, veldig ofte, om språk. Vi snakker nesten aldri om villighet til å forstå. Jeg skulle ønske at vi undersøkte mye mer hverandres villighet til å forstå, selv om ikke språket eller ordene er lett forståelige.

Disse refleksjonene håper jeg kan bli en del av den videre debatten. I det store bildet dreier dette seg om hvordan vi konstruerer hverandre i det offentlige rom, og om hvordan vi skaper våre egne forestillinger om oss selv og om de andre. Der trenger vi mer kunnskap.

Lise Christoffersen (A) [12:49:06]: Jeg har lyst til å starte med å takke for debatten. Jeg ser fram til at den debatten skal fortsette. Jeg ser fram til to stortingsmeldinger, både om integrering og om kultur og inkludering. Jeg synes det har vært en god debatt.

For å ta det siste først: Jeg er overbevist om – basert på egne erfaringer – at viljen til å forstå kommer med kjennskap og vennskap. Den kommer når vi har tilgang til gode møteplasser. Det har ellers vært litt forskjellige syn på hva som er de mest treffsikre virkemidlene. Det synes jeg er bra. Vi skal ha en debatt om det, for jeg tror ikke svaret er gitt med to streker under én gang for alle.

Jeg synes alle innleggene på en måte har tatt fatt i betydningen av at alle får tilgang til de norske kodene for å kunne fungere i det norske samfunnet. Trond Helleland var inne på arbeidsinnvandrerne. Ja, det er en viktig gruppe å ta med når vi tenker inkludering. Morten Ørsal Johansen var inne på et veldig viktig poeng, som egentlig berører boligpolitikken: Hvis vi sørger for at ikke alle rimelige boliger er på samme sted, blir det kanskje lettere for idrettslagene å inkludere.

Tillitsmannen av Einar Gerhardsen var nevnt. Boken er jo pensum i Fremskrittspartiet. Kanskje den også kan bli pensum på introduksjonsprogrammet?

Når det gjelder Seniorsaken: Hvordan ser egentlig en fargerik seniorsak ut? Vi kan jo utfordre Seniorsaken selv til å gi oss svaret på det. Hva er definisjonen på en inkluderende verdighetsgaranti? Der tror jeg møtet med innvandrernes sosiale nettverk har verdifull kompetanse å tilføre storsamfunnet.

Mange eksempler har vært nevnt. Jeg tenkte jeg skulle koste på meg et siste lite eksempel, som ikke bare handler om tiltak i én organisasjon, men om mobilisering av et helt lokalsamfunn. Kommunalkomiteens besøk i Vinje kommune ga i hvert fall meg noen aha-opplevelser. Det er en kommune som har hatt stor suksess med integrering av somaliere, faktisk så stor at ordføreren sier: Ja, vi tar gjerne imot flere flyktninger her i bygda, men helst somaliere, for dem har vi så gode erfaringer med.

I 2008 feiret bygda stort 20-årsjubileum for da den første somalieren kom til Vinje. De har gode resultater. Kun to flyktninger er på stønad. Resten jobber, tar utdanning og tilfører lokalt næringsliv nødvendig kompetanse. Alle ungene går enten på videregående eller tar høyere utdanning og er med på to eller flere fritidsaktiviteter. Foreldrene stiller opp som trenere og ledere i lokale idrettslag. På spørsmål fra oss om det ikke var noe som helst som skurret i den kommunen, svarte ordføreren: Jo, det kunne nok bli litt murring når innvandrerne gikk forbi de etnisk norske i skiløypa. Så hva er egentlig Vinjes hemmelighet? Trolig at de har greid å mobilisere hele lokalsamfunnet, fra husmorlag til idrettslag. Sånne erfaringer er det nyttig å spre og bygge videre på i et langsiktig og systematisk arbeid.

Statsråd Audun Lysbakken [12:52:20]: Når det gjelder Vinjes hemmelighet, så er det fristende å legge til at en del av hemmeligheten er at de har ordfører fra SV.

I en debatt der det har vært sagt svært mye klokt, og der enigheten har vært bred, tror jeg vi kan være enige om at det må til en rekke virkemidler, men ikke minst må det til en bevisst holdning og innsats fra lokale myndigheter og nasjonale myndigheter – men først og fremst fra frivilligheten og minoritetsbefolkningen selv.

Vi støtter i dag ulike typer organisasjoner. De store pengene over statsbudsjettet går til de brede, frivillige organisasjonene, men vi støtter også spesifikt organisasjoner for og av innvandrere. Jeg mener det er klokt å fortsette med det, og en av grunnene til det er at vi vet at vi har gode støtteordninger for alle trossamfunn i Norge. Det er viktig at trossamfunnene ikke skal være den eneste møteplassen mennesker med innvandrerbakgrunn har, hvis de f.eks. ønsker at barna skal lære om foreldrenes kultur og språk. Det er i seg selv en begrunnelse for å opprettholde støtten til den type organisasjoner.

Jeg er enig med representanten Helleland i at hva slags tilbud, hva slags rammer og hva slags oppmerksomhet vi har rundt arbeidsinnvandrernes situasjon i Norge, blir en av de store nye utfordringene i integreringspolitikken, og det blir også tema i integreringsmeldingen.

Så merker jeg meg med glede en ny tone – som jeg vil kalle det – fra Fremskrittspartiets nye talsmann, som forhåpentligvis innebærer at skifte av talsmann også innebærer en justering i den politiske kursen i disse debattene. Representanten Ørsal Johansen sa mye som jeg er enig i, men la meg helt kort kommentere noe jeg ikke er enig i, nemlig at det at vi legger opp til «institusjonalisert dialog» mellom myndighetene og innvandrerbefolkningen er et problem. Det gjør vi jo i ganske stor grad gjennom støtte til organisasjoner, men også gjennom f.eks. Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene. Det er jo framhevet mange ganger at en av de viktige forskjellene på Norge og en del av de landene der konfliktnivået er høyt mellom majoritet og minoriteter, nettopp er at vi har en bedre og mer velfungerende, jevn dialog. Det er f.eks. en av forskjellene mellom Norge og Danmark, og det mener jeg vi skal holde fast ved.

Klokken 14 i dag skal jeg åpne Frivillighet Norges konferanse Møteplass 2011, der de har en utstilling som handler om innvandreres bidrag til frivilligheten. Portrett av endring, heter utstillingen, og det er passende fordi vi har hatt denne debatten her i dag, og jeg skal bringe det med meg dit. Den konferansen tar nettopp sikte på å bringe minoritetsorganisasjonene sammen med den brede frivilligheten i Norge. Der vil det være, sier Frivillighet Norge til meg, omtrent 40 pst. med bakgrunn fra minoritetsmiljøene og bred deltakelse fra frivilligheten for øvrig. Det er også et godt tegn på at de tar dette på alvor.

Takk for en god debatt.

Presidenten: Idet vi ønsker statsråden lykke til på konferansen, så avsluttes hermed også debatten.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Stortinget går da til votering.

Votering i sak nr. 1

Komiteen hadde innstilt:

I Stortingets delegasjon til NATOs parlamentariske forsamling gjøres følgende endring:

Siv Jensen trer ut som varamedlem. Christian Tybring-Gjedde velges som nytt varamedlem.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt åtte forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og nr. 3–5, fra Elisabeth Aspaker på vegne av Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre
- forslag nr. 6, fra Elisabeth Aspaker på vegne av Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre
- forslagene nr. 7 og 8, fra Elisabeth Aspaker på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre
- forslag nr. 9, fra Dagrun Eriksen på vegne av Kristelig Folkeparti og Venstre

Presidenten gjør oppmerksom på at forslag nr. 2 ikke er fremmet.

Det voteres over forslag nr. 9, fra Kristelig Folkeparti og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en forpliktende opptrappingsplan for å øke antallet spesialpedagoger i norsk skole.»

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti og Venstre ble med 93 mot 7 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 13.03.46)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 7 og 8, fra Fremskrittspartiet og Høyre.

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen lovfeste obligatorisk språkkartlegging for alle barn etter fylte tre år, i barnehage eller på helsestasjonen, i den hensikt å avdekke eventuelle behov for hjelpetiltak for at barnet skal være best mulig forberedt ved skolestart.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fastsette kvalitetskrav og tidsfrister for saksbehandling i PP-tjenesten, slik at sakene kan avgjøres raskere og hjelpen settes inn tidligere.»

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 60 mot 40 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 13.04.08)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 6, fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen endre opplæringslovens bestemmelser om leksehjelp slik at hjelpen kan settes inn på de trinn skolen anser det pedagogisk mest virkningsfullt.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre ble med 59 mot 41 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 13.04.34)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 1 og nr. 3–5, fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen igangsette prøveprosjekt i inntil ti kommuner der lærer og skoleleder på den enkelte skole, i samråd med PP-tjenesten, bemyndiges til å ta beslutning om spesialpedagogiske tiltak rettet mot enkeltelever.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en ny lovparagraf i opplæringslova som gir CI-opererte rett til også å velge forsterket talespråkopplæring.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen stimulere til erfaringsutveksling mellom kommuner som har etablert nye

rutiner for hjem-skole-samarbeid, for å tydeliggjøre foreldrenes rolle som støtte for sine barn, i grunnopplæringen.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med sak om et nasjonalt løft for skolehelsetjenesten.»

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ble med 53 mot 46 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.05.05)

Komiteen hadde innstilt:

Meld. St. 18 (2010–2011) om læring og fellesskap – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten har Mette Hanekamhaug satt fram et forslag, på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen åpne for forsøk med utvidet vurdering med muntlige karakterer som et supplement til skriftlig vurdering fra 7. klasse på barnetrinnet.»

Det votes alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:152 S (2010–2011) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Tore Sanner, Elisabeth Aspaker, Svein Harberg, Henning Warloe og Peter Skovholt Gitmark om å åpne for forsøk med muntlige karakterer i 7. klasse på barnetrinnet – vedtas ikke.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre ble innstillingen bifalt med 60 mot 40 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 13.06.15)

Presidenten: I sak nr. 4 foreligger det ikke noe voteringstema.

Sak nr. 5 [13:06:28]

Referat

1. (68) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Line Henriette Hjemdal, Dagrun Eriksen, Geir Jørgen Bekkevold og Hans Olav Syversen om nasjonalt for reduksjon av matavfall og gjennomgang av merkeordningen for næringslivet (Dokument 8:27 S (2011–2012))
Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen
  2. (69) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Solveig Horne, Ib Thomsen, Øyvind Korsberg og Karin S. Woldseth om oppfølging av Stortingets intensjon vedrørende barnebidrag (Dokument 8:25 S (2011–2012))
  3. (70) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Solveig Horne, Ib Thomsen, Øyvind Korsberg og Christian Tybring-Gjedde om fredning av Nasjonalgalleriets Munch-sal (Dokument 8:28 S (2011–2012))
Enst.: Nr. 2 og 3 sendes familie- og kulturkomiteen.
  4. (71) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Christian Tybring-Gjedde og Terje Halleland om frihet til å bestemme skattemessig bopel ut fra faktiske forhold (Dokument 8:23 S (2011–2012))
Enst.: Sendes finanskomiteen.
  5. (72) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Arne Olsen, Bent Høie, Laila Dåvøy og Trine Skei Grande om tiltak for å sikre kvalitet og pasientsikkerhet under omstillingsprosessen ved Oslo universitetssykehus (Dokument 8:24 S (2011–2012))
Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen.
  6. (73) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Harald T. Nesvik, Per Roar Bredvold, Torgeir Trældal, Arne Sortevik, Ketil Solvik-Olsen og Oskar J. Grimstad om utsettelse av forskrift om særskilte krav til akvakulturrelatert virksomhet i Hardangerfjorden (Dokument 8:26 S (2011–2012))
Enst.: Sendes næringskomiteen.
  7. (74) Innberetning fra valgkomiteen om endringer i de faste komiteers sammensetning (Innberetning 2 (2011–2012))
  8. (75) Innberetning fra valgkomiteen om en særskilt komité til å behandle redegjørelse fra justisministeren og forsvarsministeren holdt i Stortingets møte 10. november 2011 (Innberetning 3 (2011–2012))
Enst.: Nr. 7 og 8 vedlegges protokollen.
- Presidenten:** Dermed er dagens kart ferdigbehandlet.
Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 13.07.
